Влада - Радам !

Голос України

Газета Верховної Ради України

№ 195 (945) ♦ Четвер, 13 жовтня 1994 року ♦ Ціна договірна

Фабули бувають різні: надзвичайно прості і складні

Ранкове засідання 12 жовтня

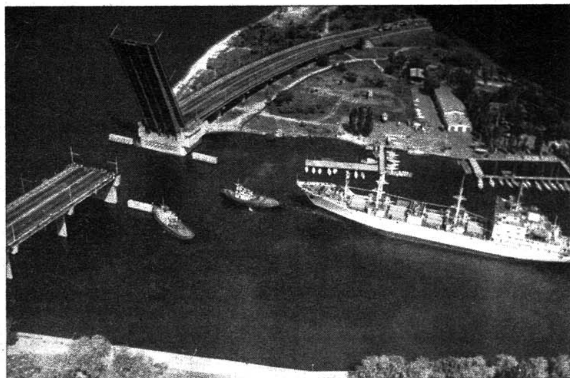
Вже перше повідомлення Голови ВР Олександра Мороза про те, що тимчасова мандатна комісія не готова доповісти народним депутатам свої висновки щодо правочинності перемоги на виборах Леоніда Кравчука розпалило пристрасті різних фракцій і груп. Центристи і представники правого крила наполягали на негайному підтвердженні повноважень першого Президента як народного депутата, а представники іншого крила — на тому, щоб надати комісії можливість визначитися і доповісти свої міркування на сесії наступного вівторка. Під час суперечки біля мікрофонів посипались звинувачення не тільки на адресу «політичних опонентів», а й на адресу Голови ВР і Президії: буцімто вони порушують святая святих — Регламент. Втім, з'ясувалося, що у кожного на це своя думка, тому зазирнули в нього ще раз. А відповідно до Регламенту — доручили з цим питанням остаточно розібратися постійній мандатній комісії, а не тимчасовій. За словами О. Мороза, фабула цього питання «надзвичайно проста».

Багато складніша фабула у другого питання, яке стояло в порядку денному. Адже йшлося про підвищення мінімальних розмірів заробітної плати та пенсій за віком.

(Закінчення на 2-й стор.).

Сьогодні в номері — доповідь Президента України про основні засади економічної та соціальної політики

ПРАЦЮВАТИ, ЩОБ ВИЖИТИ

А ПРАЦЮВАТИ НА УКРАЇНІ МОЖУТЬ. ОТЖЕ, І ЖИТИМЕМО ДОБРЕ. АБИ ШВИДШЕ!

Для Миколаївського суднобудівного заводу імені 61 комунара перебудова, конверсія, ринок були справжніми торпедними залпами на ураження. Адже основна продукція підприємства — військові кораблі, які відправляли на службу у всі флоти колишнього СРСР. Так, і кожен есмінець будував увесь Союз, з розпадом якого не те що корабель, а й рятувальну шлюпку не можна було скласти. На заводі явно засумували: не буде замовлень і покупців — буде безробіття.

До честі директора заводу Віктора Лавриненка і його команди, підприємство змогло ухилитись від «торпедної атаки» політичної перебудови і взяло різкий курс на ринок. Гаразд що технічний і кадровий потенціал не було списано на берег. Комунарівці почали будувати плавучі готелі для датчан. А потім надійшло замовлення від грецької фірми на будівництво 10 рефрижераторів, зацікавилися цивільними можливостями заводу фірми Німеччини, Англії, США, Норвегії, Італії, Канади.

І вже відчувається, що завод входить у територіальні води справжнього ринку. Треба замовнику змінити конструкцію судна — будь ласка, і без узгоджень з Москвою чи Києвом. Приносить прибуток продаж меблів і цегли — відкривають свої виробництва. І комунарівці тримаються на плаву відмінно, а їхнє гасло: «Будь-яка ціна добра і робота вигідна, якщо вона забезпечує існування заводу» — непогано було б перейняти й іншим, щоб вижити...

На знімках: рефрижератор іде з заводу в море; Ігор Пєтухов — приклад конверсії: був майором, став корабелом.

Фото Олександра КРЕМКА.

Будівництво велетня треба завершити

Такого висновку дійшла урядова делегація на чолі з віце-прем'єр-міністром В. Плітіним, яка відвідала споруджений поблизу м. Долинської Криворізький гірничо-збагачувальний комбінат окислених руд. Розміри велетня, який почали споруджувати робітники п'яти країн—членів колишньої Ради економічної взаємодопомоги, вразили урядовців. Як і ступінь завершеності робіт, котрий на окремих об'єктах сягає 80—90 відсотків. Тут же було дано розпорядження відповідним міністерствам щодо виділення асигнувань на завершення будівництва та розрахунку з боргами. Якщо вони будуть виконані, то вже в наступному році будівельники завершать перший пусковий комплекс.

***

Реанімація військово-промислового комплексу України не тільки можлива, але й необхідна, заявив голова Комісії Верховної Ради з питань оборони і державної безпеки Володимир Мухін під час зустрічі з депутатами Харківської обласної Ради.

Підтримуючи ідею конверсії, В. Мухін у той же час сказав, що для її втілення потрібні серйозні інвестиції. Але найбільше, чого нам бракує, за словами голови комісії, так це щирого інтересу військово-промислових генералів до мирної продукції.

Ці ж проблеми обговорювали міністр машинобудування і оборонної промисловості України В. Петров, керівники області і директорський корпус Харківщини. Міністр висловився за створення холдингових компаній і груп у Харківському регіоні.

Продиктовано в номер

Зустріч Голови Верховної Ради України з послом США

12 жовтня Голова Верховної Ради України Олександр Мороз прийняв Надзвичайного і Повноважного Посла США в Україні Уїльяма Міллера. В ході взаємозацікавленої розмови відбувся обмін думками щодо підсумків візиту делегації Верховної Ради до Сполучених Штатів, реалізації досягнутих там домовленостей, перспектив подальшого розвитку контактів і зв'язків між двома країнами.

Леонід Кучма відвідає Канаду

На запрошення Прем'єр-міністра Канади Жана Кретьєна та генерал-губернатора Рамона Гнатишина Президент України Леонід Кучма відвідає цю країну з державним візитом з 23 по 27 жовтня.

Під час візиту передбачається підписання пакету важливих двосторонніх документів, у тому числі Угоди про дружбу і співробітництво між Україною і Канадою.

27 жовтня Президент України має виступити на відкритті міжнародної конференції «Партнерство заради економічних перетворень в Україні», яка проходитиме в місті Вінніпег за участю країн—членів «Великої сімки».

Діалог любові найкрасномовніший

У Венеції відбувся екуменічний семінар, скликаний главою Української греко-католицької церкви Мирославом Іваном кардиналом Любачівським та папською радою для сприяння християнської єдності. У ньому взяли участь представники одинадцяти східних католицьких церков візантійського обряду. Кожна церква-учасниця мала можливість розповісти про сучасну екуменічну ситуацію у своїй країні. Це допомогло усвідомити різницю між церквами, проаналізувати проблеми кожної з них.

Численна делегація репрезентувала на семінарі УГКЦ.

Молодші виходять у лідери

Молодіжна збірна України з футболу здобула другу перемогу поспіль у відбірковому турнірі чемпіонату Європи.

Подробиці про цей поєдинок читайте на 16-й сторінці.

На знімку: за мить після удару Парфенова м'яч опиниться у воротах словенців.

Фото Сергія КОВАЛЬЧУКА.

Парламентська хроніка

Реформи і тільки реформи. Дороги назад немає

Денне і вечірнє засідання 11 жовтня

Насиченим був вівторок для українських парламентаріїв. Одразу по першій перерві вони розглянули проект Кодексу торговельного мореплавства України. Після цього їхній увазі був запропонований проект Закону України про внесення доповнень до Закону «Про банки і банківську діяльність». Суть його зводиться до того, щоб надати комерційним банкам право інкасаторської діяльності. А це автоматично тягне за собою надання дозволу комерційним банкам озброювати тих, хто транспортує гроші, вогнепальною нарізною зброєю. Після недовгих дебатів документ було схвалено.

Верховна Рада ратифікувала Угоду між Україною і Федеративною Республікою Німеччини про сприяння здійсненню і взаємний захист інвестицій. Цей документ, без сумніву, зніме значну частину недовір'я німецьких бізнесменів під час вкладення ними коштів у спільні українсько-німецькі проекти.

А вечірнє засідання було цілком присвячене доповіді Президента України Леоніда Кучми про основні засади економічної та соціальної політики нашої держави. У народних обранців України цей вагомий документ знайшов розуміння і підтримку, про що свідчили неодноразові оплески, що лунали в сесійному залі.

Депутати законодавчого органу зійшлися на тому, що недоцільно, як кажуть, засипати Президента запитаннями. Відмовилися вони й від обговорення доповіді. А от щодо прийняття постанови, то тут думки розділилися, а згодом біля мікрофонів розгорілися дискусії. Одні були за те, щоб так, одним махом, схвалити доповідь, інші наполягали, щоб цей документ усетаки уважно, без поспіху вивчити, обговорити в комісіях і на сесії, а потім уже прийняти рішення. Після кількох голосувань перемогла друга точка зору.

По закінченні вечірнього засідання збудження депутатів не стихло. Вони ще довгенько стояли перед телевізійними камерами, радіомікрофонами і диктофонами, жваво коментуючи недавню подію.

Ось лише одна точка зору з багатосотенного депутатського корпусу. Представник центристських сил українського парламенту **Василь Свято:**

— Доповідь Президента, — сказав він, — мені імпонує. Вона спрямована на перетворення, на реформи. Поділяю основну думку глави держави, що тільки ринкові реформи допоможуть нам вийти з економічної кризи. Маю оптимізм, надію, що ці кроки дадуть нам майбутнє, перспективу.

Відрадно й те, що, як говорив Олександр Мороз, ця доповідь на 80 процентів перегукується з Основними засадами, прийнятими Верховною Радою, — отже, можна сподіватися на єдність дій між головними ланками влади.

Я теж за те, що будь-який документ треба глибоко вивчити, перш ніж давати йому оцінку. Отже, рішення Верховної Ради було правильне.

Анатолій КРАСЛЯНСЬКИЙ.

Інтерв'ю в кулуарах

Не тим шляхом ішли, товариші?

Валерій БАБИЧ, Західно-Донбаський виборчий округ № 97, Дніпропетровська область, група «Єдність»:

— Доповідь Президента, буду нескромним, цілком збігається з кандидатською програмою депутата Бабича. Я дуже радий, що Президент набрався сміливості й чітко визначив свою позицію щодо соціальних, економічних і політичних аспектів розвитку України. Чи є в мене розходження з цією програмою? З тим, що сьогодні було сказано, жодних. Єдине, що треба Президентові побажати, — успіху!

Володимир ПИЛИПЧУК, Центральний виборчий округ № 196, Івано-Франківська область, група «Центр»:

— 1990 року ми виносили першу програму переходу до ринку, і там є 95 відсотків того, що сьогодні сказав Президент. Знадобилося чотири роки для того, щоби хоча б за життя, а не посмертно ці ідеї почали втілювати в життя.

А тепер кілька моментів, з якими я не погодився б. По-перше, з передаванням повноважень у керуванні економічними процесами регіонам. У ринковій економіці є два блоки регуляторів — макроекономічні й мікроекономічні. Регіонального або чогось середнього макро-мікроекономічного нема. Макроекономічні — це ті, якими керують виключно з центру. Це процентна, депозитна, кредитна, валютна політика, емісійна резервна, політика регулювання ліквідності. Це банк. Далі — податкова, бюджетна, протекціоністська політика, експортно-імпортні операції. Цим блоком володіє уряд. Якщо це віддати на регіональний рівень, то буде як з автомобілем, у якому один має регулятор, другий газ, а третій гальма.

Мікроекономічні регулятори — це ціни, поставки, збут продукції, прибуток, рентабельність, собівартість. Вони характерні підприємству, а не регіону. Тому питання ведення господарства треба цілком віддати підприємству. На рівні підприємства створюється національний доход — в регіоні чи державі його не створюють, а лише перерозподіляють і споживають. Друге: регіон не конкурує, конкурує продукція, виготовлена на підприємстві. І нарешті, підприємство здатне банкрутувати. Тому неправильно підносити ці важелі з рівня підприємства на рівень регіону. Вийде той самий автомобіль.

Ще одна помилка стосується заробітної плати. Сказано, що тарифи мають бути стабільні й високі, і їх частка в зарплаті мусить бути до 80 відсотків. Це теоретично неправильно. Є інше поняття, відображене в програмі, — мінімальна заробітна плата й мінімальний споживчий кошик. Це має бути одне й те саме. Підприємство гарантує цей рівень, тобто воно зобов'язане дати робітникові роботу таким чином, щоб він цей рівень собі забезпечив. Тариф і оклад не повинні бути ще одним гарантом, цим гарантом є мінімальна зарплата, яка виконує функцію відтворення робочої сили. Якщо перевести тариф і оклад у стабільну гарантовану частину, втратиться заохочувальна функція зарплати. Нарощування заробітної плати понад мінімальний споживчий рівень має бути у варіативній, змінній частині. Це посприятиме продуктивність праці, а за цим іде товарне забезпечення, збалансування товарної і грошової маси,зниження цін на товари й підняття рівня споживання.

І останнє. Вільні економічні зони — це вже пройдений етап світової цивілізації. На них відпрацьовували ті чи інші моделі господарювання, і нині ми маємо широкий спектр моделей. Вільні економічні зони створюють нові проблеми. Коли така зона погано спрацює, її треба брати на свій бюджет і тягти. А коли спрацює ліпше, ніж інша частина народного господарства, вона не захоче вливатися в єдиний народногосподарський комплекс, тобто це підсилить сепаратизм.

Все інше в доповіді не викликає заперечень. Коли Кучма був прем'єром, він запитував: куди йти. Тепер він сам сказав, куди йти, вказав мету й шлях. Залишається піти саме цим шляхом і саме так, як він сказав.

— Як ви думаєте, чи підтримає Верховна Рада Президента?

— Їй залишається або підтримати, або думати про наступні перевибори. Цей Президент рішучий, думаю, він знайде політичну волю для реалізації всього того, що він сказав.

Іван ЧИЖ, Летичівський виборчий округ № 414, Хмельницька область, «Соціалістична фракція»:

— Передусім добре вже те, що виконавча влада задекларувала рішучі дії. Нарешті, може, ми й справді почнемо працювати. У багатьох моментах доповідь Президента збігається з Основними засадами, прийнятими Верховною Радою. Це мене радує як людину, яка хоче змін на краще, злагоди, спільної конструктивної роботи і законодавчої, і виконавчої влади. Радує настроєність Президента на чітку ділову працю для змін на краще в житті держави й людини. Ми теж цього хочемо.

Є, однак, окремі моменти, наприклад, питання про приватизацію, власність на землю, які треба глибоко проаналізувати. Я ось недавно побував в Угорщині, й Президент цієї країни, не прихильник лівих сил, прем'єр-міністр застерігали: не робіть поспішних кроків на селі.

Стосовно дискусії: затверджувати цю доповідь чи ще над нею працювати? Є Конституція, де записано, що до компетенції Верховної Ради входить визначення основних напрямів внутрішньої і зовнішньої політики. Ось і все. Зрештою, і Президент подав таку думку, що цей документ треба опрацювати.

Записали Людмила МИКИТЮК, Анатолій КРАСЛЯНСЬКИЙ.

Фабули бувають різні: надзвичайно прості і складні

(Початок на 1-й стор.)

Віце-прем'єр-міністр Ігор Мітюков, який доповідав від імені уряду, несподівано навіть розширив рамки цього питання, поінформувавши про шість проектів постанов уряду, які будуть представлені Верховній Раді на затвердження.

Зауваживши, що автоматичне тотальне підвищення розмірів заробітної плати і пенсій тягне за собою автоматичне підвищення службових окладів, що не відповідає принципам соціальної справедливості, які обстоюються більшістю народу, І. Мітюков запропонував систему заходів, спрямованих на захист доходів населення від лібералізації цін. Йшлося про збільшення розмірів заробітної плати на державних підприємствах, коефіцієнтів для визначення базового рівня фондів споживання, тарифних окладів у бюджетній сфері, грошові виплати населенню і компенсації на покриття витрат на оплату житлово-комунальних послуг, державну допомогу громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи тощо. На макрорівні, за словами І. Мітюкова, на 1 відсоток зростання споживчих цін доходи населення мають зростати на 0,8 відсотка. Тільки у такий спосіб на думку уряду і Президента України можна уникнути інфляційного вибуху, багато дошкульнішого за грудень минулого року, захистивши при цьому найвразливіші прошарки населення.

У фракції соціалістів, як з'ясувалося, інша думка. Її альтернативний проект постанови, наголошував на необхідності встановити з 1 жовтня цього року мінімальну заробітну плату у розмірі 680 тисяч карбованців і мінімальну пенсію за віком у розмірі 1 мільйон карбованців на місяць. А мову про відшкодування збитків від цінової лібералізації пропонувалось вести залежно від цих рівнів.

Ніби передчуваючи це заздалегідь, І. Мітюков попереджав: «Ще одну гіперінфляційну хвилю Україна навряд чи витримає».

Сергій ВУСАТИЙ.

Найбільше падіння курсу рубля

На останніх торгах Московської міжбанківської біржі курс рубля впав на 615 пунктів (16,6 відсотка), досягнувши 3696 рублів за один долар. За словами віце-прем'єра Росії А.Чубайса, це не можна вважати «початком катастрофи». Стрибок курсу — «пік плати за ті помилки, що їх припустився уряд, плати за певний відхід від фінансової політики в останні 3—4 місяці».

Керівник групи експертів Президента Росії О.Лівшиць так охарактеризував сьогоднішні події: владі кинуто відвертий виклик — влада мусить гідно відреагувати на критичну ситуацію, що склалася на валютному ринку. Як стало відомо, Президент Росії погодився з пропозиціями О.Лівшиця про заходи з подолання паніки на валютній біржі.

Тим часом у низах почали подейкувати про відставку уряду Росії, який, пообіцявши стабілізувати рубль, не виконав узятого на себе зобов'язання. В Україні гіперінфляція останніх тижнів чомусь не викликає жодних емоцій у народу і рушучих дій в уряду. У нас знову все спокійно?

У Женеві — про Чорнобиль

На запрошення директора Інституту ООН з проблем ядерних досліджень і роззброєння доктора С.Лудгарда у Женеві перебував голова Київської обласної Ради народних депутатів Василь Синько.

Він взяв участь у міжнародній зустрічі, на якій обговорювалися питання надання допомоги в ліквідації наслідків чорнобильської катастрофи. Досягнуто домовленості про участь ряду зарубіжних організацій і фондів у поліпшенні екологічної обстановки на території Київської області, наданні допомоги потерпілому населенню.

Київ, Верховна Рада України, Голові О.О.Морозу

Від імені Державної Думи Росії щиро вітаю народ України з 50-річчям визволення від фашистських загарбників. Багато страждань і лиха завдала німецька агресія нашим народам. Лише спільними героїчними зусиллями і ціною неймовірних жертв удалося відстояти честь, волю й незалежність рідної землі. Минають роки і десятиліття, змінюється світ, але дружба і взаємні симпатії двох братніх народів, російського і українського, не меншають. Ці святі почуття не дано загасити ніяким ворогам, хоч би якими витонченими були вони у своїх чорних спробах. Дружба і взаємодопомога наших народів мають єдине першоджерело, перевірена суворими випробуваннями, скріплена кров'ю, заповідана предками. Це особливо добре усвідомлюємо тепер, коли зі сльозами на очах відзначаємо воістину всенародне свято — славну дату вигнання з України фашистських орд великим подвигом радянських солдатів та всього народу. Хай більше ніколи війна не потьмарить і не осквернить прекрасні простори України! Хай буде завжди над нею мирне і щасливе небо, а наших українських братів і сестер не торкнеться непозбутнє горе страшного лихоліття.

З найкращими побажаннями народові України.

І.П. РИБКІН,
Голова Державної Думи Російської Федерації.

У ЦЕНТРАЛЬНІЙ ВИБОРЧІЙ КОМІСІЇ ПО ВИБОРАХ НАРОДНИХ ДЕПУТАТІВ

7 жовтня 1994 року відбулося чергове засідання Центральної виборчої комісії по виборах народних депутатів України, яке провів її голова І. Ємець.

Комісія розглянула питання про реєстрацію народного депутата України, обраного 25 вересня 1994 року по Теребовлянському виборчому округу №364 (Тернопільська область) замість вибулого.

На виборах балотувалися два кандидати у народні депутати — Кравчук Леонід Макарович, президент Фонду сприяння розвитку мистецтв України, позапартійний, та Новосільський Микола Андрійович, інженер-програміст спільного малого підприємства «Меандр» м.Тернополя, член Української консервативної республіканської партії.

За даними окружної виборчої комісії, у виборах взяли участь 85,7 відсотка виборців, внесених до списків виборців.

За результатами виборів народним депутатом України обрано Кравчука Леоніда Макаровича. За нього подано 74296 (87,4 відсотка) голосів виборців від 85024 виборців, які взяли участь у голосуванні. За Новосільського Миколу Андрійовича проголосували 8523 виборці, що становить 10 відсотків виборців, які взяли участь у голосуванні.

Комісією ретельно розглянуті матеріали перевірок заяв і скарг учасників виборчого процесу, щодо порушень Закону про вибори, які, на їх думку, мали місце при проведенні виборів. Комісією визнано, що при проведенні виборів мали місце окремі відхилення від вимог Закону про вибори народних депутатів України, але вони суттєво не вплинули на результати голосування.

Після розгляду протоколу, інших документів окружної виборчої комісії, матеріалів перевірок заяв і скарг учасників виборчого процесу, Центральна виборча комісія відповідно до статей 14 і 44 Закону «Про вибори народних депутатів України» зареєструвала Кравчука Леоніда Макаровича народним депутатом України.

На засіданні комісії розглянуті питання про підсумки висування претендентів на кандидата та хід реєстрації кандидатів у народні депутати України по 54 виборчих округах, де вибори призначені на 20 листопада 1994 року, а також про хід узагальнення пропозицій обласних, міських, районних Рад народних депутатів, окружних виборчих комісій щодо удосконалення законодавства про вибори народних депутатів України та Президента України.

На засіданні були присутні представники політичних партій, працівники засобів масової інформації.

ЗВЕРНЕННЯ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ ДО ВЕРХОВНОЇ РАДИ

Вельмишановні депутати!

Минуло майже три місяці після обрання нового Президента України. Цей час був максимально використаний для реального усвідомлення тенденцій і процесів, які визначають розвиток нашого суспільства. Вживалися конкретні заходи щодо нормалізації економічної та політичної ситуації в Україні.

Здійснено цілу систему принципової ваги заходів, спрямованих на зміцнення кадрового потенціалу, державного впливу на основні сфери економічного та суспільно-політичного життя, розбудову управлінської вертикалі, Збройних Сил та правоохоронних органів, подолання всезагальної розхлябаності та безвідповідальності, утвердження правопорядку. Є й інші позитивні надбання спільної діяльності Президента, парламенту та уряду.

Але зупинити чи навіть послабити кризові процеси, які нищівно руйнують Україну, ми поки що не змогли.

Відверто кажучи, зазначені заходи неспроможні змінити напрямок розвитку суспільства. Вони здатні лише до певного часу підтримувати безаварійність функціонування зношених механізмів життєзабезпечення України.

Аналіз стану нашого суспільства переконливо засвідчив, що рятувати його старими методами безнадійно, що нам необхідна якісно нова соціально-економічна та політична стратегія.

У зв'язку з цим перші місяці діяльності Президента стали періодом накопичення сил, грунтовного опрацювання радикальних економічних та соціально-політичних перетворень, внесення суттєвих коректив у внутрішню та зовнішню політику. Сьогодні підготовчий період завершується. Президент переходить до наступальних та рішучих дій.

Фактично ми маємо вступити у новий етап розвитку України, який або дасть нам шанс вижити і забезпечити гідне життя нам та прийдешнім поколінням, або остаточно відкине нас далеко назад, позбавить останніх шансів крокувати в ногу з сучасною цивілізацією.

Цим і продиктоване рішення звернутися до Верховної Ради, усього суспільства за підтримкою основних засад соціально-економічної та політичної стратегії Президента.

І перше, що повинні зробити і Президент, і Верховна Рада — об'єктивно усвідомити, яка економічна та політична спадщина нам дісталася? Які наші стартові можливості і з якого рубежу ми беремо відповідальність за сьогодення та майбутнє нашого народу.

Депутати отримали письмову доповідь щодо стану економіки України та нової економічної політики Президента. Тому я зупинюся лише на найбільш принципових її моментах.

Як це не прикро, але ми не можемо не визнати, що реальної незалежності Україна ще не здобула.

У 1991 році вона одержала лише атрибути суверенної держави. Але за три роки не спромоглася наповнити їх реальним змістом.

Особливо небезпечним є незавершеність розбудови національної економіки. Перехід від адміністративно-директивної до ринкової економіки, від загальносоюзного економічного комплексу до власної економічної системи не міг бути безболісним. Це підтверджує і досвід інших країн. Але те, що сталося з економікою України, не має історичних аналогів. У 1991—1993 роках вироблений національний доход скоротився на 39 відсотків. За роки великої депресії спад виробництва в США не перевищував 25 відсотків. В СРСР під час другої світової війни найнижча позначка падіння промислового виробництва склала 30 відсотків.

Ми так і не змогли утвердити функціонально дієздатну фінансову систему, з якої починається будь-яка держава. Україна є лідером серед інших країн світу за обсягами дефіциту державного бюджету.

У 1992 році бюджетні витрати складали 61,7 відсотка національного доходу. В минулому — 73,2. У цьому році, за підрахунками Мінфіну, вони перевищать 85 відсотків. До речі, це пряма ознака посилення одержавлення економіки та її бюрократизації, проти чого ми так активно виступаємо з часу проголошення незалежності.

Нині фінансування бюджетного дефіциту поглинає 85-95 відсотків кредитної емісії й досягає майже 20 відсотків валового національного продукту. За такої ситуації відсутня будь-яка перспектива нагромадження та розширеного відтворення.

В той же час держава збирає 50, а то й менше відсотків податків, що є також переконливим свідченням її економічної недієздатності.

Україна першою серед країн, що входили до колишнього СРСР, ще влітку 1991 року проголосила свої цілком обгрунтовані наміри запровадити в обіг власну національну грошову одиницю — гривню. Однак і це принципове завдання розбудови національної економіки так і не було до кінця реалізовано. Ми зупинилися на півдорозі, залишивши в обігу тимчасову грошову одиницю, про авторитет якої, на жаль, не варто і згадувати.

За даними Світового банку, рівень інфляції в Україні в 1993 році був найвищим у світі. Відомо, що значною мірою на це «досягнення» вплинули зовнішні фактори. Втім, це не знімає проблеми.

У 1994 році інфляція значно знизилася. Проте ця штучна стабілізація відбулася через масове зупинення підприємств, відстрочення бюджетних виплат і небувале зростання заборгованості. Тільки соціально-культурній сфері ми заборгували від 30 до 70 відсотків бюджетних платежів.

Результатом непослідовної політики стала найгостріша за останні роки криза неплатежів. На 1 серпня цього року кредиторська заборгованість підприємств та організацій склала 312 трлн. крб., дебіторська — 247. Це в 10 разів гірші показники ніж у Росії, де ще в березні поточного року Президент Єльцин оголосив платіжну кризу як явище, що загрожує національній безпеці країни.

Нам не вдалося опанувати ще одну сферу, яка також належить до ключових засад національної економіки — сферу зовнішньоекономічної діяльності. Одна з причин цього — намагання утвердити державність та економічну незалежність України за допомогою кардинальної переорієнтації політики зі Сходу на Захід. Це був стратегічний прорахунок. Адже Україна внаслідок сформованої впродовж багатьох десятиріч на основі союзного поділу праці спеціалізації виробляла тільки біля 20 відсотків кінцевого продукту. Тому вона не повинна була йти шляхом негайного й механічного виходу з налагодженої системи господарських зв'язків. Ситуація ускладнювалася й тим, що внаслідок неготовності випускати конкурентоздатну за світовими стандартами продукцію Україна не могла швидко інтегруватися в систему західних ринків.

У кінцевому підсумку непродумана політика щодо збереження національних інтересів (або навіть невірне розуміння цих інтересів) у період розпаду Радянського Союзу та становлення нашої молодої держави призвела до втрати багатьох ринків збуту української продукції. Існують розрахунки, за якими спад виробництва впродовж 1991-1993 років більш як на 35 відсотків визначається факторами, що пов'язані з помилками у зовнішньоекономічній політиці нашої держави.

Катастрофічно збільшується зовнішній економічний борг України, зростаючи щоквартально на 600 млн. доларів. Сьогодні він фактично становить біля 7 млрд. доларів. В той же час не мільйони, а мільярди доларів від вивезеної продукції безконтрольно осідають в закордонних банках.

Грубі прорахунки в економічній політиці призвели до загрозливого зростання тіньової економіки. На її основі в суспільстві утворилася напівкримінальна «п'ята влада», яка вступила в серйозну конкуренцію з державою. Достатньо сказати, що нині майже третина грошей знаходиться поза банківським обігом.

Катастрофічно падає життєвий рівень народу. Порівняно з 1991 роком купівельна спроможність населення зменшилася майже в 5 разів. Нині вона у 2,5 раза менша, ніж у Росії.

У визначальному за своїми обсягами державному секторі економіки відбулося повне знецінення мотиваційних стимулів до продуктивної праці. Майже кожен третій з працюючих цього сектора відноситься до категорії прихованих безробітних.

Небезпечних масштабів набуває некероване розшарування населення — накопичення багатства на одному полюсі і все більше зубожіння на іншому.

Відбувається інтенсивне згортання відтворювального процесу. Щоденно проїдається національне багатство, накопичене багатьма поколіннями. Розпочався загрозливий процес деіндустріалізації України. Наша держава мала у 5—6 галузях промисловості науково-технічний потенціал, який забезпечував світовий рівень технологій. Сьогодні й вони деградують.

Фізичний розпад продуктивних сил випереджає руйнування науково-технічного та інтелектуального потенціалу суспільства. Відбувається масова декваліфікація кадрів виробництва, відплив здібної молоді із галузей науки та техніки.

За останні три роки в Україні вдвічі скоротилася мережа проектних і науково-дослідницьких організацій, на 30 відсотків — чисельність науковців. Значна частина з них виїхала за кордон. Питома вага бюджетних асигнувань на ці цілі зменшилася з трьох відсотків валового національного продукту у 1990 до 0,7 відсотка у 1994 році.

Внаслідок старіння та зношення техніки, а також спаду виробництва, ми стоїмо на межі масових економічних та екологічних катастроф, виходу з ладу життєзабезпечуючих систем виробничої інфраструктури.

Ми можемо стати першою в світі країною, яка виявиться неспроможною впоратися з власним промисловим та військово-технічним потенціалом, створить екологічну небезпеку сусіднім країнам. Це буде моральне позорище нації.

Таким чином, виникає реальна загроза витіснення України на периферію світового господарства, встановлення її технологічної та фінансової залежності від інших держав, перетворення на сировинний додаток та територію для розміщення екологічно шкідливих виробництв. Все це створить об'єктивні умови для неоколоніального статусу України, обмеженої політичної самостійності та суверенності у вирішенні не тільки міжнародних, але й внутрішніх проблем.

Такого роду залежність не можна буде подолати ні масовими політичними акціями, ні страйками, ні навіть збройною боротьбою. Повернення у коло високорозвинутих країн може зайняти десятиліття або взагалі стати нереальним.

Підкреслюю, саме повернення, оскільки не можна вважати слаборозвинутою країну, яка ще й сьогодні спроможна освоювати космос, виробляти новітні літаки, кораблі, двигуни, системи управління, найсучаснішу військову техніку тощо.

Зроблений аналіз дає підстави стверджувати: в Україні не розвинені або деформовані економічні підвалини держави, які забезпечують її незалежність, внутрішню стабільність та міжнародний авторитет.

Необхідно вжити рішучих заходів, які органічно поєднували б невідкладні антикризові дії з реалізацією нової економічної і політичної стратегії. Відвести завдяки цьому загрозу загальнонаціональної катастрофи.

Який у зв'язку з цим курс соціально-економічної політики послідовно і наполегливо буде здійснюватися Президентом України?

Основою цього курсу є визнання об'єктивної необхідності суттєвого прискорення ринкової трансформації економіки. За нинішньої економічної ситуації альтернативи такому курсу не існує. Виснажливий період переходу від адміністративно-командної до заснованої на ринкових засадах соціально зорієнтованої економіки не може розтягуватися в часі до безкінечності. До речі, розбудову ринкової економіки, як основну мету економічної політики держави, проголосила і Верховна Рада. І саме це повністю відповідає стратегії Президента.

Якими є пріоритети економічного курсу, що проголошується Президентом, і якому будуть неухильно слідувати всі ланки виконавчої влади як в центрі, так і на місцях? Назву шість визначальних позицій цього курсу, зміст яких обгрунтовується у наданій парламенту письмовій доповіді.

Перший блок проблем зводиться до забезпечення стабілізації фінансово-грошової системи. Це основа утворення реальних стимулів виробництва, виведення економіки з кризи і її подальшої якісної перебудови.

Необхідно за будь-яких умов подолати найбільш деструктивну в економіці кризу фінансів. У цьому зв'язку нам потрібно разом з Верховною Радою бути єдиними в тому, що в межах діючої моделі фінансів забезпечити фінансову стабілізацію в країні неможливо. Досвід останніх трьох років переконує: будь-які косметичні зміни в цій сфері не змінять ситуацію на краще. Вихід з фінансової кризи можливий лише на основі глибокого структурного реформування всієї фінансової системи країни.

Основні принципи та механізми цієї реформи мають бути визначені Законом «Про бюджетну систему України». Проект такого Закону найближчим часом буде внесено на розгляд Верховної Ради.

Серед широкого комплексу проблем реформи фінансової системи визначальною має стати докорінна перебудова податкової системи у напрямку її глибокої лібералізації, зменшення податкового пресу й утворення на цій основі ефективних економічних механізмів стимулювання виробництва та підприємництва.

Важливим заходом такої перебудови має стати і реалізація принципу стабільності та рівності оподаткування будь- яких суб'єктів господарювання.

Фінансово-грошова стабілізація безпосередньо пов'язана з радикальним поглибленням банківської реформи. Необхідно зміцнити банківську систему країни. В Україні нерозвинута мережа банків. Наші банки неконкурентоспроможні порівняно з російськими і тим більше з банками країн Заходу.

Потрібна ефективна державна політика в цьому питанні, адже йдеться про основу вирішення практично всього комплексу існуючих економічних проблем, забезпечення економічного суверенітету держави.

При цьому мова йде не про повернення до монополізації та одержавлення банківської системи, а навпаки, про утвердження реальної дворівневої банківської структури із сильним автономним, наголошую — саме автономним, Національним банком і розгалуженою авторитетною, стабільною, конкурентоздатною системою комерційних банків. Основні шляхи вирішення цього принципової ваги питання визначені у письмовій доповіді. Сподіваюся і в цьому на відповідну підтримку парламенту.

Нагальним питанням фінансово-грошової стабілізації є подолання платіжної кризи. В письмовій доповіді також подано комплексну систему заходів, яку ми вже почали і будемо надалі послідовно здійснювати.

Другий блок проблеми — проведення радикальних інституціональних змін.

Хочу зосередити увагу лише на окремих його аспектах.

Головне тут — докорінне реформування відносин власності. Політика Президента в цьому питанні спрямовуватиметься на всебічне утвердження, поряд з державною, сучасних, цивілізованих, економічно ефективних форм приватної власності. Це основа основ радикального оновлення нашої економіки, її прилучення до сучасних надбань світової цивілізації, розкріпачення особи, демократизації суспільства.

В той же час я добре розумію, наскільки складним і неоднозначним є шлях утвердження дійсно цивілізованих форм приватної власності. І тут я розраховую на глибоке розуміння і співпрацю з парламентом.

Якими є мої принципові позиції в цьому питанні?

Це, по-перше, перехід від збанкрутілого деструктивного курсу повзучого роздержавлення, який привів нашу економіку до існуючої некерованості та суцільної тінезації, до здійснення швидкої, керованої державою, широкомасштабної приватизації. Потрібно зрозуміти, що ті, хто намагається утримати цей процес, хоче він того чи ні, працює не на державу, не на благо народу, а на тіньовий капітал.

По-друге, ефективне використання методу корпоратизації, який утверджує приватну власність і в той же час зберігає колективні форми господарювання. В даному разі здійснюється перехід від колективного об'єднання, де власність належить усім, і що історично не виправдало себе, до об'єднання, де власність належить кожному. Ми повинні визнати, що основою нашої політики у цьому питанні має бути формування середнього класу як основи економічної та політичної стабільності суспільства.

По-третє, нам слід зрозуміти, що основним інструментом ефективного перетворення відносин власності має стати утвердження в Україні сучасного фондового ринку. Фондовий ринок, як і банківська система, — дві взаємопов'язані структури, які повинні стати локомотивом не лише економічних перетворень, а й відповідної перебудови відносин власності.

Особливо значимою для нас є проблема радикальних змін у системі управління економікою. Маємо визнати, і я хотів би тут отримати відповідну підтримку парламенту, що наявна галузева структура управління економікою себе практично вичерпала. Вона перетворилася чи не в головне гальмо радикального реформування економіки. Я добре розумію складності відповідної перебудови управління економічними процесами. Я стояв і стою за міцну систему державного управління. Але реалізація цього завдання на основі галузевого принципу практично неможлива. Потрібні принципово інші рішення. Вони пропонуються також у письмовій доповіді. В тому числі передбачається, що галузеві міністерства будуть виконувати координаційні функції, стануть центрами науково-технічної, прогностичної та кадрової політики.

Йдеться про дві принципові речі: перебудову організаційної структури виробництва, утвердження фінансово- промислових груп, холдингів, інших аналогічних структур та про децентралізацію управлінських функцій, передачу значного обсягу повноважень і, звичайно, відповідальності регіонам. Закликаю депутатів Верховної Ради до спільного пошуку оптимальних рішень і в цьому невідкладному питанні.

Третій блок проблем стосується структурної політики. Україна до цього часу не має економічно обгрунтованих засад структурної політики. Це найслабше місце в нашій економічній системі. В усіх попередніх програмах визначалось близько десятка пріоритетних галузей. Нереальність такого підходу є очевидною.

Пропонований курс економічної політики базується на визначенні пріоритетності наукомістких та високотехнологічних галузей нашої економіки, які ще до кінця не зруйновано і які в змозі зберегти Україну як державу, що здатна увійти в світовий економічний простір з високотехнологічним потенціалом.

Ми маємо розробити та здійснити відповідну державну програму, зосередивши на її реалізації всі наші економічні ресурси. Якщо не зробимо цього, то будемо продовжувати спозгання на узбіччя сучасного світового індустріального процесу.

ЗВЕРНЕННЯ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ ДО ВЕРХОВНОЇ РАДИ

Використовуючи економічні важелі, маємо забезпечити випереджаючий розвиток галузей із швидким оборотом капіталу — виробництво товарів широкого вжитку, найбільш пріоритетних галузей агропромислового комплексу, сфери побуту та торгівлі.

Четверта проблема — проблема розвитку аграрного сектора та аграрної політики Президента.

Всі ми маємо чітко усвідомити наступне: будь-яке стримування входження сільського господарства в систему реальних ринкових відносин, тупцювання на місці в проведенні аграрних реформ є одним з основних факторів, що перешкоджають подоланню кризових процесів в усій економіці. Одночасно створюється безвихідна ситуація і в самому сільському господарстві.

Серед великого комплексу проблем аграрних перетворень, що представлені у письмовій доповіді, хотів би привернути увагу лише до однієї, ключової — здійснення в Україні радикальної земельної реформи. Моя політика полягатиме в тому, щоб підтримувати на селі всі існуючі форми власності — державну, колективну, приватну і відповідні їм форми господарювання.

В той же час хочу з усією відвертістю сказати, щоб була повна ясність: перш за все мої дії будуть спрямовані на енергійне утвердження на селі достатньо широкого простору для приватної власності на землю. Ми повинні робити висновки з власної історії: Україна ніколи не зможе реалізувати свої надзвичайно високі потенційні можливості та конкурентні переваги в розвитку аграрного сектора, якщо вона піде шляхом не радикальної перебудови, а лише косметичного ремонту, утверджених свого часу силою, ціною велетенських національних втрат, ідеологізованих за своєю суттю земельних відносин.

Я добре розумію всі складнощі вирішення цієї проблеми. Тут мають, по-перше, враховуватися регіональні особливості. По-друге, використовуватися перехідні форми, зокрема такі, як паювання землі в колгоспах. По-третє, буде застосовуватися найжорсткіша система державних регуляторів. Обов'язково! Земля має належати тим, хто її обробляє. Хоча ми не можемо допустити штучного подрібнення земельних угідь. Водночас я ставлю питання і про те, що виробникові сільськогосподарської продукції в повному обсязі мають належати і результати його праці.

Ми всі часто говоримо про те, що земля є нашим основним національним багатством. І це відповідає дійсності.

Тоді й прискорене, і в той же час виважене, державно регульоване запровадження в сферу аграрного виробництва приватної власності на землю — це шлях не до розбазарювання, як намагаються довести окремі політичні сили, а навпаки до реального утвердження землі як національного багатства держави. Це основний захід, який відповідає безпосереднім інтересам кожного селянина, засіб вирішення в країні проблеми продовольства, реального відродження села. Таким є розуміння цієї проблеми Президентом України, яке визначатиме його практичні дії.

Наступна, п'ята проблема стосується основних засад зовнішньоекономічної політики. Наша мета — поступове утвердження відкритої економіки і входження України у світовий економічний простір. Механізми її досягнення докладно розглядаються у доповіді. Зупинюся лише на проблемі енергоносіїв і пов'язаного з нею платіжного дефіциту, який невпинно зростає.

Вимушений з усією відповідальністю заявити, і хотів би, щоб було глибоко усвідомлено не лише депутатами, а й громадськістю, що в нас відсутні можливості вирішити цю проблему власними силами.

Є два виходи з цієї ситуації: або розплачуватися за борги основними фондами та національним багатством, або вдатися до іноземних кредитів. Другий шлях є меншою мірою економічно деструктивним. Він не загрожує безпосередньо нашій економічній суверенності. Тому Президент виступив ініціатором інтенсивних переговорів з міжнародними фінансовими організаціями з приводу одержання відповідних кредитів перш за все на зазначені цілі. На сьогодні тільки одна країна з республік колишнього Союзу не отримала кредиту під системні перетворення від МВФ. Це — Україна. Маємо надію на позитивне вирішення цієї проблеми. Обговорення сьогодні у Верховній Раді інформації про участь делегації України в роботі сесії Міжнародного валютного фонду дає підстави вважати, що більшість народних депутатів ставиться з розумінням до цієї позиції.

Я хочу, щоб усі ми зрозуміли, що до кінця року нам необхідно сплатити тільки Росії та Туркменистану понад один мільярд доларів тільки за газ. Таких коштів у нас немає. Тому можете собі уявити наслідки зриву переговорного процесу з міжнародними організаціями.

Принагідно хочу звернутися до Верховної Ради і з такого питання. Нам конче необхідно утворити стабільну і сприятливу правову основу залучення іноземних інвестицій, якнайшвидше прийняти пакет відповідних законів. Але важко сподіватися на зарубіжне інвестування, якщо український капітал у твердій валюті не повертається в Україну, кредитує інші держави.

Мільярди доларів знаходяться на руках у населення. Це значно більше, ніж обіцяна нам допомога. Однак цей капітал не працює на українську економіку, оскільки державі не довіряють ні наші господарники, ні наші ж громадяни.

Потрібна глибоко продумана, зважена політика і парламенту, і виконавчої влади для вирішення цієї проблеми. Одними адміністративними заходами, до чого вдавалися попередні керівники, тут не обійтися.

Шоста і найважливіша проблема — проблема соціальної політики.

Як Президент держави я мушу з усією відповідальністю перед народом заявити: нині ми не маємо реальних ресурсів підвищення життєвого рівня наших людей. Як вже зазначалося, продовжується спад виробництва. Різко скоротилися обсяги сільськогосподарської продукції. Ми маємо порожню казну, непосильні державні борги, велетенський інфляційний потенціал, що загрожує провалом у нову, більш глибоку прірву гіперінфляції. Це не перебільшення. Це те, що ми маємо сьогодні, що дістали у сумний спадок.

У народі кажуть: «Бачили очі, що брали». Про існуючий економічний стан я добре знав і до виборів. І йшов на них лише з одним наміром — у разі обрання мене Президентом — не скаржитися, а діяти, і діяти на благо народу.

Хотів би, щоб сумні реалії сьогодення були глибоко осмислені всім суспільством. Президент все робитиме для того, щоб в Україні не було голоду, щоб в кожній оселі було тепло, щоб зберегти спокій та політичну стабільність. Однак радикально змінити ситуацію в сфері життєвого рівня народу вже сьогодні я не зможу. Стверджуючи це, хочу бути чесним перед моїм народом, хочу, щоб люди мене зрозуміли.

В той же час всі заходи радикальної перебудови економічної системи мають одну єдину спрямованість — рішуче переламати ситуацію на краще і на цій основі зупинити у найкоротший термін катастрофічне падіння життєвого рівня населення, запобігти масовому безробіттю, прогресуючому розпаду соціальної сфери.

За розрахунками Міністерства економіки, у разі реалізації заходів, що намічаються, вже в другому півріччі наступного року середня заробітна плата робітників та службовців зросте в доларовому еквіваленті майже на третину. Поки що це прогноз, і від нас з вами буде залежати його реальність.

У зв'язку з проведенням цінової лібералізації першочерговим завданням Президента буде здійснення упереджувальних соціальних заходів. Зокрема, надання адресної допомоги найбільш уразливим верствам населення. Ми маємо за будь-яких умов пройти найбільш складний і болісний етап економічних перетворень. Держава робитиме все, щоб пом'якшити неминучі складнощі цих процесів. Вже розроблено диференційовану, відповідну до рівня доходів різних верств населення, систему адресних матеріальних та грошових доплат.

Я повинен забезпечити, щоб ця система своєчасно і неухильно проводилася в життя.

Тепер про нові акценти соціальної політики.

1. Основний зміст соціальної політики зводитиметься до утворення необхідних умов підвищення кожним трудівником свого добробуту перш за все за рахунок особистого трудового внеску, ділової активності. Ми маємо все зробити для того, щоб кожний працюючий міг прогодувати свою сім'ю, здійснювати необхідні накопичення. Потрібно дати людям можливість заробляти. З цією метою мною буде запропоновано скасування існуючих нині штучних обмежень фонду споживання, проведення політики стимулювання, а не стримування ефективного платоспроможного попиту.

Стрижневим рішенням стане поетапне здійснення глибокої реформи заробітної плати. Така реформа матиме за мету забезпечення переходу від діючої моделі, що зорієнтована на низьку ціну робочої сили і високу частку безкоштовних соціальних послуг, до нової, яка передбачатиме високу ціну робочої сили і платне задоволення високооплачуваних категорій населення відповідними послугами. Проведення такої реформи дозволить не лише суттєво збільшити частку заробітної плати в структурі суспільного доходу, піднести її обсяги до зрослого масштабу цін, а й істотно зменшити тиск соціальних витрат на бюджет держави. Суттєве зростання ціни робочої сили матиме виключно важливе значення і з точки зору її захисту в процесі входження України в світовий економічний простір.

2. Основна увага у здійсненні захисту соціально незахищеного населення зосереджуватиметься на проведенні глибокої пенсійної реформи, забезпеченні справедливої системи пенсійних виплат з урахуванням трудового внеску особи, ефективній реалізації принципу адресності допомоги. Така допомога здійснюватиметься на диференційній основі у грошовій та натуральних формах, а також у вигляді необхідної медичної допомоги, різного роду комунальних та побутових послуг, фінансових пільг. Держава запроваджуватиме моральні та фіскальні стимули утворення та розширення сфери діяльності територіальних фондів соціальної підтримки населення.

3. Важливим питанням соціальної політики стане передача через акції у приватне користування населення державного майна, забезпечення на цій основі формування широкого прошарку працюючих власників, їх реальної участі у розподілі прибутків. Президентом буде пропонуватися прийняття законодавства, що надійно захищатиме права акціонерів. Будуть внесені пропозиції щодо створення системи державного страхування депозитних вкладів населення, поточної індексації збережень в ощадних касах, поетапної компенсації втрат минулих збережень шляхом їх конверсії у майнові активи.

4. Предметом постійної турботи Президента стане сприяння всебічному державному захисту інтелектуального потенціалу суспільства, його ефективному використанню та примноженню, неухильному зростанню ролі й престижу інженерно-технічних кадрів, менеджерів, наукової та творчої інтелігенції.

Мною вживатимуться невідкладні заходи для забезпечення стабільного фінансування та державної підтримки розвитку охорони здоров'я, освіти, науки і культури. Для більшості населення вони залишаться безоплатними. Водночас стимулюватиметься розвиток недержавних закладів науки, освіти, як і становлення страхової медицини, здійснення партнерства держави з приватними інституціями у вирішенні багатоаспектних питань соціальної політики.

5. Буде здійснено докорінну перебудову житлової політики, перехід до всебічного розвитку іпотечного кредитування будівництва та купівлі житла, становлення та розвитку ринку житла, послідовного нарощування житлового будівництва. Соціально незахищені верстви населення збережуть право на безкоштовне отримання житла, що перебуває у державному фонді, обсяги якого будуть розширюватися.

6. Суттєвим моментом соціальної політики стане її децентралізація та роздержавлення. Передбачається, що основний обсяг соціальних витрат все більшою мірою переноситиметься на місцевий та регіональний рівні. Водночас засобами фіскальної політики стимулюватимуться соціальні інвестиції підприємств та організацій недержавного сектора. Передбачається, що їх частка в загальній структурі соціальних витрат буде невпинно зростати.

Обравши шлях радикальних реформ, Президент розуміє масштаби зрушень, які відбудуться у зв'язку з цим у суспільстві. Усвідомлює вагу відповідальності, що лягає на його плечі. Тут не вистачить лише політичної волі, рішучості та самовідданості, які сьогодні є у команді моїх подвижників. До цього необхідно мати могутній управлінський та науково-аналітичний потенціал, здатний оперативно оцінювати ситуацію, яка буде швидко змінюватися, приймати адекватні рішення. Забезпечити високу ефективність і надійність функціонування усіх державних інститутів.

З ініціативи Президента розробляється державна програма підготовки та перепідготовки управлінських кадрів та фахівців ринкової економіки. Хочу запевнити, що коштів на ці цілі ми жаліти не будемо. Тут буде широко використовуватися і міжнародна допомога.

По суті, нам необхідно не тільки реформувати економіку, але й докорінно реорганізувати державно-політичну систему, зробити переворот у свідомості населення, на принципово нових засадах будувати стосунки держави з політичними партіями та громадськими організаціями.

Які конкретні заходи необхідно здійснити, щоб створити сприятливі умови для реалізації нової економічної політики, уникнути економічного колапсу?

1. Ми маємо піднести на рівень найвищої загальнонаціональної мети ідею розбудови власної високоефективної економіки.

Забезпечити єдність дій Президента, Верховної Ради та Уряду в напрямку стабілізації економіки та її ефективного реформування.

Консолідація заради реформ. Реформи — основний засіб виживання. Ось платформа такого об'єднання. Таким є лейтмотив мого звернення. Я хочу бути почутим кожним присутнім у цьому залі. Розраховую на це. Життя вимагає спільних дій. Іншого нам сьогодні не дано.

2. В Україні не може бути здійснена ефективна економічна політика без невідкладних і глибоких політичних перетворень.

У нас є всі підстави вважати, що вихід із кризи неможливий без вжитя економічних заходів надзвичайного характеру.

Президент поки що утримується від постановки питання у такій площині перед Верховною Радою. Разом з тим я відверто заявляю: економічна стабілізація неможлива без чіткого розмежування влади, зміцнення її виконавчої гілки. Верховна Рада не повинна виконувати не властиві їй функції. Мова йде про намагання комісій, Президії, Верховної Ради загалом займатися конкретними управлінськими питаннями, намагатися самотужки вирішувати економічні проблеми.

Нова економічна політика Президента передбачає прийняття надзвичайно великої кількості нових законів та внесення суттєвих змін до чинного законодавства. Паралельно із підготовкою цих законопроектів Президент буде видавати в межах своєї компетенції необхідні укази. Розраховую, що вони знайдуть підтримку у Верховній Раді.

Розмежування повноважень законодавчої і виконавчої влад має відбутися і в інших галузях державної діяльності. При цьому Президент не ставить за мету привласнити жодну із прерогатив законодавчого органу. А претендує лише на ті функції, які об'єктивно належать виконавчій владі.

Зрозуміло, що зазначені питання не можуть бути остаточно вирішені без прийняття нової Конституції України. Я з вдячністю ставлюся до підтримки Верховною Радою позиції Президента щодо принципів розробки проекту Конституції та формування конституційної комісії. Але процес творення нового Основного Закону занадто тривалий. А працювати, причому працювати напружено і кожному на своїй ділянці роботи, треба вже сьогодні. Тому Президент у порядку законодавчої ініціативи внесе у листопаді ц. р. на розгляд Верховної Ради України проект Конституційного Закону про владу, який має врегулювати всі спірні питання перехідного періоду. Цей Закон покликаний цивілізованим шляхом вирішити також несумісні протиріччя між парламентом і Президентом.

Щодо вертикалі виконавчої влади, то вона має пронизувати всі структурні поверхи держави — від Президента до міста й села. Мати чітку підпорядкованість та підзвітність знизу доверху, з правом вищестоящого органу звільнення посадових осіб нижчого рівня, які не справляються з виконанням покладених на них завдань або за порушення закону.

При цьому не викликає заперечень право населення шляхом виборів персонально визначати керівників місцевих органів державної виконавчої влади.

Одночасно треба розмежувати державний і місцевий бюджети, виділити муніципальну власність, що наповнить реальним змістом владні повноваження місцевих органів управління та самоврядування.

Це позиція не лише Президента, але й Ради регіонів, яка, як вам відомо, об'єднує усіх голів обласних, Київської та Севастопольської міських Рад народних депутатів, представника Уряду Республіки Крим.

Президент спільно з Радою регіонів направив до Верховної Ради поправки до проекту Закону про місцеві Ради народних депутатів, які закріплюють зазначені підходи. Сподіваюсь, що народні депутати також усвідомлюють об'єктивну необхідність зміцнення виконавчої влади і підтримують наші пропозиції.

Нагальним є питання розбудови повноцінної судової влади. У найкоротші строки провести судову реформу.

3. Немає альтернативи нарощуванню боротьби із т. з. «п'ятою владою». Запропоновані економічні заходи створять можливість для вивільнення із тіньових пут частини економіки. Зміцнення виконавчої та судової гілок підвищить конкурентоспроможність держави у змаганні з криміналом. Одночасно Президент у межах наданих йому законом повноважень та прав активно спрямовує зусилля правоохоронних органів на боротьбу із корупцією і економічними злочинами.

Президент розраховує на більш активну роботу Верховної Ради України по створенню законодавчої бази боротьби із організованою злочинністю. Зокрема на те, що вона прийме закон про корупцію, який вже більше року знаходиться у парламенті, про декларування доходів, про органи Державного контролю тощо.

Разом з тим Президент, користуючись нагодою, ще раз заявляє, що не допустить перетворення боротьби з організованою злочинністю у політичну кампанію, буде суворо стояти на захисті прав і свобод громадян, додержання принципу справедливості покарання.

4. Економічне та духовне відродження неможливе без збереження громадянського миру в Україні. Які заходи доцільно було б здійснити у вирішенні цієї проблеми?

По-перше. Президент пропонує партіям, громадським рухам спільно із державою укласти акт національної злагоди, який би передбачав утримання на період економічної стабілізації від організації масових акцій громадянської непокори, страйків, будь-яких насильницьких дій.

По-друге. Президент ініціюватиме прийняття Закону про опозицію, який би чітко визначав зміст та ознаки політичної опозиції, її права і обов'язки. Бо сьогодні у нас виходить так, що всі, окрім Президента і Уряду — в опозиції. Але закон про опозицію не тільки визначить, хто і за що несе відповідальність, але й зменшить проблемність переходу влади від одних до інших політичних сил, оскільки буде передбачено право на створення тіньового Кабінету Міністрів, право на доступ до інформації про діяльність Уряду, на підготовку та внесення альтернативних законів тощо.

По-третє. Всі політичні партії і рухи, якщо вони дійсно дбають про свій народ і українську державність, мають погодитися з ідеєю пріоритету економічної необхідності над політичною доцільністю, вийти за межі ідеологічних та вузькопартійних інтересів.

Практично це означає сприйняття наступних принципово важливих напрямків зовнішньої та внутрішньої державної політики.

ЗВЕРНЕННЯ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ ДО ВЕРХОВНОЇ РАДИ

Перший напрямок — це курс на розвиток стратегічного партнерства із Росією і країнами СНД, але не за рахунок наших зв'язків та стосунків з країнами Заходу.

Хто б не був Президентом України — Кучма, Плющ, Чорновіл або Левко Лук'яненко, після об'єктивного аналізу ситуації кожен з них рано чи пізно повів би державу саме цим курсом. Тільки Чорноволу і Лук'яненку було б легше це зробити, оскільки їх менше підозрювали б у проімперських настроях.

Президент добре усвідомлює, що лінія на активізацію економічного співробітництва з країнами СНД викличе протидію певних політичних сил. Особливо в тих випадках, коли постане питання створення координаційних міждержавних, підкреслюю, саме міждержавних органів, узгодження митної, податкової та валютно-фінансової політики цих країн. Хочу, щоб ні в кого не виникало ілюзій щодо можливостей переорієнтації Президента з цих питань. Такий курс має принциповий характер. Він пов'язаний з вимогами економічного виживання України, і іншої альтернативи я не бачу. Продовження попередньої політики самоізоляції — це економічне, та й політичне, самогубство. Президент вести народ цим шляхом не буде.

При цьому питання суверенності та територіальної цілісності України не підлягає навіть обговоренню. Це принципова позиція.

Президент буде послідовно виступати за зміцнення і розвиток економічного співтовариства в межах СНД, повноправну участь у ньому України. Одночасно домагатимуся ствердження в цьому співтоваристві умов реальної рівноправності та взаємовигідності. Бо треба врешті-решт зрозуміти: там, де ми не беремо участь, всі проблеми все одно вирішуються, але без нас і не на нашу користь.

Рівною мірою наші зусилля будуть спрямовані на розширення співпраці України із західними країнами, її інтеграцію у міжнародні економічні організації.

У проведенні зовнішньоекономічної політики Президент розраховуватиме на конструктивну підтримку світового співтовариства, міжнародних організацій, зокрема, Міжнародного валютного фонду та Світового банку. Зоною особливої уваги у зовнішньоекономічній діяльності стануть країни, що розвиваються.

В цих регіонах ми маємо реальні можливості освоєння нових ринків, розширення власного експортного потенціалу.

Сподіваюся, що політичні партії, громадська думка України підтримають такий курс. В іншому випадку ми не маємо шансів на врятування економіки, а в кінцевому рахунку — на збереження державності.

Водночас радикальні ліві сили мають облишити надії на відродження Радянського Союзу. Позбавлення України державності — це громадянська війна. Такі жертви не можуть виправдати жодних політичних цілей.

Другий напрямок — пов'язаний з відмовою від уніфікованої гуманітарної політики держави. Регіональні та національні особливості України такі, що збереження лінії попереднього керівництва фактично буде сприяти зростанню напруги між Заходом і Сходом, центральною владою і східними та південними регіонами, підживлювати сепаратистські настрої. Мається на увазі перш за все мовна та освітянська політика, розвиток культури та мистецтва.

Президент буде максимально сприяти подальшому відродженню української мови та культури, ствердженню духовних засад української державності. Здійснюватися така політика буде не за рахунок адміністративного тиску, заходів примусового характеру, а в основному через матеріальну та моральну підтримку виваженості і більш тривалого строку реалізації вже прийнятих в цій сфері законодавчих актів. Уряду дано доручення підготувати відповідні державні програми, передбачити їх реальне матеріально-фінансове забезпечення.

Президент не відмовляється від своїх передвиборних зобов'язань щодо гуманітарної політики, оскільки вважає їх конче необхідними для збереження цілісності України та громадянського спокою.

Усі ми маємо пам'ятати, що на виборах Президента України більшість виборців підтримала ідею плюралістичного громадянського суспільства. Якщо ми справді хочемо бути демократичною державою, то не маємо ні морального, ні юридичного права ігнорувати волю більшості наших громадян. Інакше спровокуємо внутрішній конфлікт, який буде десятиріччями дестабілізувати державу.

Президент всіляко сприятиме утвердженню політичного плюралізму, багатопартійності, свободи совісті та віросповідань громадян. Постійний діалог з громадськістю, забезпечення на ділі широкої та правдивої гласності, всебічна підтримка засобів масової інформації, демократичної преси, сприяння їх реальному впливу на цивілізований розвиток суспільних процесів стануть повсякденною турботою Президента.

Ще одна важлива проблема — соціальне партнерство.

Президент буде пропонувати прийняття спеціального Закону «Про соціальне партнерство в Україні», в якому мають бути чітко визначені основні суб'єкти соціального партнерства, процедура узгодження їх інтересів, механізми прийняття рішень та їх виконання.

Враховуючи складність економічної ситуації, Президент і Уряд будуть ініціювати підписання угоди з профспілками, оголошення на 6 місяців мораторію на страйки. Урядова комісія розпочне роботу з профспілками одразу після проголошення Президентом основних засад його соціально-економічної стратегії.

Представлена доповідь та звернення Президента визначають стратегічні напрямки соціально-економічної політики виконавчої влади. За дорученням Президента Урядом будуть підготовлені конкретні заходи на їх виконання. Сподіваюсь, що народні депутати підтримають нову економічну та політичну стратегію Президента, нададуть свої пропозиції до неї, які будуть враховані при розробці зазначених заходів.

Шановні народні депутати!

Держава стоїть на порозі серйозних випробувань. Її майбутнє, життя, добробут наших співвітчизників, громадянський спокій, мир в Україні — сьогодні і завтра — значною мірою залежать від нас з вами. Від нашої державної мудрості і компетентності, спроможності піднятися над особистими і корпоративними інтересами, мужності прийняття рішень, які сьогодні можливо і не принесуть нам слави та овацій, викличуть критику та нарікання, але є єдино вірними у цій ситуації, стануть першими кроками на тернистому шляху до подолання кризи, врятування наших дітей і онуків від принизливого життя у злиднях, в історично безперспективній країні.

Нехай нас об'єднують честь і рішучість, потреба конкретних справ на користь народу та спільна робота, а не гучні слова та пошук особистого комфорту.

Якщо ми будемо разом — перемога буде за українським народом!

Дякую за увагу.

ШЛЯХОМ РАДИКАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ РЕФОРМ

Доповідь Президента України про основні засади економічної та соціальної політики

ВСТУП

Доповідь, яка представлена Президентом України, підпорядкована таким завданням: по-перше, дати об'єктивний аналіз соціально-економічної ситуації, що склалася в Україні, розкрити головні тенденції розвитку народного господарства, виявити помилки та прорахунки, які допущено в попередні роки (період з 1991 по I півріччя 1994 рр.).

По-друге, обгрунтувати необхідність кардинального оновлення курсу соціально-економічної політики, здійснення радикальних реформ, спрямованих на забезпечення реальної ринкової трансформації всіх сфер економічного життя суспільства. Прискорення реформ розглядається як безальтернативна умова й основний засіб подолання кризи та економічної стабілізації.

Дана Доповідь не є економічною програмою. Її основна мета — визначити стратегічні завдання та загальну логіку подальшого реформування української економіки, сформувати економічну ідеологію, якій мають бути підпорядковані дії всіх структур виконавчої влади, забезпечити макроекономічну збалансованість цих дій.

З огляду на це в Доповіді не даються детальна конкретизація та механізм реалізації окремих напрямків економічної політики. Розробка таких механізмів у відповідності із обгрунтованою в Доповіді стратегією економічних перетворень, їх узгодження, забезпечення відповідної координації — це завдання уряду та його виконавчих структур. Вирішення цього завдання знайде втілення у розроблюваних урядом щорічних планах-прогнозах економічного та соціального розвитку України, в тому числі плані-прогнозі на 1995 рік. З логікою Доповіді будуть узгоджуватися відповідні постанови Кабінету Міністрів, міністерств та відомств виконавчої влади України.

Водночас Президентом України здійснюватиметься цілеспрямована робота по організаційному, кадровому та правовому забезпеченню реалізації конкретних напрямків прискореної ринкової трансформації економіки. З цією метою будуть повною мірою використані повноваження Президента України як голови виконавчої влади, централізація управлінської вертикалі, що нині формується, повноваження Президента стосовно здійснення кадрових призначень, а також право законодавчої ініціативи Президента та його повноваження визначати своїми Указами правові норми не врегульованих чинним законодавством питань економічного розвитку.

Доповідь Президента України містить два розділи. В першому розділі дається аналіз стану соціально-економічної ситуації в Україні, визначаються основні причини, що зумовили її нинішній критичний стан. В другому розділі визначається зміст нового курсу соціально-економічної політики, яку неухильно проводитиме Президент України. В ньому розкриваються цільова спрямованість економічних реформ, основні напрямки реформування фінансової та банківської системи, проведення грошової реформи, зміст та принципи інституціональних перетворень, якісно нові підходи у здійсненні структурної, житлової, аграрної, зовнішньоекономічної та соціальної політики, умови їх успішної реалізації.

Потрібно наголосити і на тому, що в основу Доповіді покладено передвиборну програму, яка дістала підтримку більшості виборців на виборах Президента України. Жодна з принципових позицій представленої Доповіді не суперечить цій програмі. Це дає підстави вважати, що загальна логіка прискореного реформування української економіки, яка визначається Доповіддю, в своїй основі дістала відповідне схвалення народу України. Ця обставина зобов'язує Президента України діяти з усією рішучістю та наполегливістю з метою перетворення цієї логіки в життя.

* * *

Над підготовкою Доповіді працювали під керівництвом радника Президента України з питань макроекономіки д.е.н. А.Гальчинського перший помічник Президента України О.Разумков, позаштатні радники Президента України: д.е.н. В.Бородюк, член-кореспондент НАН України В.Геєць, голова правління АБ «Інко» П.Мірошников, академік НАН України В.Михалевич, академік НАН України Ю.Пахомов, к.е.н. О.Пасхавер, д.е.н. В.Пинзеник, д.е.н. академік Української академії аграрних наук П.Саблук, академік інженерних наук д.е.н. В.Черевань; наукові консультанти Президента України: д.е.н. Б.Кваснюк, д.е.н. В.Новіков, к.е.н. В.Сіденко; помічник Президента України к.е.н; В.Литвицький, головний консультант радника Президента України з питань макроекономіки к.е.н. З.Варналій; заступник директора національних економічних програм НАН України д.е.н. В.Шокун, старший референт А.Плаксій.

При підготовці Доповіді Президента України використані матеріали міністерств економіки, фінансів, зовнішньоекономічних зв'язків, праці, сільського господарства і продовольства, соціального захисту населення, статистики, Національного банку України, Державного комітету з питань науки та технологій, Державного комітету по сприянню малим підприємствам і підприємництву, Фонду державного майна, Антимонопольного комітету.

В Доповіді Президента України знайшли відображення наукові розробки з відповідних питань Інституту економіки НАН України, Національного інституту стратегічних досліджень, Інституту аграрної економіки Української аграрної академії, Національного інституту економічних програм НАН України, Інституту кібернетики НАН України, Інституту економіки промисловості НАН України, Українського інституту підтримки реформ, Європейського Центру макроекономічного аналізу України, Міжнародного інституту ринкових відносин та підприємництва «Центр ринок», громадських фондів, а також наукові обгрунтування д.е.н. В.Будкіна, д.е.н. О.Василика, д.е.н. Т.Ковальчука, д.е.н. М.Михалевича, д.е.н. А.Мороза, д.і.н. Ю.Мальчина, д.г.н. В.Поповкіна, к.е.н. Б.Пасхавера, д.с.н. академіка О.Созінова, к.е.н. Т.Степанкової, к.е.н. О.Власюка, к.е.н. Т.Шарової. В Доповіді враховані пропозиції голови Промінвестбанку В.Матвієнка, голови АБ «Відродження» А. Скопенка, голови АБ «Ажіо» С.Аржевітіна, голови АБ «Приватбанк» С.Тигипка, а також інших фахівців з питань економічної політики.

При підготовці Доповіді Президента України використано також відповідні аналітичні матеріали МВФ, Світового банку, окремих зарубіжних експертів та консультантів, зокрема Б.Гавrилишина, А.Ослунда, інших фахівців.

Доповідь Президента України

І. СТАН СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИТУАЦІЇ В УКРАЇНІ

Проголошення в серпні 1991 р. України як незалежної суверенної держави відкрило реальні перспективи для подолання деструктивного тоталітарно-адміністративного режиму та радикальних змін всієї сукупності виробничих відносин, створення динамічного відкритого народного господарства ринкового типу з високим ступенем мотивації праці та соціальної зорієнтованості, структурної збалансованості та організаційно-технологічної досконалості. Запорукою для успішного розв'язання цих завдань був достатньо високий індустріальний, аграрно-технологічний, науковий та інтелектуальний потенціал України, який, за загально визнаними авторитетними оцінками, був чи не найвищим серед республік колишнього СРСР.

Радикальній перебудові економічних процесів могли б сприяти позитивні зміни в суспільно-політичному житті держави. З часу проголошення незалежності України покінчено з однопартійною системою та ідеологічним монополізмом, підірвано адміністративно-командні важелі керівництва в економіці, що утримували розвиток економічних процесів в рамках закритої моделі економічного розвитку, відірваної від сучасних надбань загальноцивілізаційного процесу, соціального та науково-технічного прогресу. Утверджено політичний суверенітет України як самостійної, визнаної світовим співтовариством держави. В країні зріс рівень політичних свобод. Набувають всебічного розвитку демократичні інституції, дедалі повнішою мірою реалізуються права та свободи громадян, розпочалося економічне розкріпачення особи. Люди і підприємницькі структури вчаться рахувати кошти і починають розуміти, що їх економічна забезпеченість залежить в першу чергу від них самих, а не від держави. Важливо наголосити і на тому, що Україна залишається однією з небагатьох колишніх союзних республік, в якій в основному зберігається соціальний спокій та злагода.

Водночас на фоні зазначених позитивних тенденцій відбувається і протилежне — Україна переживає небувалу за рівнем економічну кризу. Розвалюється фінансова система, серйозно загострилася проблема спаду виробництва, деградує соціальна сфера, система освіти, науки та культури, посилилося зубожіння населення, катастрофічно зростає злочинність. Наростає політична напруга. Виникли та набувають розвитку антидержавні настрої певної частини населення. Йдеться, по суті справи, про системну кризу суспільства, що загрожує самим підвалинам незалежності та просто виживанню української нації.

В чому причина такого стану?

Об'єктивна, науково обгрунтована, правдива відповідь на це запитання має не лише важливе економічне та соціально-політичне значення. Вона є єдиною умовою визначення нової стратегії та тактики, методів та механізмів економічних та політичних реформ, над неухильним перетворенням в життя яких буде послідовно і наполегливо працювати Президент України.

Таблиця 1

Зміни обсягів виробництва в 1990-1993 рр. (в %)

	1990 р. до 1989 р.	1991 р. до 1990 р.	1992 р. до 1991 р.	1993 р. до 1992 р.	1993 р. до 1990 р.
Валовий суспільний продукт	97,6	92,5	89,8	90,6	75,2
Національний доход	96,4	86,6	82,2	85,1	60,6
Обсяг продукції промисловості	99,9	95,2	93,6	92,4	82,2
Виробництво товарів народного споживання	105,3	94,9	89,5	83,5	70,9
в тому числі:					
продовольчих	–	86,5	84,4	89,5	65,4
непродовольчих	–	103	95,3	73,8	72,5
Обсяг продукції сільського господарства	96,3	86,8	91,4	98,5	78,2

Таблиця 2

Виробництво основних видів промислової продукції та продуктів харчування

NN п/п		Одиниця виміру	1990 р.	1991 р.	1992 р.	1993 р.	Зменшення(-) зростання(+) показників,%		
							1992 р. до 1991р.	1993 р. до 1992р.	1993 р. до 1990р.
1.	Електроенергія	млрд. кВт/год	298,5	278,7	252,5	230	-9,4	-8,9	-23,0
2.	Нафта з газовим конденсатом	тис. т	5300	4900	4474	4232	-9	-5,4	-20,2
3.	Газ	млрд. куб. м	28,1	24,3	20,9	19,2	-14,0	-8,0	-31,7
4.	Вугілля	млн. т	164,8	135,6	133,6	115,7	-1,5	-13,4	-29,8
5	Сталь	млн. т	52,6	45	41,6	32,3	-7,4	-22,5	-38,6
6.	Готовий прокат	млн. т	38,6	32,8	29,6	24	-9,8	-18,7	-37,8
7.	Мінеральні добрива	тис. т	4800	4200	3300	2495	-21,4	-24,4	-48,0
8.	Хім. волокна та нитки	тис. т	179,2	136	118,9	80,3	-12,6	-32,5	-55,2
9.	Цемент	млн. т	22,7	21,7	20,1	15	-7,4	-25,6	-33,9
10.	Папір	тис. т	369,2	353	278,6	181	-21,1	-35	-51,0
11.	Тканини (всього)	млн. кв. м	1212	1032	926	574,1	-10,2	-38,0	-52,6
12	Взуття	млн. пар	196,4	177,3	144	101,3	-18,8	-29,7	-48,6
13.	Трикотажні вироби (верхні і білизняні)	млн. шт,	351,2	295	240,6	146,8	-18,4	-39,0	-58,2
14.	Телевізори	тис. шт.	3774	3616	2569	1874	-29,0	-27,0	-50,3
15.	Холодильники побутові	тис. шт.	903	883	838	756	-5,1	-10	-16,3
16.	Пральні машини побутові	тис. шт.	788	830	805	643	-3	-20	-18,4
17.	М'ясо (включаючи субпродукти I категорії)	тис. т	2763	2488	2050	1181,2	-17,6	-42	-57,2
18.	Ковбасні вироби	тис. т	900,1	851,5	757,9	470,6	-11	-38	-47,7
19.	Тваринне масло	тис. т	444,1	376,4	302,9	310,3	-19,5	-4	-30,2
20.	Олія	тис. т	1070	1004	857,5	706	-14,6	-18	-34,0
21.	Молокопродукція	тис. т	6432	5709	4112	2715	-28	-34	-58
22.	Сири	тис. т	183,8	161,5	112,7	101,1	-30,2	-10,3	-45,0
23.	Цукор-пісок	тис. т	6791	4786	3647	3838	-23,8	5,2	-44
24.	Хліб і хлібобулочні вироби	тис. т	6701	6685	6441	5257	-3,6	-18,4	-22
25.	Кондитерські вироби	тис. т	1111	1040	842,9	643,4	-19,0	-23,7	-42
26.	Борошно	тис. т	7671	7383	6625	5742,6	-10	-13,3	-25
27.	Консерви(всього)	муб	4836	4239	3760	2725,5	-11	-27,5	-43,6
28.	Макаронні вироби	тис. т	360	364,8	350,3	339,9	-4,0	-3,0	-5,7

1. Кількісні показники, що відображають загострення кризових процесів

Перехід від адміністративно-директивної до ринкової економіки, тобто в принципово іншу систему економічних координат, не може бути безболісним. Усі країни, що розвиваються цим шляхом, зіткнулися зі спадом виробництва, зниженням життєвого рівня народу, інфляційними процесами, безробіттям.

Однак навіть на цьому тлі те, що сталося з економікою України, не має історичних аналогів. За існуючими оцінками, економічна ситуація в Україні є чи не найскладнішою серед усіх постсоціалістичних країн Центральної та Східної Європи, а також держав, що утворилися на терені колишнього Радянського Союзу, за винятком тих, де палають міжнаціональні конфлікти.

Цей висновок підтверджують конкретні статистичні показники.

Лише за 1991—1993 рр. вироблений національний доход скоротився на 39 проц. В той же час за роки Великої депресії (1929—1933 рр.) спад виробництва у США не перевищував 25 проц. В СРСР під час другої світової війни найнижча позначка падіння промислового виробництва склала 30 проц, але на те були вагомі причини. Основні макроекономічні показники та показники, що характеризують спад виробництва в окремих галузях економіки в 1991—1993 рр., представлено таблицями 1 та 2.

1994 рік позначено подальшим значним поглибленням кризових процесів. За шість місяців 1994 року темп спаду виробництва порівняно з відповідним періодом минулого року складав 36 проц. і був удвічі більшим, ніж в 1991—1993 рр., коли він складав 17,6 проц. Для порівняння відзначимо: в першому півріччі минулого року цей показник становив 5,6 проц.

Особливо значний спад виробництва за 6 місяців 1994 року відбувся в паливній промисловості (на 35,6 проц.); в чорній металургії (на 34,8 проц.); в хімічній і нафтохімічній галузі (на 37,7 проц.); в машинобудуванні і металообробці (на 46,6 проц.); деревопереробній і целюлозно-паперовій галузі (на 42,3 проц.); в промисловості будівельних матеріалів (на 48,4 проц.); в легкій промисловості (на 50,7 проц.).

За цей час на 50 і більше відсотків зменшилось виробництво хімічних волокон, паперу, екскаваторів, тракторів і тракторних причепів, телевізорів, магнітофонів, шиферу, лінолеуму, тканин, трикотажних виробів, взуття та інших.

Спад виробництва в сільському господарстві в I півріччі поточного року був незначним і складав 4,8 проц. до відповідного періоду минулого року в порівнянні з 21,6 проц. у 1991—1993 рр.

В капітальному будівництві в I півріччі 1994 р. обсяги капітальних вкладень та будівельно-монтажних робіт зменшились відповідно на 25 і 12 проц. проти аналогічного періоду минулого року.

В попередні три роки темпи спаду виробництва в цій галузі були значно більшими, ніж в інших, і в 1991—1993 рр. складали по капітальних вкладеннях — 60 проц., по будівельно-монтажних роботах — 53 проц.

Спад інвестиційної діяльності супроводжувався різким скороченням обсягів житлового будівництва. В 1993 р. введено в дію 11,9 млн. кв. метрів житла, що становило відповідно 68 проц. від рівня 1990 р. В цілому за обсягами введення в дію житлових будинків Україна опинилася в 1993 році на рівні середини 50-х років. Ці негативні тенденції посилились в поточному році. В першому півріччі 1994 р. введено в дію 2659,6 тис. кв. метрів житла, тобто 59 проц. проти I півріччя минулого року.

Доповідь Президента України

Оцінюючи стан справ в інвестиційній діяльності, слід відзначити, що тут ми маємо справу не із закономірною інвестиційною паузою як органічним елементом структурної перебудови економіки, а загальносистемною кризою. За таких умов відкладається на невизначений строк матеріалізація нововведень, гальмується інноваційний процес. В останні роки фактично зупинився процес нагромадження основних фондів, кругообіг яких є ознакою динамічної економічної системи.

В країні відбувається активна деіндустріалізація, розпочався фізичний розпад продуктивних сил з випереджаючим руйнуванням науково-технічного та інтелектуального потенціалу суспільства, із повним знеціненням мотиваційних стимулів до продуктивної праці, масовою декваліфікацією кадрів, відтоком енергійної молоді із галузей науки та техніки, освіти та культури. За останні три роки в Україні вдвічі скоротилася мережа проектних і науково-дослідних організацій, на 30 проц. — чисельність науковців. Тільки з установ НАН України емігрувало 280 докторів і кандидатів наук.

Питома вага бюджетних асигнувань на науку неухильно зменшується — з 3 проц. ВВП в 1990 р. до 1,3 проц. в 1993 р. і, нарешті, до 0,7 проц. в 1994 р. Все це викликало деградацію інноваційної діяльності. На три чверті проти рівня 1990 р. скоротився випуск нових зразків технологічного устаткування, на третину — приладів та засобів автоматизації, не знаходить впровадження більша частина науково-технічних проектів і розробок.

Криза виробництва паралізувала і сферу обігу суспільного продукту. Відправлення вантажів усіма видами транспорту та роздрібний товарооборот впродовж 1991—1993 рр. зменшились майже удвічі, а відправлення пасажирів цивільною авіацією — у 9 разів. Високими темпами триває «згортання» зазначених сфер економіки і в поточному році.

Глибокі деформації відбуваються в сфері державних фінансів. Україна є лідером серед інших країн світу за обсягами дефіциту державного бюджету. Це відображає істотне зростання суто адміністративного втручання держави в економіку. У 1992 р. бюджетні витрати становили 61,7 проц. національного доходу, що вважалося неймовірно багато. В минулому році цей показник зріс до 73,2 проц., а згідно з підрахунками Мінфіну, він перевищить у 1994 р. позначку 85 проц. Такі масштаби перерозподілу свідчать про всезростаюче одержавлення економіки та її бюрократизацію, що веде до корупції, зрощування частини державного апарату зі злочинними, в тому числі мафіозними, структурами.

З іншого боку, цілком зрозуміло, що такі обсяги бюджетних видатків абсолютно непосильні для держави. Нині фінансування бюджетного дефіциту поглинає 85—95 відсотків кредитної емісії й досягає майже 20 відсотків ВНП. За такої ситуації ми не маємо перспектив нагромадження та розширеного відтворення.

Особливо загрозливими були в останні роки інфляційні процеси. За даними Світового банку, рівень інфляції в Україні в другій половині 1993 р. був найвищим у світі. Якщо в 1992 році її рівень зріс у 21 раз, то за 1993 рік — у 103 рази (з грудня попереднього року по грудень поточного). В 1994 році рівень інфляції значно знизився і в липні був найнижчим (2,1 відсотка) за останні три роки. Ціни на споживчі товари та послуги за січень—липень поточного року зросли у 1,7 раза, тоді як в грудні минулого року цей показник складав 1,9 раза.

Ці зрушення не були результатом комплексних, послідовних реформ, якісних змін в системі державних фінансів та запровадження цінової лібералізації. Зниження інфляції сталося через відстрочення бюджетних виплат і небувале зростання заборгованості бюджету. За 9 місяців поточного року така заборгованість становила 47 трлн. крб. Виконання бюджетного фінансування по освіті становило 64,4 відсотка, медицині — 68,8 відсотка, науці — 60, культурі — лише 30 відсотків. Показовим є те, що в 1-му півріччі бюджетний дефіцит становив 8 відсотків ВНП, а з врахуванням відповідної заборгованості — до 20 відсотків.

Результатом непослідовної політики стала найбільш гостра за останні роки криза неплатежів. На 1 серпня 1994 року кредиторська заборгованість підприємств та організацій України склала 312 трлн.крб., дебіторська — 247 трлн. крб. Це майже в 10 разів перевищує відповідні параметри заборгованості російських підприємств та організацій, де ще в березні поточного року Президентом Б.Єльциним проголошено платіжну кризу, як явище, що «загрожує національній безпеці країни».

Такою є ціна монітарної стабілізації, що не супроводжувалася змінами в інших сферах економічного устрою. Її наслідком стало накопичення в економічній системі країни потужного інфляційного потенціалу. Це може призвести до нових, ще більш жорстких, ніж ті, що існували в останні місяці 1993 року, гіперінфляційних процесів. Зрозуміло, що ні економічна, ні політична системи країни повторення ситуації, про яку йдеться, витримати не зможуть. Про це має знати Верховна Рада, політичні сили, громадськість країни. Ми вимушені говорити про це на весь голос не лише для того, щоб визнати однобокість і помилки зазначеного курсу, а й сказати народу про те, що вихід з такої ситуації можливий лише на основі здійснення складних, заздалегідь непопулярних, неординарних заходів. Однак іншого нам сьогодні не дано.

Нарощування кризових процесів в економіці не могло не позначитися на істотному зниженні рівня життя українського народу. У червні 1994 року порівняно з березнем 1991 р. купівельна спроможність фіксованих грошових доходів у населення по широкому спектру найнеобхідніших товарів і послуг знизилась майже у 5 разів. Навіть середня заробітна плата нездатна забезпечити мінімальний споживчий бюджет, поступаючись йому на 40 відсотків. Купівельна спроможність середньої заробітної плати в Україні у 2,5 раза нижча аналогічного показника в Росії. У цілому в Україні за 2,5 року життєвий рівень погіршився наполовину.

Скорочення реальних доходів населення призвело до суттєвого падіння рівня споживання. Частка фонду споживання в структурі використаного національного доходу в фактичних цінах за останні три роки зменшилася на 12,3 процентних пункта (з 82,2 відсотка в 1990 р. до 69,9 в 1993 р.). При цьому найбільш високими темпами скорочення характеризується особисте споживання населення, яке в 1993 р. становило 57,4 відсотка загального складу використаного національного доходу проти 72,6 відсотка в 1990 р., тобто зменшилось на 15,2 процентних пункта. При цьому темпи скорочення фонду споживання в порівняльних цінах збільшувались по роках і складали до попереднього року в 1991 р. — 4,8 відсотка, в 1992 р. — 10,2 відсотка, в 1993 р. — 21,8 відсотка.

Зменшення частки фонду споживання у використаному національному доході пов'язане із зниженням питомої ваги заробітної плати робітників і службовців, оплати праці колгоспників, доходи від особистого підсобного господарства та інших грошових виплат у виробленому національному доході. Частка оплати праці у виробленому національному доході знизилась в 1993 р. до 35,1 відсотка проти 59,1 відсотка в 1990 р. Водночас частка первинних доходів підприємств і держави в національному доході зросла до 78,3 відсотка в 1993 р. проти 58,9 відсотка в 1990 році.

В першому півріччі 1994 р. частка оплати праці в матеріальному виробництві в складі національного доходу знизилась до 26,4 відсотка. Відповідно за цей період частка первинних доходів підприємств і держави збільшилась до 85 відсотків.

Значно погіршилась структура особистого споживання. Грошові доходи населення використовуються переважно на продовольство, хоча в особистому споживанні утворився дефіцит білка та деяких важливих амінокислот. Це веде до виснаження робочої сили та її здатності до продуктивної праці. Недоступною для населення стала більшість товарів довгострокового користування. Так, наприклад, щоб купити холодильник вартістю 520 крб. в 1990 році при середній заробітній платі в цей період 248,4 крб., потрібно було витратити 2,1 місяця роботи, а в липні цього року при вартості цього холодильника в 11,8 млн.крб. — 10,1 місяця, або в 5,6 раза більше. Для купівлі кольорового телевізора вартістю 730 крб. в 1990 році потрібно було витратити 2,9 місяця роботи, а в липні цього року при його вартості в 9 млн. крб. — 8,1 місяця, або в 2,8 раза більше.

Особливо напруженим є становище на ринку праці. Мобільність працівників є вкрай низькою, підприємства залишають лише найбільш кваліфіковані і молоді люди, а переважна частина зайнятих тримається своїх робочих місць, незважаючи на примусові відпустки і неповний робочий час. В умовах різкого спаду виробництва на ринку праці за останніх два роки практично не змінюється чисельність громадян, що звертаються до служб зайнятості. Статус безробітного одержали біля 100 тис. чоловік при багатомільйонному прихованому безробітті.

Не створені умови для переходу надлишкового працездатного населення у приватний сектор та малий бізнес, бо темпи приватизації набагато менші планових, а надходження коштів по цій статті цілком символічні.

В Україні спостерігається тенденція до скорочення очікуваної тривалості життя. Особливо зростає смертність чоловіків у працездатному віці, яка майже втричі вища, ніж у жінок. Серед основних причин смерті є судинне ураження мозку, ішемічна хвороба серця, хвороба системи кровообігу, інфекційні хвороби, отруєння алкоголем.

Серед факторів, що впливають на погіршення демографічної ситуації, є помітне старіння населення України. В 1990—1993 роках населення непрацездатного віку збільшилось з 10,96 млн. чоловік до 12,07 млн.чоловік. Кількість пенсіонерів, яких необхідно утримувати суспільству, зросла відповідно з 13 млн.чоловік до 14,6 млн.чоловік, або на 12,31 відсотка.

Частка осіб пенсійного віку в працездатному населенні України в 1990 році була найбільшою серед європейських країн далекого зарубіжжя: на 2,6 працюючих у нас припадала одна людина пенсійного віку, тоді як в інших країнах на одну людину пенсійного віку припадало 4-5 працюючих.

Поглиблюється криза соціальної інфраструктури. Агонізує освіта, культура, охорона здоров'я. Непрестижною стала наукова діяльність. Відтак суспільству загрожує сумна перспектива тотальної деградації.

Зазначені кризові процеси відбуваються поза межею позитивних зрушень в структурі виробництва. Її деформація суттєво посилюється, криза продовжує свої руйнівні дії і досі ще не вступила у фазу конструктивізму. В цьому зв'язку ми маємо всі, від Президента України та парламентарія до шахтаря чи студента, чітко усвідомити, що доти, поки не розпочнуться позитивні структурні зрушення, наша економіка не матиме реального потенціалу своєї стабілізації.

Як і раніше, складною залишається екологічна обстановка: попри скорочення обсягів виробництва тисячі підприємств збільшили викиди шкідливих речовин, 81 відсоток яких припадає на металургію, енергетику та вугільну промисловість. У цьому зв'язку, нарешті, мусимо з усією ясністю застерегти, що внаслідок старіння та спрацювання техніки, а також спаду виробництва, що нарощується, зростає небезпека масових технологічних та екологічних катастроф, виходу із ладу життєзабезпечуючих систем виробничої інфраструктури, непосильного для суспільства безробіття. Все це в кінцевому підсумку загрожує економічній безпеці нашої держави, втратою її не лише економічної, а й політичної незалежності.

2. Помилки економічної політики

Якими є помилки попередньої економічної політики, наслідки якої призвели до руйнівних процесів?

Передусім ми маємо з усією чіткістю сформулювати принципової ваги висновок про те, що взятий у 1991 році курс на демонтаж командно-адміністративної системи і розбудову сучасної, заснованої на ринкових засадах відкритої національної економіки у стратегічному плані є правильним. Він відповідає утвердженню державності України, економічних передумов реальної демократизації суспільства, його виходу на вищий ступінь техніко-технологічного розвитку, забезпеченню якісно нових параметрів життя народу і саме тому не має альтернативи. Це означає, що помилковість економічної політики попередніх структур влади полягала в іншому. Йдеться про грубі помилки у визначенні шляхів та конкретних механізмів здійснення зазначеного курсу.

Які це помилки?

Ігнорування специфічності умов ринкової трансформації економіки України

Найбільш згубним виявилося ігнорування специфічності умов ринкової трансформації економіки України порівняно з Росією, а також країнами Центральної та Східної Європи. Своєрідність цих умов визначилася перш за все відсутністю на час здобуття незалежності цілісної системи державних інституцій, необхідних для здійснення широкого комплексу заходів ринкової трансформації економіки.

Не були враховані й особливості функціональної структури економіки України — висока концентрація базових галузей виробництва та галузей ВПК, що протягом тривалого часу були зорієнтовані на обслуговування потреб не лише загальносоюзної економіки, а й економіки країн колишньої РЕВ і за своєю природою виключали можливість швидкого входження в режим ринкового саморегулювання.

Слід мати на увазі й те, що у попередні роки понад 2000 найбільших підприємств України були підпорядковані загальносоюзним міністерствам і фінансувалися з центру, що також вимагало застосування з боку держави з часу проголошення її незалежності широкого комплексу спеціальних заходів, які б забезпечили їх не формальне, а реальне підпорядкування інтересам національної економіки.

Ці та інші обставини зумовлювали необхідність використання на початковому етапі суто еволюційного шляху ринкової трансформації при одночасному здійсненні широкого комплексу організаційних заходів, які б забезпечили утвердження сильної виконавчої влади та ефективних важелів державного регулювання економічних процесів. Однак в дійсності сталося протилежне. Політичним керівництвом країни було взято курс на фактичне усунення держави від регулювання процесу еволюційної ринкової трансформації економіки.

Заздалегідь було очевидним, що цей курс ніс у собі лише руйнівну функцію. У світі не існує прикладів, коли перехід від авторитарної економіки здійснювався без використання сильної, рішучої державної влади. Для України у зв'язку з відсутністю у повному обсязі відповідних державних інституцій зазначена політика була особливо деструктивною. Ми не мали Центрального банку, власної фінансової, кредитної та грошової системи, достатньо кваліфікованого кадрового персоналу в цих сферах, механізмів ринкової інфраструктури та багатьох інших інституцій, які б могли на практиці забезпечити ефективну реалізацію цієї політики.

У цій ситуації недієздатним виявився і прийнятий Верховною Радою цілий пакет законів, що був спрямований на регулювання економічних процесів. Це були закони класичного ринку, якого в економіці України ще не існувало. Його потрібно було ще розбудувати. В результаті суспільство на стартовому етапі переходу до ринкових відносин виявилося неготовим цивілізовано розпорядитися можливостями вільного підприємництва, наданими йому в законах. Утворилася невідповідність між новим законодавством і реальною економічною практикою. Ця розбіжність і стала одним із визначальних чинників глибокої деформації господарських процесів, суттєвого послаблення, а подекуди й фактичного усунення впливу держави на розвиток економіки. Було утворено легітимну основу криміналізації економіки, тіньового накопичення капіталу, його застосування в цілях, що не відповідали інтересам розбудови національної економіки.

Стратегічні помилки у здійсненні зовнішньоекономічного курсу

Особливо відчутними були помилки у здійсненні зовнішньоекономічного курсу, намагання утвердити державність та економічну незалежність України за допомогою кардинальної переорієнтації політики зі Сходу на Захід. Це був стратегічний прорахунок. Адже Україна внаслідок сформованої впродовж багатьох десятиріч на основі союзного поділу праці спеціалізації виробляла тільки біля 20 відсотків кінцевого продукту. Тому вона не повинна була йти шляхом негайного механічного виходу з налагодженої системи господарських зв'язків. Ситуація ускладнювалася й тим, що внаслідок неготовності випускати конкурентоздатну за світовими стандартами продукцію Україна не могла швидко інтегруватися в систему західних ринків.

У кінцевому підсумку непродумана політика щодо збереження національних інтересів (або навіть невірне розуміння цих інтересів) у період розпаду Радянського Союзу та становлення нашої молодої держави призвела до втрати багатьох ринків збуту української продукції. Існують розрахунки, за якими спад виробництва впродовж 1991—1993 років більш як на 35 відсотків визначається факторами, що пов'язані з помилками у зовнішньоекономічній політиці нашої держави, визначенні її стратегічного курсу.

Помилки та недоліки у здійсненні зовнішньоекономічної політики мають також інший аспект. Йдеться про недосконалість законодавства та нормативних актів щодо ва-

Доповідь Президента України

лютного контролю і повернення валютної виручки. Великої шкоди завдала політика обвальної бартеризації зовнішньої торгівлі. Експортні поставки за бартерними угодами здійснювались, як правило, за заниженими цінами, а імпортні — завищеними. Це було однією з істотних причин нарощування негативного сальдо торговельного балансу держави, яке нині перевищує 2,7 млрд. доларів. Загальна сума заборгованості України станом на 1 липня 1994 р. становила 4,3 млрд. доларів, а з врахуванням прострочених платежів поточного року за поставки енергоносіїв з Росії та Туркменистану — близько 7 млрд. доларів.

Великої шкоди завдала невиважена політика валютних кредитів під гарантії Кабінету Міністрів України. Більшість таких гарантій було видано протягом травня—жовтня 1992 р., а також в кінці 1993 — першій половині 1994 років. Лише в поточному році Україна має сплатити 424 млн. доларів, в тому числі — 398 млн. за рахунок бюджету.

Негативні наслідки мало і некваліфіковане запровадження регульованого валютного курсу. На практиці це звелося до фактичної фіксації курсу, його значної розбіжності з ринковим, великих втрат українських виробників при експорті продукції, нарощування тіньових процесів у сфері валютних відносин. За різними оцінками, зараз за кордоном знаходиться від 10 до 20 млрд. доларів США, які належать українським резидентам, а на території України зберігається 2—4 млрд. доларів.

Неузгодженість між фінансовою та монетарною політикою

Особливо деструктивною для економіки України виявилася неузгодженість між фінансовою та монетарною політикою. Протягом минулих років було зроблено певні кроки щодо реформування банківської системи, її демонополізації та забезпечення функціонування на дворівневій основі. На сьогодні банківська система налічує майже 230 банківських установ, які мають майже 18 тисяч філіалів. Майже всі установи комерційних банків сформовані на акціонерній основі, 8 з яких функціонують за участю іноземного капіталу.

В той же час, проголосивши принцип демонополізації банківської системи, функціонування на дворівневій основі, Верховна Рада фактично нічого не зробила для створення необхідної правової бази.

Для врегулювання основних сфер банківської діяльності необхідно, за підрахунками фахівців, понад 20 законодавчих актів. Ми ж маємо лише один Закон «Про банки і банківську діяльність», значна частина положень якого не має прямої дії.

Як наслідок, процес реформування банківської системи набув стихійного характеру. Вкрай обмеженими виявилися можливості впливу на цей процес і Національного банку. Катастрофічне нарощування масштабів позабанківського грошового обігу, численні порушення, що мають місце в банківській сфері, свідчать про те, що НБУ і держава ще не опанували необхідними важелями регулювання цієї ключової сфери економіки.

Непослідовною і суперечливою виявилася й емісійна політика. Спроби НБУ проводити послідовну політику «дорогих грошей» не дали очікуваного дефляційного ефекту. Можна зіслатися на такий приклад. Основними напрямками грошово-кредитної політики НБУ на 1993 р., схваленими Верховною Радою, передбачалося, що протягом року грошова маса обігу зросте в 1,9 раза. Фактичне зростання склало 18,9. Аналогічна картина спостерігається і в поточному році. Причини такої ситуації є очевидними. Політика грошової стабілізації не могла бути ефективною в умовах глибокого структурного розбалансування державних фінансів. Як засвідчує практика, жорсткий режим монетарної політики без здійснення рішучої політики обмеження бюджетних видатків в змозі лише короткочасно приборкати інфляцію. Монетарні обмеження, не підтримані заходами бюджетної реструкції, неодмінно ведуть до кризи неплатежів, заборгованості по виплаті заробітної плати, пенсій та інших соціальних видатків, нових більш високих емісійних ін'єкцій та реставрації суто адміністративних засобів економічного регулювання.

В результаті економіка втягується в негативну спіраль: жорстка емісійна деструкція — платіжна криза — емісійні ін'єкції — новий більш високий сплеск інфляції. За такою схемою розвивалися події у 1993 році. За таким же принципом було досягнуто тимчасового дефляційного ефекту і в поточному році.

Неузгодженість між монетарною та фінансовою політикою пояснюється і крайньою занедбаністю сфери державних фінансів, яка в своїй основі залишається адміністративною. Про фактичну некерованість бюджетної сфери засвідчать і такі добре відомі факти. В 1992 р. в угоду політичним амбіціям окремих лідерів Верховна Рада затвердила дефіцит бюджету в розмірі 1 проц. ВНП, а фактично мали 17 проц. Ситуація повторилася і в 1993 році. Незважаючи на пропозиції уряду про бюджет 1993 р. з дефіцитом 15 проц., останній було затверджено в обсязі 2 проц. Така трансформація сталася завдяки різкому підвищенню податків. Результати добре відомі. Та чи не найголовніший сюрприз було піднесено в поточному році, коли без будь-яких суперечностей між урядом та парламентом було затверджено взагалі бездефіцитний бюджет. Зрозуміло, що економіка такого волюнтаризму не прощає. Такою є ціна некомпетентності управлінських рішень, наслідки яких нам доведеться ще довго пожинати.

Недосконалість сфери державних фінансів особливо виразно проявляється в глибокій деформації її податкової системи. Великої шкоди економіці завдає непомірність податкового пресу та нестабільність податкового законодавства. Прикладом цього є відміна з другого кварталу 1993 р. оподаткування прибутку та повернення до оподаткування доходів, яке було відмінено за ініціативою уряду в кінці 1992 року. За розрахунками фахівців Мінфіну, втрати доходів бюджету в минулому році завдяки цьому кроку склали 150 млрд. крб.

Одночасно було збільшено встановлену Декретом Кабінету Міністрів ставку податку на добавлену вартість з 20 до 28 проц., що призвело до росту цін при обмеженій купівельній спроможності населення, скорочення обсягів продажу і знову ж таки до відповідного скорочення податкових надходжень. До цього слід додати, що за період введення з 1992 р. акцизного збору перелік підакцизних товарів та його ставки змінювався більше 10 разів. В Україні було встановлено найвищу у світі максимальну ставку прибуткового податку з громадян у розмірі 90 проц. Всього ж за чинним законодавством в Україні утримується більше 30 обов'язкових платежів, податків та інших надходжень до бюджету.

Така податкова політика стала одним із найважливіших чинників, з одного боку, штучного згортання виробничої та комерційної діяльності, з іншого — всезростаючої тінізації економіки. Вона є переконливим доказом необхідності запровадження принципово нових підходів у цій визначальній сфері економічної політики.

Розглянуті питання дають підставу зробити висновок про те, що нині найбільш слабкою ланкою виконавчої структури держави є система управління державними фінансами.

Ми маємо з усією відповідальністю визнати і деструктивну роль, яку відігравала у цьому питанні і Верховна Рада. Ми ніколи не зможемо подолати фінансову кризу, а значить, змінити на краще стан в нашій економіці, якщо і далі продовжуватиметься лінія на нескінченне некомпетентне втручання в цей найбільш складний і невпорядкований сектор економіки. Верховна Рада має надзвичайно високі повноваження стосовно розвитку бюджетної та фінансової сфери. Власне кажучи, це сфера її безпосереднього впливу. Однак реалізовуватися ці повноваження мають високопрофесійно і зважено. Хотілося б заручитися відповідним розумінням депутатів з порушеної проблеми.

Помилковість соціальної політики

У своєму принциповому плані була помилковою соціальна політика держави. Це з усією повнотою виявилося в 1994 році, коли економіка вступила в фазу кризи відносного, порівняно з платоспроможним попитом населення, надвиробництва. Йдеться про політику штучної консервації доходів населення, що проводилась впродовж всіх останніх років. Концептуально така політика базувалася на помилках у визначенні джерел інфляції, нерозумінні того, що в своїй першооснові інфляція в Україні пов'язана із глибокими структурними деформаціями. Це вимагало принципово інших, ніж це застосовувалося на практиці, важелів дефляційної політики.

У світовій практиці при здійсненні антикризової політики використовується модель одночасного заморожування цін та заробітної плати. Однак політика росту цін і паралельного стримування фонду оплати праці — за своєю суттю це економічний нонсенс і двічі нонсенс в умовах кризи відносно надвиробництва. Особливо деструктивним у цьому відношенні виявилося запровадження системи оподаткування, зокрема запровадження податку на доходи, що спонукало до першочергового згортання в їх структурі витрат на оплату праці.

Все це вказує на одну із принципових причин зриву спроб швидкої лібералізації економіки, що робилися урядами в 1992 та І-му півріччі 1993 р. Вихідною основою такої лібералізації мала б стати не так звана лібералізація (фактичне адміністративне підвищення) оптових та споживчих цін, а лібералізація заробітної плати. Саме з цього міг би розпочатися процес подолання цінових та вартісних диспропорцій, що склався ще за умов тоталітарної економіки, де специфічний товар — робоча сила піддавався жорсткій дискримінації.

В результаті взята на озброєння концепція цінової лібералізації виявилася такою, що має за мету фактичне збереження найбільш уразливої сторони адміністративної системи — її дискримінаційного ставлення до робочої сили. Такий захід у дійсності виявився антиринковим за своєю суттю. Ринок є соціальним за своїм змістом, де задоволення платоспроможних потреб населення стимулюється активною державною економічною політикою. Ми ж хотіли розпочати ринкову трансформацію економіки шляхом зворотних дій, подальшим обмеженням і без того мізерного платоспроможного попиту. Внаслідок цього і сталися глибокі вартісні деформації в економіці, поглиблення яких несе на собі чи не найбільший деструктивний потенціал.

Недоліки структурної політики

Особливо слабкою виявилася структурна політика. По суті, науково обгрунтованої цілеспрямованої державної структурної політики у нас взагалі і не існувало. Катастрофічне поглиблення структурних диспропорцій, що відбулося протягом останніх років, є значною мірою відображенням цієї досить простої істини.

Проблема структурної політики є багатоаспектною за своїм змістом. Один з них — визначення галузевої пріоритетності і стимулюючих механізмів. В усіх попередніх програмах на перше місце ставилися сільське господарство і переробна промисловість. Така позиція в принциповому плані не може викликати заперечень. Однак ми маємо з усією ясністю визнати, що ні Верховній Раді, ні жодному з попередніх урядів України не вдалося знайти ефективних механізмів вирішення цього завдання.

Більше того, ми маємо визнати фактичний провал аграрної політики, що здійснювалася впродовж останніх років. Нині сільське господарство є найбільш невпорядкованою ділянкою економіки. Відсутність справжніх реформ не перетворила аграрний сектор в двигун економічного розвитку, а навпаки обумовила його занепад. Збирання врожаю вже 3-й рік поспіль супроводжується приголомшуючими кредитами з подальшим розкручуванням інфляційної спіралі. Це врешті-решт зриває всі зусилля держави, спрямовані на економічну стабілізацію і найбільш вражає саме сільське господарство. Аналіз фінансового стану агропромислового комплексу за 1993 р. свідчить, що в цілому витрати з бюджету на фінансування цієї галузі в 2,4 раза перевищують сплату податків, зборів та інших платежів до бюджету.

У цьому зв'язку хотілося б, щоб на всіх рівнях державного керівництва і насамперед на рівні Верховної Ради та урядових структур стало зрозумілим таке: якщо ми не знайдемо ефективного механізму входження сільського господарства в систему ринкових відносин і на цій основі докорінного реформування цієї сфери, то ніяких розмов про реальний прогрес в економіці не може бути. Болячки тут накопичувалися десятиріччями і косметичний ремонт нічого не дасть.

Непослідовність політики економічної лібералізації

Непослідовною і суперечливою виявилася здійснювана в Україні політика економічної лібералізації, що включає в себе лібералізацію цін, внутрішньої та зовнішньої торгівлі, перехід до єдиного ринкового курсу національної валюти та її внутрішньої конвертованості. З часу проголошення незалежності України процес лібералізації економіки пройшов декілька етапів, аналіз специфічних особливостей яких має принципової ваги значення. Вказані етапи пов'язані із зміною урядів України і відповідною політикою, що проводилася ними у цій сфері економічної діяльності.

За оцінками експертів Світового банку розрахунковий індекс загальної лібералізації економіки протягом I—III кварталів 1992 року досяг рівня 20 проц. З жовтня 1992 року розпочався процес прискореної лібералізації, до середини 1993 року індекс адміністративного регулювання впав з 80 до 35 проц.

Було досягнуто суттєвого скорочення темпів падіння виробництва, утримувались, незважаючи на різке підвищення цін на енергоносії, відносно помірні темпи інфляції. Звичайно, і в цей період було допущено помилки у визначенні конкретних кроків реформування економіки, забезпечення їх узгодженості та збалансованості. Але це були помилки, що породжувалися активними діями.

Однак у травні 1993 року Верховна Рада перш за все в силу політичних амбіцій окремих лідерів політичного керівництва своїми рішеннями фактично заблокувала здійснення курсу на прискорену лібералізацію економіки. У контексті цього слід розглядати і спровокований відповідними силами червневий (1993 р.) страйк шахтарів Донбасу і вимушене здійснення значної кредитної емісії на задоволення їх вимог стосовно підвищення платні, а також підписання в липні 1993 р. Указу Президента України про відкриття безлімітної кредитної лінії на потреби сільського господарства, що остаточно підірвало валютний курс карбованця і викликало велику хвилю інфляції. Курс на активне проведення лібералізації економіки було зірвано.

В період з вересня 1993 р. до літа поточного року відбулося механічне згортання засобів економічної лібералізації та адекватне цьому відновлення адміністративних методів управління. Було закрито торги міжбанківської валютної біржі, запроваджено штучно низький фіксований валютний курс, відновлено ліцензування експорту багатьох товарів, до 80 проц. зріс рівень прямого та непрямого державного регулювання цін. Влітку 1994 року індекс адміністративного регулювання економіки знову ж таки, за розрахунками Світового банку, більш як у 2,5 раза перевищив відповідний показник середини 1993 року. Характерним є й те, що саме в цей період різко погіршилися макроекономічні показники економіки. В IV кварталі 1993 р. індекс інфляції досяг астрономічної величини — 166,3 проц. в середньому за місяць. Значно поглибилася криза фінансів, зросло від'ємне сальдо платіжного балансу, зовнішні борги. Як зазначалося вище, І півріччя поточного року стало чи не найкритичнішим за останні роки в поглибленні спаду виробництва.

Посилення протягом останнього року державно-адміністративного регулювання економіки виявило тенденції й іншого порядку. Під тиском адміністративного преса інтенсивного розвитку набуло переміщення економічних операцій з легальної сфери до тіньової і звуження на цій основі офіційної економіки. Тіньова економіка набуває все більшого розвитку внаслідок блокування реформ.

Аналіз зазначених процесів дозволяє виявити винятково важливу закономірність, що має бути глибоко усвідомлене і взятою до уваги при визначенні подальшої стратегії та тактики проведення економічних реформ. Йдеться про те, що нині в економіці України склалася ситуація, за якої посилення адміністративного регулювання призводить до зворотного результату — послаблення реального впливу держави на розвиток економічних процесів. В кінцевому підсумку змінюється співвідношення легальної та тіньової економіки на користь підвищення питомої ваги останньої. Це виявляється в нарощуванні масштабів неврахованого виробництва та позабанківського грошового обігу, масового приховування прибутків та невиплат податків, інших вкрай небезпечних наслідків.

Висновок є очевидним: економіка України вступила в етап, коли подальше збереження існуючих масштабів адміністративного регулювання стає не лише неефективним, а й таким, що веде до втрати керованості економічними процесами, їх прискореного переходу в тіньові структури. У цій ситуації єдиною альтернативою політиці, що проводилася протягом останнього року, є внесення принципових змін у стратегію та тактику економічної політики, швидке нарощування темпу проведення економічних реформ, забезпечення їх керованості та комплексності.

Доповідь Президента України

II. НОВИЙ КУРС СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Ціною надзвичайно великих соціально-економічних втрат, викликаних соціально-економічною кризою, в нашому суспільстві в цілому склалося розуміння необхідності здійснення радикальних економічних реформ, які б стали основою не лише зупинення у найкоротший термін катастрофічного падіння життєвого рівня основної маси населення, а й його якісного піднесення. Доказом такого розуміння стали підсумки останніх виборів Президента. Переважна більшість виборців виявила свою прибічність не безплідним розмовам про реформи, а їх рішучому та ефективному здійсненню. Саме на це й була спрямована передвиборна програма Президента України, яка дістала підтримку.

Необхідно враховувати й те, що суспільство вже давно практично вичерпало ресурс виживання. Його нині не мають виробничі колективи, більшість з яких знаходиться на межі банкрутства, до краю зубожіння дійшла майже кожна родина, згасає нагромаджений десятиріччями економічний потенціал держави, її фінансова система, інші життєзабезпечуючі структури. Вичерпав себе ресурс суспільних очікувань, втрачено віру населення в завтрашній день, в можливість переломити ситуацію на краще.

За цих умов альтернативи курсу на суттєве прискорення економічних реформ не існує. Виснажливий період переходу від адміністративно-командної до розбудованої на ринкових засадах соціально зорієнтованої економіки не може розтягуватися в часі до безкінечності. Або ми до мінімуму зможемо стиснути його перебіг, або залишимося приреченими на подальший занепад та деградацію.

У цьому зв'язку принциповою позицією Президента України є те, що прискорення ринкової трансформації економіки розглядається як єдина умова й основний засіб виходу з кризи та економічної стабілізації. Не попередня стабілізація і лише згодом реформування, як на цьому наполягають окремі політичні сили, а енергійна робота по реформуванню усіх сфер економічного життя, забезпеченню взаємної узгодженості та комплексності цих процесів — такою є концептуальна позиція Президента України з цього принципово важливого питання. Хотілося б, щоб Верховна Рада України її підтримала. Нам слід з усією повнотою зрозуміти, що уповільнення ходу реформ, тупцювання на місці все більше затягує нас в безодню кризи, трясовину соціальної невпорядкованості, політичних протистоянь. Це ставить під загрозу саме існування держави, долю вибору, зробленого народом у серпні 1991 року. Лише упереджені люди та різних кольорів політикани доводять протилежне.

У ситуації, що склалася, ініціативу та всю повноту відповідальності за рішучість і послідовність кроків у комплексній перебудові всіх сфер економічного життя суспільства може взяти на себе лише всенародно обраний Президент України. Лише очолювана Президентом сильна і наділена широкими повноваженнями вертикально збалансована виконавча влада при активному сприянні Верховної Ради, політичних партій та рухів здатна сьогодні своїми енергійними та водночас кваліфікованими діями розгорнути широким фронтом перебіг економічних реформ. Це дасть змогу в найкоротший строк зупинити розпад економіки, консолідувати зусилля на її виживання, утвердження суспільного прогресу.

Цільова спрямованість економічних перетворень

Нова економічна політика Президента України має одну мету — забезпечити реальний поворот всієї господарської системи до людини. Відновлення паралізованої економіки — це не лише єдина умова зупинення нещадного зубожіння народу, а й виходу на якісно новий рівень задоволення життєвих потреб та інтересів населення. Водночас глибоко осмисленим має бути таке: забезпечення виживання людини, нації в цілому є неодмінною передумовою збереження суверенності держави. Саме на цій основі визначаються пріоритети внутрішньої та зовнішньої політики Президента України: економіка — добробут — державний суверенітет. Україна зможе утвердити себе як дійсно незалежна суверенна держава лише на основі сильної економічної та соціальної політики.

Весь комплекс заходів, що обіймає соціально-економічну політику Президента України, зосереджуватиметься на утвердженні в процесі реформ не просто ринкового, а соціально спрямованого ринкового господарства, яке у кінцевому підсумку підпорядковуватиме всю діяльність своїх функціональних структур задоволенню матеріальних та духовних потреб людини. Замість згубного принципу «виробництво заради виробництва», на якому засновувалася функціональна модель тоталітарної економіки, нова політика зосереджуватиметься на послідовному утвердженні економічної моделі, розбудованої за принципом «виробництво заради задоволення потреб людини».

Ідея розбудови в Україні соціально орієнтованої ринкової економіки дістала широку громадську підтримку. Її відстоюють більшість політичних партій та рухів. Вона розглядається як головне завдання структурної перебудови економіки і в програмі Верховної Ради. На традиційне питання: «Яке суспільство ми збираємося будувати?» Президент України з усією визначеністю відповідає: «Наша мета — утвердження в Україні демократичного, соціально відповідального, солідарного суспільства, суспільства, що ґрунтуватиметься на історичних традиціях та менталітеті нашого народу, на напрацьованих сучасною цивілізацією загальнолюдських цінностях, суспільства, що поступово позбавлятиметься традиційно класово-формаційних ознак, органічно поєднуватиме в собі працю, талант та капітал суспільства, де кожен громадянин зможе реалізувати повною мірою свої здібності та особистості, суспільства, яке на ділі забезпечуватиме права та свободи кожної особи».

Такою буде основна мета, якій підпорядковуватимуться всі ланки творчого процесу формування нового суспільства, в тому числі й засоби та механізми соціально-економічної політики. Існує глибоке переконання в тому, що в органічному поєднанні з реалізацією національно-державних інтересів України ідея розбудови саме такого суспільства зможе виступати як конструктивна консолідуюча сила, здатна привернути до себе всі верстви населення — виробника та підприємця, інженера та агронома, науковця та діяча культури, молодь та людей похилого віку, атеїста та глибоко віруючу особу. Сподіваємося, що вона знайде всебічну підтримку і у Верховній Раді, політичних партіях, громадськості нашої держави.

Стверджуючи це, Президент України водночас враховує, що існують розбіжності у визначенні тактики, методів та механізмів, за допомогою яких можна реалізувати поставлену мету. У цьому зв'язку новий курс економічної політики базується на положенні про те, що утвердження соціально орієнтованої ринкової економіки не може зводитися лише до розподільчих функцій — проведення державою справедливої соціальної політики та політики доходів. Реалізація соціально орієнтовної моделі ринкової економіки, яка передбачає високий ступінь участі держави у регулюванні доходів та зайнятості, формуванні умов, що забезпечують задоволення цілого ряду найбільш значимих потреб всього населення (освіти, охорони здоров'я, культури), можлива, з одного боку, лише на засадах утвердження ефективної економіки, з іншого, економіки, що має соціально спрямовану структуру виробничої та невиробничої сфер. Йдеться про те, що утвердження в повному обсязі моделі соціально спрямованої ринкової економіки — це тривалий процес, який потребує проходження окремих етапів та визначення відповідних пріоритетів.

1. Завдання фінансової стабілізації, зміцнення банківської системи та національної грошової одиниці

Першоосновою відповідної перебудови економіки має стати ефективна антиінфляційна політика і реальна стабілізація на її засадах національної грошової одиниці. Попереднім етапом розвитку доведено, що утвердження ефективної дефляційної політики не може бути забезпечено лише на основі здійснюваних Національним банком монетарних заходів. Такі заходи можуть дати лише короткостроковий ефект, який у подальшому неминуче обернеться новим, ще більш високим рівнем грошової дестабілізації.

Політика зміцнення національної грошової одиниці буде здійснюватися з акцентами на забезпечення першочергової фінансової стабілізації. Не грошово-фінансова, а фінансово-грошова стабілізація — такою має бути логіка економічних заходів, що спрямовуватимуться на реалізацію зазначеної мети. Водночас враховуватиметься, що фінансова стабілізація неможлива в межах моделі фінансів країни. Будь-які косметичні зміни в цій сфері не в змозі змінити ситуацію на краще. Вихід із фінансової кризи можливий лише на основі пов'язаного з ціновою лібералізацією глибокого структурного реформування як фінансової системи, так і подальшого реформування банківської системи.

Зрозуміло, що заходи фінансово-грошової стабілізації не є самоціллю. Її основна мета — створити реальні стартові передумови структурної перебудови економіки, відновлення інвестиційного процесу, мобілізації через утвердження фінансового ринку та інші фінансових інституцій відповідних фінансових ресурсів. У цьому зв'язку тривалість етапу фінансової стабілізації визначається часом, необхідним для отримання відповідного ефекту.

Даний етап буде найжорстокішим з точки зору здійснення заходів соціальної політики. Життєвий рівень на даному етапі ще не матиме необхідних економічних передумов для зростання. Основою соціальної політики буде здійснення адресної допомоги особам, що найбільшою мірою потребують її. Разом з тим суспільство має зрозуміти, що непопулярні заходи фінансово-грошової стабілізації — це по суті єдино можлива основа виведення економіки з кризи і подальшого розв'язання на цій основі всього комплексу проблем поліпшення життя населення.

Засоби та механізми фінансової стабілізації

1. Об'єктивною передумовою фінансової стабілізації є проведення протягом 1995 року глибокої реформи бюджетної системи країни. Основні принципи та механізми цієї реформи мають бути визначені Законом України «Про бюджетну систему України». Проект такого закону до 1 листопада 1994 року буде внесений Кабінетом Міністрів на розгляд Верховної Ради України.

Реформою фінансової системи має бути передбачено:

- реальне розмежування фінансової та кредитної системи країни;
- реальне розмежування фінансів державних підприємств та державного бюджету;
- розробка зведеного балансу фінансових ресурсів держави — доходів і витрат всіх без винятку юридичних і фізичних осіб, через які проходить розподіл і перерозподіл національного доходу;
- здійснення децентралізації державних фінансів, структурного розмежування державного та місцевих бюджетів за джерелами надходжень та витрат. Має бути встановлено, що на республіканському рівні здійснюються лише ті витрати, які мають загальнодержавне значення. У зв'язку з цим кожна ланка бюджетної системи повинна мати чітко визначену законом доходну базу. Враховуючи різні умови соціально-економічного розвитку окремих регіонів, покриття дефіциту місцевих бюджетів має здійснюватися у межах встановлених нормативів за рахунок виділення із загальнодержавного бюджету фінансових ресурсів у вигляді дотацій та субвенцій;
- здійснення заходів по перебудові системи оподаткування у напрямку її подальшої лібералізації та децентралізації, утворення на її основі механізмів стимулювання виробництва та підприємництва. Скасувати податок на доход та запровадити оподаткування прибутку, знизити ставку прибуткового податку з фізичних осіб. Знизити ставки ПДВ, переглянути порядок його нарахування, щоб уникнути багаторазового стягнення коштів за одну й ту ж величину чистої продукції. Підвищити податки на землю, ввести податок на майно фізичних і юридичних осіб. Запровадити подвійний контроль за сплатою податків — податковими інспекціями і банками, забезпечити реалізацію принципу рівності оподаткування будь-яких суб'єктів господарювання;
- здійснення ефективних заходів по налагодженню системи достовірного фінансового обліку, державної звітності та своєчасної сплати податків. Ухилення від повної та своєчасної сплати податків визначатиметься як одна з найбільших провин суб'єктів економічної діяльності та окремих громадян перед державою, що передбачатиме не лише жорстку адміністративну, а й кримінальну відповідальність. Водночас ініціюватиметься прийняття Закону України про захист прав юридичних та фізичних осіб, що сплачують податки.

2. З метою підвищення дієвості бюджетної політики, організації здійснення і контролю за виконанням державного бюджету, регулювання відносин між державним та місцевими бюджетами, державним бюджетом і державними позабюджетними фондами в 1995 році має бути завершена робота по створенню в структурі Міністерства фінансів та відповідних регіональних органів єдиної централізованої системи казначейства.

3. Основою фінансової стабілізації має стати здійснення цілісної системи заходів по зменшенню бюджетних видатків та відповідного скорочення дефіциту державного бюджету. В умовах глибокої економічної кризи відсутні реальні можливості бездефіцитного фінансування. З врахуванням цього фінансова політика Президента України спрямовуватиметься на забезпечення поетапного скорочення бюджетного дефіциту. Таке скорочення здійснюватиметься відповідно до таких параметрів: 1995 р. — не вище 8 проц. ВВП, 1996 р. — 6 проц., 1997 р. — 4 проц.

Скорочення бюджетних видатків здійснити за рахунок таких заходів:

- запровадження шляхом здійснення цінової лібералізації поетапного скорочення протягом 1994—1995 років бюджетних витрат та дотацій на виплату різниць у цінах. Субсидії та дотації, що нині надаються виробникам, мають бути спрямовані на надання дотацій споживачам та адресної допомоги найбільш соціально вразливим верствам населення;
- зменшення витрат на управління за рахунок скорочення державного управлінського апарату, переведення окремих ланок на громадські госпрозрахункові та консалтингові засади.

4. Завершити до кінця поточного року роботу по формуванню ринку обслуговування державного боргу на основі розміщення на ньому державних позик та облігацій, державних короткострокових казначейських зобов'язань. Їх емісія має здійснюватися на найбільш вигідних для населення та юридичних осіб умовах. Потрібно розробити ефективний механізм такої емісії, запровадити систему аукціонів по розміщенню цінних паперів для визначення їхньої ринкової ціни з врахуванням темпів інфляції і можливості отримати по них реальний прибуток, надання інвесторам, що вкладають кошти в цінні папери держави, відповідних податкових пільг, зокрема, звільнення власників державних цінних паперів від сплати по них податків. Відповідні заходи, що стимулюватимуть придбання цінних паперів держави комерційними банками, має запровадити і Національний банк. Йдеться про надання кредитів комерційним банкам перш за все під заставу державних цінних паперів, а також врахування їх обсягів в структурі резервних вимог банків. Слід надати право емісії цінних паперів на цільові програми окремим міністерствам, розширити права в цьому питанні місцевих органів влади. Нагальним завданням є швидке вирішення питань, пов'язаних з утвердженням необхідної правової бази, що має регулювати випуск та розміщення цінних паперів держави.

Для здійснення керівництва операціями на відкритому ринку потрібно утворити до початку 1995 року спеціалізовану фінансову установу — Національний комітет відкритого ринку, здійснити інші організаційні заходи.

Подолання платіжної кризи

Заходи по зміцненню фінансово-грошової системи держави можуть дати позитивні результати лише за умови суттєвого оздоровлення фінансів базової ланки економіки — фінансів підприємств та організацій, ефективного стимулювання ділової активності та підприємництва, продуктивного процесу.

Першоосновою вирішення цього завдання є вжиття дієвих заходів щодо подолання платіжної кризи. З цією метою передбачається:

1. Утворення оперативного штабу по контролю та подоланню платіжної кризи.

2. Утворення реальних умов для вексельного обігу і розвитку на цій основі цивілізованого взаємного комерційного кредитування підприємств та організацій.

Для цього слід вирішити широкий комплекс організаційних питань, пов'язаних з утворенням відповідної правової бази, розвитком застави майна, включаючи основні засоби незалежно від форм власності та приватизовані земельні ділянки, створенням відповідних фінансових інституцій та державного нотаріату.

Доповідь Президента України

Нещодавно видано Указ Президента України, який до прийняття відповідного законодавства врегульовує деякі з цих питань.

3. Здійснення радикальних заходів стосовно подальшого удосконалення механізмів платіжних операцій. Слід посилити адміністративну та кримінальну відповідальність посадових осіб за затримання розрахунків, неповернення боргів і в першу чергу банківських кредитів, які найбільшою мірою підривають стабільність економіки. Президент України має намір виступити із законодавчою ініціативою з цих питань. Водночас необхідно запровадити більш жорстку, порівняно з чинною, систему заходів контролю та санкцій за порушення встановлених норм касових залишків та обігу готівкових коштів.

4. Одним із складових механізмів подолання платіжної кризи має бути зміна існуючого порядку справлення з підприємств податків та зборів — перехід від авансового внесення платежів до бюджету, при якому без відповідного джерела покриття відволікаються залишки обігових коштів суб'єктів господарювання і, відповідно, штучно поглиблюється платіжна криза — до виконання зобов'язань перед бюджетом за кінцевими результатами фінансово-господарської діяльності, тобто при отриманні прибутку, який є основним джерелом сплати податків.

5. Запровадження дійового механізму визначення і здійснення процедури банкрутства, в якому, зокрема, передбачити:

- тотожність правил банкрутства та майнової відповідальності за несплату боргів для всіх суб'єктів господарювання незалежно від форм власності;
- відновлення права комерційних банків оголошувати клієнтів банкрутами;
- пріоритетність вимог банку перед іншими кредиторами в разі реалізації майна підприємства-банкрута;
- дозвіл комерційним банкам в разі непогашення кредитів приймати на свої баланси заставлене майно на період його повної реалізації.

6. Надання фінансової допомоги державним підприємствам, що потрапили незалежно від результатів господарювання в скрутний фінансовий стан, діяльність яких не може бути призупинена, виходячи із загальнодержавних інтересів.

7. Здійснення поступового згортання неперспективних виробництв у поєднанні з соціальним захистом працюючих.

8. Розв'язання всього комплексу проблем, пов'язаних із лібералізацією експорту, здійснення ефективної стимулюючої експорт податкової та валютної політики, запровадження гнучких механізмів захисту національного ринку.

9. Стимулювання всебічного розвитку торгово-посередницької діяльності, розширення відповідної інфраструктури ринку, проведення її ефективного кредитування, яка має сприяти подоланню платіжної кризи.

10. Важливим фактором подолання платіжної кризи має стати повне погашення і недопущення в майбутньому будь-яких затримок у виплатах заробітної плати. До відповідного законодавчого врегулювання цього питання Президентом України буде видано Указ про відповідальність усіх видів суб'єктів фінансової діяльності, в тому числі державних інституцій за затримку у виплаті заробітної плати. Указом буде передбачено норму, за якої мають в обов'язковому порядку компенсуватися працівникам втрати, викликані затримками у виплаті заробітної плати у зв'язку зі зростанням цін та змінами валютних курсів.

Будуть опрацьовані заходи щодо здійснення поступового переходу до щотижневої виплати заробітної плати, що значно прискорить обіг грошей, зменшить їх інфляційне знецінення, стане суттєвим фактором загальної стабілізації економіки.

11. Буде обмежено розміри державних замовлень реальними фінансовими (бюджетними) ресурсами держави.

12. Уніфікація обмінного курсу, лібералізація цін та зниження податкових ставок дозволить значною мірою залучити до обслуговування платежів гроші, що знаходяться у позабанківському (тіньовому) обігу.

Поглиблення банківської реформи

Поглиблення банківської реформи та всебічне зміцнення на цій основі банківської системи, забезпечення на ділі її ефективної підтримки з боку держави розглядається як одне з пріоритетних завдань економічної політики Президента України. Без кваліфікованого здійснення радикальних заходів у цій сфері економічної діяльності, вирішення всього комплексу завдань ринкової трансформації адміністративної економіки, забезпечення її цивілізованого функціонування неможливо. З огляду на це Президент України ініціюватиме розробку та здійснення комплексної Державної програми реформування та розвитку банківської системи в Україні.

Основна спрямованість подальшого реформування банківської системи пов'язується з утвердженням на ділі функціонально розгляпутої дворівневої структури банківських відносин, що передбачає забезпечення Національним банком країни стабілізацію грошового обігу, з одного боку, і здійснення всього комплексу банківських послуг комерційними банками, з іншого. З цією метою потрібно здійснити таку систему заходів:

1. Суттєво прискорити розробку та прийняття комплексу законів про банківську та кредитну діяльність. Йдеться перш за все про закони «Про Національний банк України», «Про акціонерні комерційні банки», «Про спеціалізовані банки», «Про грошову систему», «Про кредитну систему», «Про валютне регулювання» та інші. Без достатньо оперативного затвердження Верховною Радою відповідних законів кваліфіковане вирішення завдань подальшого реформування банківської системи лишатиметься проблематичним.

2. Президент України здійснюватиме політику, спрямовану на всіляке зміцнення авторитету Національного банку України, підвищення його ролі як емісійного центру держави, що несе відповідальність за стабільне функціонування національної грошової одиниці. У цьому зв'язку всіляко підтримуватиметься принцип самостійної НБУ і його виключної підзвітності Верховній Раді. Верховна Рада має ухвалити постанову «Про регламент підзвітності НБУ Верховній Раді».

Ініціюватиметься також утвердження конституційної норми, за якої голова НБУ призначатиметься на 8 років, що сприятиме стабільності керівництва НБУ.

З метою узгодження різних напрямків фінансової та грошово-кредитної діяльності ініціюватиметься заснування Міжвідомчої консультативної Ради по банках, до складу якої мають увійти представники НБУ, Верховної Ради, уряду, асоціації комерційних банків та інших зацікавлених інституцій. Верховна Рада має ухвалити спеціальну постанову про регламент та повноваження Міжвідомчої консультативної Ради. Водночас Верховна Рада має ухвалити постанову «Про механізм взаємодії НБУ з Кабінетом Міністрів України», відрегулювавши таким чином і зазначене питання.

3. Відповідно до існуючої світової практики Президент України ініціюватиме утворення автономної від НБУ системи органів по здійсненню реєстрації банківських установ та нагляду за банківською діяльністю. Зазначений захід дозволить, з одного боку, суттєво зміцнити ефективність діяльності НБУ як єдиного емісійного центру, і з іншого — сприятиме суттєвому посиленню державного контролю за діяльністю комерційних банківських та небанківських установ.

4. З метою підвищення надійності депозитних вкладів населення Президент України ініціюватиме заснування до кінця 1994 р. спеціального Фонду страхування депозитів фізичних осіб. Ініціюватиметься прийняття Закону «Про страхування депозитів».

5. Президентом України буде розроблена та здійснена комплексна програма розширення мережі, зміцнення та підвищення ролі у ринковій трансформації економіки комерційних банків, скасування їх дискримінаційного оподаткування, прийняття нормативних актів, що мають забезпечити правову основу безпосередньої участі комерційних банків у приватизаційному процесі, санації збиткових підприємств, зрощування капіталів промисловості та банків і утворення на цій основі конкурентоздатного національного фінансового капіталу.

6. Президентом та урядом України здійснюватимуться заходи по забезпеченню більш широкої диверсифікації та спеціалізації банківської діяльності, створенню протягом 1995—1997 років спеціалізованих банківських установ: Національного Земельного банку, Національної Корпорації по здійсненню кредитування під заставу, спеціалізованих банків по розміщенню довгострокових державних інвестицій, Українського банку по кредитуванню житлового будівництва, спеціалізованих банківських установ по кредитуванню фермерства, малого бізнесу, студентства, інших банківських та небанківських фінансово-кредитних інституцій.

7. До кінця 1994 р. буде видано Указ Президента України про забезпечення гласності у діяльності банківських установ та банківську статистику.

Грошова реформа

Здійснювані заходи по стабілізації фінансової та грошової системи мають створити необхідні передумови для проведення комплексної грошової реформи та запровадження в обіг повноцінної національної банкноти — гривні. Економічна практика засвідчує, що реальні можливості оздоровлення економіки, забезпечення її ринкової трансформації на базі українського карбованця себе значною мірою вичерпали. Тривале зволікання із запровадженням в обіг гривні є одним із суттєвих прорахунків економічної політики попередніх років. Проведення грошової реформи розглядається як необхідний засіб загальноекономічної стабілізації. Відповідно до цього Президент України відстоюватиме принципову позицію, згідно з якою грошова реформа не може відкладатися до нескінченності.

Валютна політика

Основним напрямком валютної політики буде забезпечення в 1994 р. поступової лібералізації та децентралізації валютного ринку, відновлення роботи валютної біржі та встановлення єдиного ринкового курсу українського карбованця. Основні положення цього процесу відрегульовано відповідним Указом Президента України.

Передбачається, що з часу проведення грошової реформи буде здійснено такі заходи:

- запровадження фіксованого курсу гривні до однієї з іноземних валют;
- заборона обігу на території України іноземної валюти і використання останньої як засобу платежу. З цією метою буде запроваджено обов'язкову конверсію іноземної валюти в гривню при здійсненні платіжних операцій;
- розміщення на внутрішньому та міжнародному ринку під заклад державного майна, що приватизується, цільової довгострокової державної позики по стабілізації гривні та забезпеченні її валютної конвертованості. До стабілізаційного фонду гривні залучатимуться кредити МВФ та інших зарубіжних інвесторів;
- проведення НБУ активної політики, спрямованої на підтримку курсу національної валюти;
- впорядкування системи обліку і постійного контролю за обертанням іноземної валюти.

2. Інституціональні перетворення

Створення повноцінної соціальної регульованої ринкової економіки передбачає істотне прискорення інституціональних перетворень — здійснення радикальних змін у відносинах власності, формуванні конкурентного середовища, ринкової інфраструктури та ринкових механізмів саморегулювання економічних процесів. Принциповою позицією нової економічної політики Президента України буде те, що зазначені процеси здійснюватимуться не на основі послаблення, а, навпаки, посилення регулюючого впливу держави на їх всебічний розвиток. Йдеться про втілення однієї з визначальних функцій держави на етапі трансформації адміністративної економіки в ринкову.

Внаслідок фактичного самоусунення держави в попередні роки від цілеспрямованого формування ринкової інфраструктури, а в багатьох випадках і штучного стримування цього процесу ми і отримали так званий «дикий ринок» і відповідно до цього існуючий ступінь тінізації економіки. Дії Президента України спрямовуватимуться на виправлення цього становища. Реалізації принципу — керованого формування за участю держави сучасних ринкових механізмів, утвердження якого дозволить здійснювати адекватний цьому цивілізований демонтаж адміністративних важелів управління — надаватиметься пріоритетне значення.

Базовою основою інституціональних перетворень має стати прискорена цінова лібералізація економіки. Лібералізація поряд із здійсненням інших глибинних перетворень дійсно сприятиме ринковій трансформації економіки. Диспропорції у співвідношенні цих процесів, що виникли в економіці України в попередні роки, є одним із визначальних факторів її нинішньої деформації.

З огляду на це нова економічна політика Президента та уряду України зосереджуватиметься на забезпеченні структурної збалансованості цих процесів. Прискорена цінова лібералізація має йти нога в ногу з прискоренням роздержавленням, приватизацією та демонополізацією. Без останнього цінова лібералізація виллється в чергове деструктивне для економіки адміністративне підвищення цін. Без цінової лібералізації інституціональні зміни в системі власності лишаться функціонально нереалізованими і не дадуть очікуваного ефекту.

Цінова політика

1. Стратегічним завданням цінової політики є ліквідація цінових деформацій, накопичених в економіці, забезпечення реального зближення національних і світових цін. Єдино можливим шляхом розв'язання цього завдання є поетапна лібералізація цін, поступовий перехід до вільного їх регулювання за ринковими законами попиту і пропозиції.

Досвід попередніх років свідчить про помилковість шокової лібералізації цін. За умов відсутності ринкової інфраструктури і відповідного конкурентного середовища такий метод не дає належного ефекту, негативно впливає на стан виробництва і соціальний клімат в суспільстві. Тому цінова політика здійснюватиметься за принципом регульованої та контрольованої з боку держави поетапної лібералізації. Темпи її конкретно визначатимуться фінансово-економічною та соціальною ситуацією.

2. Державний контроль за ціноутворенням здійснюватиметься перш за все методами непрямого впливу через:

- проведення активної антимонопольної політики і суттєве підвищення в цьому ролі Антимонопольного комітету;
- регулювання грошової та кредитної емісії з метою утримання заданих темпів інфляції;
- проведення політики валютної стабілізації;
- стимулювання засобами фіскальної політики пропозиції на товарних ринках, платних послуг в таких сферах, як охорона здоров'я, освіта, житлове будівництво, скорочення соціальних виплат забезпеченим верствам населення;
- стимулювання особистих нагромаджень та капіталізації доходів населення.

3. В умовах здійснення ринкової трансформації в обмежених масштабах зберігатимуться засоби прямого державного контролю за цінами. Йдеться про застосування засобів антимонопольного регулювання, захист споживачів від диктату монополістів та недобросовісної конкуренції, а також дотування цін на соціально значимі товари та послуги, лібералізація яких здійснюватиметься поетапно. Маються на увазі ціни на вугілля, комунальні послуги, засоби міського транспорту, газ, що використовується у побутових цілях.

4. Цінова політика передбачає стимулювання діяльності різних громадських (недержавних) структур (об'єднань, споживачів, профспілок і інше), що захищають права споживачів, здійснюють контроль за цінами та якістю продукції. Необхідно забезпечити відповідне правове поле для діяльності цих надзвичайно важливих ланок ринкової інфраструктури.

5. Економічна політика Президента України спрямовуватиметься на проведення активної і в той же час зваженої антимонопольної політики, створення економічних та організаційних передумов введення в дію функціональних механізмів конструктивної конкуренції. Для забезпечення дієвості антимонопольної політики потрібно значно посилити її правову базу. Необхідно вирішити питання про якнайшвидше прийняття Законів «Про недобросовісну конкуренцію» та «Про рекламу», які б захистили власників приватизаційних сертифікатів, дрібних інвесторів, підприємців, громадян від проявів недобросовісної конкуренції з боку фінансових посередників та інших господарюючих суб'єктів. До розгляду цього питання Верховною Радою буде видано відповідний Указ Президента України.

З урахуванням особливої значимості демонополізації економіки для забезпечення її комплексної ринкової трансформації Президент України ініціюватиме утворення Міжвідомчого комітету з питань демонополізації.

Перебудова відносин власності

Стрижневим завданням нової економічної політики Президента України буде утвердження ринкової багатоукладної (змішаної) економіки, що базуватиметься на принципах демократизації власності, створення рівноправних

Доповідь Президента України

умов для всіх її форм — державної, приватної, колективної.

Політика Президента України спрямовуватиметься на здійснення ініціативно швидкої, керованої державою широкомасштабної корпоратизації та приватизації державних підприємств. Це не лише основа роздержавлення та ринкової трансформації адміністративної економіки, а й визначальний засіб забезпечення радикальних перетворень у соціальній структурі суспільства — формування якнайширшого прошарку реальних акціонерів — власників функціонуючого капіталу, зокрема, працюючих власників, а також середнього класу — основи реального поглиблення економічних реформ. Здійснювана у попередні роки політика повзучого роздержавлення та корпоратизації себе повністю вичерпала. Вона сприяє лише нелегалізації цього процесу, і тому не відповідає інтересам національної економіки. В ній зацікавлений лише тіньовий капітал. Така політика є деструктивною.

Розвиток фондового ринку

Основним інструментом успішного розв'язання усього комплексу проблем в справі роздержавлення, корпоратизації та приватизації власності, її демократизації є утвердження в Україні сучасного фондового ринку, що відповідає світовим стандартам. Лише на його основі можна забезпечити найбільш повну та ефективну реалізацію прав власності найширшого кола акціонерів, утвердження єдиних, регульованих державою правил функціонування власності, її достовірну вартісну оцінку. Водночас фондовий ринок може стати головним засобом мобілізації нагромаджень і ефективної структурної перебудови. Досвід останніх десятиріч засвідчує, що державно- адміністративними методами управління розв'язати цю ключову проблему реформування економіки неможливо.

З огляду на це дії Президента України зосереджуватимуться на першочерговому вирішенні таких питань:

1. Створенні спеціального державного органу — Комісії з цінних паперів, який має забезпечити централізоване регулювання відносин на фондовому ринку, здійснювати контроль за взаємодією його учасників, захищати їхні інтереси.

2. Створенні в Україні цілісної системи електронного обігу цінних паперів фондового ринку. У цьому зв'язку потрібно, не гаючи часу, прийняти цілий пакет законодавчих актів щодо структурної розбудови та механізмів функціонування фондового ринку. Необхідно законодавчо врегулювати питання захисту прав акціонерів, функціонування Національного депозитарію цінних паперів, а також інші проблеми фондового ринку. До прийняття Верховною Радою відповідних законодавчих актів окремі з цих проблем буде урегульовано Указами Президента України.

3. Особлива увага приділятиметься підготовці кадрів з питань функціонування ринку цінних паперів. У його розв'язанні використовуватиметься відповідна допомога міжнародних фінансових організацій.

Удосконалення механізму корпоратизації та приватизації

В Україні створено необхідні передумови суттєвого прискорення темпів корпоратизації та приватизації державних підприємств. Йдеться про те, щоб протягом наступного 1995 року повністю завершити малу приватизацію, а також перетворити біля 8 тисяч середніх та крупних державних підприємств у відкриті акціонерні товариства.

Першочергова увага Президента України зосереджуватиметься на вирішенні таких питань:

1. Забезпечення рівних стартових можливостей громадян та балансу інтересів усіх верств населення в процесі приватизації — як трудових колективів і адміністрацій, зайнятих на об'єктах, що приватизуються, так і громадян, зайнятих у бюджетній сфері, науці, освіті, культурі та мистецтві, військовослужбовців, інвалідів та людей, що перебувають на пенсії.

2. Введення з початку 1995 року в готівковий обіг приватизаційних майнових сертифікатів, що забезпечить суттєве спрощення та активізацію участі громадян у приватизаційному процесі.

3. Підвищення ролі комерційного конкурсу і аукціону в запровадженні переважно ринкових методів оцінки майна, що приватизується.

4. Захист інтересів великих і середніх підприємств від руйнування їх в процесі приватизації як цілісних технологічних комплексів. Водночас при вирішенні цього питання потрібно вжити заходів щодо демонополізації найбільших підприємств. Демонополізація має стати не лише невід'ємною частиною приватизації, а й її передумовою. Не можна допустити механічну заміну державних монополій на приватні. Останні не менш деструктивні.

5. Розв'язання широкого комплексу питань соціального захисту працюючих на об'єктах, що приватизуються.

6. Забезпечення правових гарантій власникам приватизаційного об'єкта відносно володіння, розпорядження і користування земельною ділянкою.

7. Залучення до приватизаційного процесу інституціональних інвесторів — інвестиційних фондів та компаній, трастових компаній, холдингів тощо. Мають бути зняті існуючі обмеження, що стосуються участі в приватизаційному процесі комерційних банків, широкого залучення іноземних інвесторів.

8. Використання коштів від приватизації головним чином на технічне та технологічне оновлення виробництва. З цією метою необхідне створення спеціального позабюджетного фонду кредитування технічного прогресу, фінансові ресурси якого формуватимуться за рахунок частки відрахувань від приватизаційних коштів.

9. Президент України ініціюватиме підготовку та прийняття відповідних правових актів Верховною Радою, що регулюватимуть постприватизаційну підтримку підприємств з боку держави, зняття приватизованих підприємств та забезпечення найскорішого формування відповідального власника. Для цього відстоюватиметься створення приватизованих середніх та великих підприємств переважно у формі відкритих акціонерних товариств.

Управління державними підприємствами

Постійною турботою Президента України стане вжиття дієвих заходів стосовно ефективної реалізації державою її права власника на підприємствах державного сектора економіки, обсяги якого будуть звужуватися.

Передбачається розробити та провести комплексну реформу управління державними підприємствами, що матиме за мету запровадження диференційованої системи управління їх діяльністю. З урахуванням галузевих особливостей та специфіки виконання макроекономічних функцій мається на увазі запровадити:

а) режим прямого державного управління обмеженою кількістю спеціально визначених підприємств державного сектора. До числа таких підприємств можуть увійти підприємства електроенергетики, виробництва ядерних матеріалів, спеціальної військової техніки та зброї, підприємства Міністерства внутрішніх справ, окремі галузі транспорту, пошта, спеціальний зв'язок, каналізаційне господарство, водо- і газопостачання, деякі інші підприємства. В залежності від специфіки цим підприємствам будуть встановлюватися обов'язкові державні замовлення, обсяги фонду заробітної плати та пропорції розподілу прибутків, інші показники господарської діяльності;

б) управління рештою підприємств здійснюватиметься на основі використання державою ринкових важелів регулювання. Йдеться про підприємства, що функціонуватимуть на принципах комерційної діяльності і яким буде надано повну господарську самостійність в питаннях формування портфеля замовлень, договірних відносин, здійснення зовнішньоекономічних операцій, емісії власних платіжних зобов'язань, визначення форм і систем оплати праці, розподілу та використання прибутків та інше. Держава сприятиме всебічній ринковій адаптації таких підприємств і створенню необхідних передумов для їх роздержавлення, корпоратизації та приватизації.

Розвиток підприємництва та формування приватного сектора економіки

1. Політика Президента України спрямовуватиметься на забезпечення прискореного формування приватного сектора, утворення такої критичної маси, при якій він зможе відігравати відчутну роль в економіці, виступати реальним конкурентом державних підприємств. Все робитиметься для того, щоб, спираючись на менталітет, природну кмітливість та підприємливість українського народу, відродити в усіх сферах економіки всю різноманітність форм приватної власності. Реалізуючи всіма доступними засобами таку політику, Президент України виходитиме з того, що у всебічному розвитку приватного сектора, малого та середнього бізнесу кровно зацікавлені широкі верстви населення, бо це — нові товари і послуги, капіталовкладення, робочі місця. В порядку законодавчої ініціативи Президентом України буде внесено до Верховної Ради законопроект про правовий захист та недоторканність приватної власності.

Першочерговими завданнями державної політики, спрямованої на всебічний розвиток підприємництва, малого та середнього бізнесу, є вирішення таких завдань:

а) утворення необхідної правової бази, яка б забезпечувала вільний розвиток зазначених сфер економіки. Йдеться про:

- офіційне проголошення та конституційне закріплення свободи підприємництва;
- встановлення меж правового регулювання приватного підприємництва (держава не може не регулювати приватну підприємницьку діяльність, але дуже важливо чітко визначити межі її втручання з метою обмеження підприємництва);
- недопущення прийняття органами державної влади та управління актів, які б встановлювали привілейоване становище державних органів та підприємств відносно приватного підприємництва;
- підвищення ролі неурядових структур (спілки, асамблеї, асоціації, фонди та інші) в координації діяльності недержавних підприємств і організацій, їх цілеспрямованості на виконання найважливіших державних програм. Треба створити механізми, які б передбачали активну участь неурядових структур у вирішенні питань державної підтримки підприємництва;
- боротьба з корупцією, організованою злочинністю, рекетом та відповідне створення безпечних умов для розвитку підприємницької діяльності;
- удосконалення діючої системи державної підтримки підприємництва.

З цією метою найближчим часом буде видано Указ Президента України «Про державну політику підтримки підприємництва», який передбачає:

- визначення пріоритетних напрямків підприємницької діяльності, що стимулюватимуться засобами фіскальної політики;
- спрямування частки коштів від приватизації державного майна на підтримку та розвиток підприємництва, підготовку та перепідготовку відповідних кадрів;
- щорічне резервування за суб'єктами підприємництва частки державних контрактів на конкурсних засадах;
- сприяння залученню відповідних іноземних інвестицій та іноземної допомоги зазначеному сектору економіки.

2. Президент України надаватиме всебічну підтримку процесу становлення та зміцнення національного капіталу, підвищенню його міжнародної конкурентоздатності та ролі у стабілізації економіки, її структурній перебудові, у розв'язанні широкого комплексу соціальних питань. При формуванні такого підходу враховуватиметься дві обставини — по-перше, легітимність функціонування капіталу, і, по-друге, інвестування в національну економіку.

Водночас Президент України використовуватиме всю силу свого впливу на подолання тіньових процесів в економіці і нелегального відтоку національного капіталу за кордон. Без вирішення цього питання утвердження в економіці сприятливого середовища для всебічного розвитку підприємництва, цивілізованих ринкових відносин завжди лишатиметься проблематичним. Шлях до активної співпраці представників підприємницьких структур з виконавчою владою лежить, передусім, через розв'язання цієї проблеми.

3. Нагальним завданням регулювання економічних процесів стане утвердження ефективного механізму взаємодії державного та приватного секторів економіки, виробничого, банківського та торгового капіталів. Дійове поєднання сили держави з силою капіталу розглядатиметься Президентом України як ефективний засіб подолання галузевої структури управління, вирішення питань інвестування, взаєморозрахунків та інших важливих завдань економічної та соціальної політики.

У цьому зв'язку паралельно з роздержавленням та приватизацією буде здійснюватися цілеспрямований процес організаційної перебудови економіки — утворення на основі комбінацій різних форм власності, в тому числі за участю іноземного капіталу та з обов'язковим дотриманням антимонопольних вимог. Не безладне розпорошення функціонуючого капіталу, а його ефективна централізація та диверсифікація, використання в цьому світового досвіду — таким є нині єдино можливий шлях не лише збереження, а й примноження економічного потенціалу держави, забезпечення його керованості та конкурентоздатності. Цей шлях буде неухильно відстоюватися Президентом України.

Особлива увага Президента буде надаватися такому дієвому важелю структурної перебудови економіки України, здійснення взаєморозрахунків, залучення інвестицій, як створення фінансово-промислових груп, що об'єднають інтереси підприємців, які пов'язані між собою єдиним технологічним циклом. До їхнього складу можуть увійти діючі та спеціально утворені банківські установи. Вони мають формуватися на пріоритетних напрямках науково-технічного прогресу для виконання довгострокових великих державних регіональних та міждержавних цільових програм, спрямованих на збалансування економіки, розширення експорту конкурентоздатної продукції високого ступеня переробки, підвищення мобільності виробництва, збереження та покращення накопиченого науково-технічного та технологічного потенціалів, залучення іноземних інвестицій. Промислово-фінансові групи зможуть сприяти відновленню старих та формуванню нових господарських зв'язків з підприємствами інших держав СНД. Президент України всіляко сприятиме становленню та розвитку зазначеної форми організації економічних зв'язків. Найближчим часом буде підписано Указ Президента України відповідно до якого буде створена Координаційна експертно-аналітична комісія з питань функціонування ФПГ, яка поряд з іншим буде оперативно розглядати пропозиції створення ФПГ, провадити відповідну експертизу таких проектів та вести єдиний державний реєстр фінансово-промислових груп.

Формування національного ринку

Інституціональна політика Президента України зосереджуватиметься на утвердженні в Україні комплексного за своїм змістом національного ринку, який би органічно поєднував у собі фондовий ринок та ринок капіталу, кредитний та валютний ринок, ринок робочої сили та ринок товарів. Лише такий ринок зможе забезпечити надійну економічну основу цілісності нашої держави. Водночас формування національного ринку передбачає поглиблену спеціалізацію, утворення найбільш сприятливих умов максимальної реалізації особливостей кожного регіону.

У зв'язку з цим Президент України ініціюватиме розробку та поетапне здійснення цього принципової ваги питання довгострокової державної програми. Передбачається, що вже в першому півріччі 1995 року основні принципи цієї програми буде внесено на розгляд Верховної Ради.

Утвердження функціонально розвинутого та структурно розчленованого національного ринку не виключає, а навпаки, передбачає здійснення радикальних заходів стосовно лібералізації зовнішньоекономічної діяльності, в тому числі валютних відносин, утвердження принципів відкритої економіки, розвитку вільних економічних зон, поступової інтеграції України у світовий економічний простір. Активна розбудова необхідних інституціональних структур зовнішньоекономічної діяльності розглядатиметься Президентом України як один із важливих факторів стимулювання ефективного експорту, активного залучення в Україну іноземних інвестицій, необхідного захисту національного ринку.

Удосконалення управління економікою

Президент України здійснюватиме заходи по структурній перебудові діючої системи управління економікою. В цьому зв'язку враховуватиметься, що галузевий принцип управління економікою себе значною мірою вичерпав. Нині галузеві міністерства фактично перетворилися в гальма здійснення економічних реформ. Вони значною мірою втратили управлінські функції й не впливають реально на стан справ. Все це визначає необхідність, з одного боку, структурної перебудови діючої системи економічного

Доповідь Президента України

управління, приведення її у відповідність з реаліями економічних перетворень, з іншого — перенесення значної частини функцій управління як економікою, так і особливо соціальною, сферою в регіони.

Ці питання потребують виваженого підходу й відповідного законодавчого врегулювання. Має бути опрацьована і вже в нинішньому році схвалена Верховною Радою Державна програма розвитку регіонального управління економікою та місцевого самоврядування. Прийняття такої Програми є одним з ключових завдань удосконалення системи державного управління економікою країни. Президент України стимулюватиме вирішення цього питання. Політика Президента України з даного питання спрямовуватиметься на забезпечення суттєвого підвищення як функціональних повноважень, так і відповідальності обласних виконавчих структур в управлінні економікою регіонів.

Зміцнення правопорядку у сфері економічної діяльності

Особливе місце в економічній політиці Президента України займе система послідовних адміністративних та економічних заходів, спрямованих на подолання в економіці криміногенного середовища, яке досягло загрозливих масштабів. Розграбування національного багатства України, його «втеча» за кордон, мафія, рекет, хабарництво та інші прояви злочинності нині є чи не однією з найголовніших перешкод на шляху активного реформування економічних процесів, фінансово-грошової стабілізації, розвитку малого та середнього бізнесу, утворення конкурентного середовища притоку іноземного капіталу та інше. Все це підриває значимість реформ у суспільній свідомості, викликає справедливе обурення громадськості. Очевидним у зв'язку з цим є те, що без докорінної зміни становища, яке склалося, прискорений розвиток економічних реформ буде неможливим.

Основними напрямками діяльності Президента України по зміцненню правопорядку у сфері економічної діяльності будуть:

- розробка та здійснення Державної програми запобігання та усунення злочинності в сфері економіки;
- розробка та внесення на розгляд Верховної Ради законопроектів, що передбачатимуть приведення норм цивільного, адміністративного, кримінального, кримінально-процесуального законодавства, судочинства та судоустрою у відповідність з новими соціальними та економічними умовами;
- подальше реформування органів юстиції, внутрішніх справ, державного, фінансового контролю, митної та податкової служб, зміцнення їх взаємодії з судовою системою, органами прокуратури та національної безпеки;
- здійснення жорсткого контролю за ходом виконання всіма міністерствами, державними комітетами і відомствами законодавчих та нормативних актів, що регулюють економічну діяльність господарських суб'єктів та фізичних осіб.

Президентом України приділятиметься особлива увага викоріненню в усіх сферах суспільного життя, перш за все в роботі державного апарату, бюрократизму, чиновництва та корупції, економічної злочинності, саботажу реформаторських управлінських рішень, низької виконавчої дисципліни та правового нігілізму.

3. Структурна політика

Ключовим моментом загальної стратегії економічних реформ є досягнення прогресивних структурних перетворень народно-господарського комплексу держави. Це найскладніше завдання економічної політики, без реалізації якого не має можливостей подолання деградаційних процесів.

Нагромадження інвестиційного потенціалу

1. Реалізація програми структурних перетворень потребує проведення активної цілеспрямованої роботи по формуванню та накопиченню інвестиційного потенціалу економіки країни. Його основою мають стати:

- нагромадження заощаджень населення шляхом внесення відповідних змін в політику доходів. У перспективі зазначені заощадження мають перетворитися в головне джерело нагромаджень;
- інвестиційна активність вимагає відновлення ставлення до амортизації як реноваційного ресурсу і фінансового джерела капіталовкладень. В Україні через прорахунки у політиці економічного відтворення частка амортизації впала до 3,4 проц. ВВП проти нормальних раніше 10—12 проц. Повернення до раціональних пропорцій дозволить суттєво уповільнити процес старіння фондів, забезпечити попит на нове устаткування і відкрити перспективу вітчизняному машинобудуванню. У зв'язку з цим розробка та здійснення політики активної, а в перспективі й прискореної амортизації стане одним з пріоритетних напрямків нагромаджень та відтворення на цій основі виробничого потенціалу країни;
- стимулювання методами фіскальної політики інвестиційних нагромаджень за рахунок капіталізації прибутків всіх видів суб'єктів господарської діяльності;
- цілеспрямоване використання коштів від приватизації державного майна. Неприпустимою є існуюча практика, за якої зазначені кошти використовуються з метою поповнення фонду споживання та покриття бюджетного дефіциту;
- забезпечення стабільності правової бази та системи податків;
- включення в кредитну систему інституціональних інвесторів — ресурсів пенсійних, профспілкових, страхових, поштових, зайнятості населення, чорнобильського та інших фондів. Президент України ініціюватиме прийняття відповідного законодавства, яке б визначило правове поле реалізації цього винятково значимого завдання;
- забезпечення більш ефективного використання інвестиційного потенціалу комерційних банків. Для цього НБУ слід переглянути рівень обмежень стосовно вкладень банків у статутний фонд підприємств.

2. Політика нагромадження інвестиційного потенціалу грунтуватиметься на тому, що основною умовою реалізації зазначених вище джерел нагромаджень має стати:

- проведення інвестиційно-стимулюючої фіскальної політики — політики помірних податків, звільнення від оподаткування частини прибутків, що йде на інвестування та перекваліфікацію кадрів, прискорену амортизацію, забезпечення державного страхування від збитків, пов'язаних зі зміною господарської кон'юнктури та інше;
- формування спеціальних бюджетних та позабюджетних інвестиційних та інноваційних фондів;
- розміщення кредитних ресурсів всіх суб'єктів інвестиційного процесу, включаючи державу лише на конкурентних засадах;
- всебічне використання в інвестиційній справі заставного права;
- реалізація комплексної програми розвитку фондового ринку.

3. Структурна політика Президента України враховуватиме і те, що Україна нині потребує інвестицій значно більших, ніж дають власні відтворювальні можливості національної економіки. Орієнтація тільки на внутрішні резерви розтягне період подолання існуючих структурних деформацій та оптимізації відповідних співвідношень до 25 і більше років. Це означає, що без забезпечення значної участі зарубіжного капіталу в інвестиційному процесі, повернення капіталу, що вивезено з України, нашій державі загрожує деіндустріалізація економіки, її фактичний колапс. З урахуванням цього здійснення активної і в той же час виваженої політики залучення іноземних інвестицій займає чільне місце в економічній політиці Президента України.

Пріоритети структурної перебудови економіки

1. Структурне розбалансування, що значною мірою поглибилося протягом останніх років, певною мірою пояснюється відсутністю аргументованого визначення пріоритетних галузей у здійсненні відповідної політики. Нова політика Президента України грунтуватиметься на тому, що основна державна підтримка буде надаватися наукоємкістким та високотехнологічним галузям виробництва, які в перспективі мають визначити облік економічного потенціалу України і які зазнали найбільших втрат за останні роки. Недопущення подальшого розпаду науково-технічного та інтелектуального потенціалу країни, застосування ефективних економічних механізмів не лише його відновлення, а й якісно нового розвитку стане особливо відповідальною справою Президента України. Що ж стосується галузей економіки зі швидким оборотом капіталу — виробництва товарів широкого вжитку, сфери побуту, торгівлі, то їх прискорення забезпечуватиметься суто ринковими стимуляторами, розвитком підприємництва, малого бізнесу тощо.

2. У зазначеному контексті основним напрямком розвитку економіки на шляху її структурної перебудови повинні стати всебічний розвиток найбільш пріоритетних галузей агропромислового комплексу (зернового господарства, льонарства, вирощування олійних культур та цукрових буряків) та обробної промисловості, забезпечення їх експортної переорієнтації, реалізація на основі цих галузей ініційованих українською стороною технологічно передових інвестиційних проектів, в яких зацікавлене світове співтовариство. Визначення та реалізація зазначеного пріоритету призведе не лише до зміни структурної політики, що проводилася у попередні роки, а й відповідної моделі входження економіки України у світовий простір. Організаційною формою вирішення цього завдання повинні стати фінансово-аграрні групи, забезпечення їх всебічної державної підтримки.

3. Україна — найбільш потужна європейська держава в галузі металургії, енергетики, трубопровідного транспорту, аерокосмічних ракет і апаратів, виробництва мінеральних добрив. Вона має пакет нереалізованих науково-технічних проектів і розробок, представлених НАН, іншими організаціями. Саме вони можуть стати центром тяжіння економічних інтересів сусідніх держав, певною основою взаємного виживання країн східноєвропейського регіону, надійним шляхом досягнення енергетичної, продовольчої незалежності, встановлення економічної рівноваги, а згодом й процвітання економіки в цілому. Піонерні науково-технічні програми можуть стати віссю відродження України, дати величезний імпульс національній промисловості. З урахуванням цього Президент України здійснює комплексну систему заходів по реалізації цієї проблеми.

Етапи структурної перебудови

Передбачається, що відповідно до основних засад нової економічної політики Президента України структурна перебудова здійснюватиметься поетапно.

На першому етапі (1994—1995 рр.) зародком економічного зростання можуть стати галузі з високим і стійким ринковим попитом, тобто легка і харчова промисловість, наукомісткі промислові сфери. Тут треба негайно подолати катастрофічну руйнацію науково-дослідних і конструкторсько-технологічних структур, добитись енергетичної безпеки, не допустити нових цінових хвиль, що перекручують вартісні пропорції відтворення. Необхідно надати керованості інвестиційній діяльності, бо фактичні фінансові ресурси в декілька разів перевищують капітальні вкладення. На них спрямовується лише третина промислового прибутку. При належній ринковій мотивації активізація процесу капіталоутворення цілком реальна.

Другий етап може розпочатися за умови стабілізації грошово-фінансової системи, формування ринку цінних паперів і капіталу, відновлення довгострокового банківського кредитування, макроекономічного регулювання споживання і нагромадження, становлення інституціональних форм малого і великого бізнесу, в першу чергу фінансово-промислових груп, змішаних державно-приватних, великих акціонерних і транснаціональних корпорацій. Суть його — у всебічному розвиткові інвестиційної діяльності, підтримані валового нагромадження основних фондів на рівні до 20—25 проц. ВВП з тим, щоб розпочати технологічне переозброєння народного господарства.

Третій етап — це перехід до нормального функціонування економіки, коли нагромадження і темпи інвестицій будуть визначатися товаровиробниками на ринкових засадах і вільним переливом капіталу при активній структурній політиці держави.

В кінцевому підсумку прогнозується, що в результаті відповідних поетапних перетворень в структурній моделі національної економіки будуть закладені принципово якісні зміни, що забезпечить її вихід на новий вищий рівень функціонування.

4. Житлова політика

Потребує докорінної перебудови житлова політика, перехід до всебічного розвитку іпотечного кредитування будівництва та купівлі житла, становлення та розвитку ринку житла, послідовного нарощування житлового будівництва, переводу житлово-комунального господарства в режим бездотаційного функціонування.

Цілеспрямоване вирішення цих завдань надасть важливих імпульсів формуванню цивілізованого ринку робочої сили, а також ринку капіталів, активізації будівельного комплексу та пов'язаних з ним інших галузей виробництва, розширенню робочих місць, суттєвому послабленню соціально-політичної напруги в суспільстві. Йдеться про одну із визначальних ланок, за допомогою якої можливо забезпечити не лише подолання спаду, а й суттєво прискорення виробничих процесів.

З огляду на це здійснення активної житлової політики розглядається Президентом України як одна з найбільш актуальних, ключових проблем нової економічної політики держави на сучасному етапі. Президент України ініціюватиме розробку Державної житлової програми, яка до кінця 1995 року буде внесена на розгляд Верховної Ради.

Успішне здійснення нової житлової політики потребує утвердження відповідної законодавчої бази.

Необхідно законодавчо відрегулювати:

- умови та перелік категорій населення, яким держава надає житло безкоштовно;
- визнати приватну власність на житло, а також податок на нерухомість в житловій сфері і на доходи, що надходять від неї;
- юридично оформити відносини на ринку житла (процеси купівлі-продажу, оренди, обміну, дарування, успадкування, застави житла, умови використання житлового держфонду, відомчих фондів, житлофонду підприємств, кооперативів), житла соціального використання в будинках та інтернатах;
- відрегулювати чисельні питання іпотечного фінансування житлового будівництва, умови та порядок оподаткування коштів, що спрямовуються на житлове будівництво, формування цільових сімейних накопичень на житлових рахунках, механізм обліку та обігу на фондовому ринку спеціальних цінних паперів- закладних та інші питання.

5. Аграрна політика

Державі потрібна всебічно науково обгрунтована, цілеспрямована конструктивна аграрна політика, яка б за своєю логікою та принципами не лише повною мірою відповідала курсу на прискорену ринкову трансформацію економічної системи країни, а й була її провідною ланкою, стимулюючим фактором. Практично жодна з галузей виробництва України не має таких сприятливих передумов глибокої якісної перебудови, як сільське господарство та інші сфери агропромислового комплексу. Проте тупцювання на місці в проведенні аграрних реформ є не лише одним із суттєвих факторів поглиблення кризових процесів у цілому в усій економічній системі країни, а й, по суті, безвихідної ситуації, що склалася протягом останніх років у самому сільському господарстві. Лише упереджені люди не можуть не розуміти цього.

Стратегічна мета аграрної політики полягає в формуванні реального власника і господаря землі, соціально-економічній розбудові села, вирішенні продовольчої проблеми, виведення аграрного сектора економіки України на світовий рівень розвитку.

Визначальним у її досягненні має стати спрямованість аграрної політики на першочергове задоволення соціально-економічних інтересів селянина, незалежно від того, якій формі власності і господарювання він надає перевагу. Лише за цих умов можливий динамічний розвиток агропромислового комплексу.

Президент України вважає, що державна аграрна політика має зосередитися на прискореному реформуванні всього комплексу соціально-економічних відносин, які впродовж багатьох десятиліть складалися на селі, забезпеченні на ділі зваженої поетапної державно-регульованої лібералізації всіх ліній взаємозв'язку аграрного сектора з іншими галузями економіки, утвердженні їх реальної паритетності на засадах ринкових механізмів, зокрема, попиту та пропозиції, здорової конструктивної конкуренції, формуванні фінансово- кредитної політики, націленої на сприяння притоку капіталу в агропромислове виробництво, цілеспрямованій державній підтримці аграрної науки, системи консультативно-інформаційного забезпечення селянства як головних чинників науково-технічного прогресу. Лише за цих умов можливий динамічний розвиток агропромислового комплексу. Такою має бути загальна логіка перетворень, що визначатиме суть аграрної політики, про яку йдеться. Іншого шляху у нас немає. Президент України розраховує на підтримку цієї аграрної політики народом і

Доповідь Президента України

депутатським корпусом, сподівається на активну співпрацю.

Земельна реформа

Президент виходить з того, що суть, глибина, якість і темпи аграрної реформи будуть знаходитись у прямій залежності від удосконалення земельних відносин, які стали однією з основних причин занепаду сільського господарства. Державна монополія на землю виявилася згубною не тільки для селянства і сільського господарства, але й для держави в цілому.

У нас єдине прагнення у визначенні мети аграрної політики — створити на селі високоефективний багатоукладний ринковий спрямований сектор виробництва, що зможе забезпечити населення дешевими та якісними продуктами харчування, реалізувати на ділі потенційні можливості та конкурентні переваги України в розвитку сільського господарства, а також істотно розширити експортний потенціал країни. Реалізувати цю мету можливо лише на основі проведення радикальної земельної реформи, яка має стати фундаментом докорінної перебудови всієї системи виробничих відносин на селі.

Основна мета земельної реформи — утвердити на селі такі економічні відносини, які б забезпечили на ділі формування дбайливого господаря на землі. Для цього необхідно з врахуванням особливостей окремих регіонів України йти по шляху максимального використання потенційних можливостей різних форм власності — державної, колективної, приватної. Йдеться про те, що при розв'язанні корінного завдання земельної реформи — питання власності на землю — не можна керуватись суто політичними та ідеологічними догмами правого чи лівого характеру. Тут має бути, з одного боку, виважений підхід, з іншого — розуміння того, що в здійсненні реформування власності на землю не існує інніфікованих рішень.

У той же час державна політика з питань земельної реформи має бути спрямована на всебічну підтримку перш за все нових функціональних форм економічних відносин, які мають прийти на зміну тим структурам, що довели впродовж багатьох десятиріч свою неефективність. У цьому зв'язку нам потрібна глибоко продумана, соціально і економічно виважена, активно підтримувана всіма гілками влади, політичними партіями та рухами державна політика, спрямована на енергійне утвердження достатньо широкого простору приватної власності на землю. Приватна власність на землю має стати домінуючою базою аграрних перетворень. Такою є принципова позиція Президента України в цьому ключовому питанні аграрної політики, яка неухильно проводитиметься в життя очолюваною ним виконавчою владою.

Світовий досвід доводить, що для вирішення аграрної проблеми іншого немає і бути не може. При цьому передбачається, з одного боку, активне використання перехідних форм, з іншого — збереження жорстких регуляторів стосовно реалізації права приватної власності на землю. Одночасно необхідно забезпечити ефективне використання і збереження державних земель, особливо природоохоронного значення, лісового фонду дослідних господарств, котрі повинні стати головними індикаторами використання сучасних високих технологій у сільському господарстві і забезпечення його високоякісним насінням та племінною худобою.

Земля є національним багатством, і всі ми, як законодавча, так і виконавча влада, зобов'язані забезпечити її раціональне і ефективне використання. В іншому випадку ми не виправдаємо високого довір'я, даного нам в кредит нашим багатостраждальним і вщент виснаженим перш за все політичними перипетіями народом. Хотілося б, щоб всі це добре розуміли. Прискорене і в той же час виважене, державно регульоване запровадження в сферу аграрного виробництва приватної власності на землю — це шлях не до розбазарювання, а навпаки — реального утвердження землі як національного багатства держави. Лише приватна власність на землю зможе не на словах, а на ділі зробити селянина повним власником виробленої ним продукції. Таким є розуміння цієї проблеми Президентом України, яке впроваджуватиме його практичні дії.

Верховною Радою попереднього скликання напрацьована правова база, яка може служити необхідною основою ефективного здійснення земельної реформи.

В той же час Президент України вважає за доцільне порушити перед Верховною Радою питання про внесення цілого ряду вкрай необхідних змін та доповнень до чинного земельного законодавства, зокрема, до Земельного кодексу України. Йдеться про законодавче визначення слідуючих вельми важливих питань:

- визнання права власності на землю і майно кожного члена колективного сільськогосподарського підприємства. Закон має чітко утвердити положення про те, що майнові паї членів колективних сільськогосподарських підприємств є їх приватною власністю у найширшому розумінні цієї категорії. Необхідно створити такий механізм руху земельних паїв, який би запобігав роздробленню земельних ділянок;
- передбачення норми, за якою розпайовані підприємства поєднували б приватну власність не лише на землю, а й майно, що знаходилося в колективних господарствах;
- утвердження права розпорядження землями, переданими у колективну власність та надання земельних ділянок членам колективу, що побажали вийти з колективного сільськогосподарського підприємства;
- врегулювання розміру земельних ділянок, що успадковуються разом з жилими будинками та іншими господарськими будівлями по їх обслуговуванню;
- ліквідації шестирічного мораторію на продаж земельних ділянок, переданих громадянам у власність, та зменшення розміру державного мита за операцію по купівлі-продажу землі;
- спрощення процедури передачі земельних ділянок у колективну власність та постійне користування.

У зв'язку із вищевикладеним вельми важливо, щоб Верховна Рада у найкоротші строки прийняла законодавчий акт щодо паювання землі колективних сільськогосподарських підприємств. В порядку законодавчої ініціативи Президент України має намір внести на розгляд Верховної Ради відповідний законопроект.

Водночас, враховуючи правову неврегульованість цих питань, найближчим часом буде видано Указ Президента України «Про невідкладні заходи щодо прискорення земельної реформи в Україні», в якому передбачається здійснення таких заходів:

1. Завершити до 1 січня 1995 р. у відповідності з чинним законодавством перерозподіл наявних земель за цільовим призначенням та формами власності, забезпечивши при цьому вилучення і передачу сільськогосподарських угідь до земель запасу та створення резервного фонду земель.

2. Передати безплатно у колективну власність землі колективних сільськогосподарських підприємств, сільськогосподарських кооперативів, сільськогосподарських акціонерних товариств, у тому числі створених на базі радгоспів та інших державних сільськогосподарських підприємств, площа яких визначається, як різниця між загальною площею цих підприємств і площею земель, які залишаються у приватній власності громадян і у державній власності (природоохоронний, лісовий, водний, резервний фонди тощо).

Право колективної власності на землю настає після прийняття рішення відповідної Ради народних депутатів.

3. Здійснити за рішенням членів колективних сільськогосподарських підприємств, сільськогосподарських кооперативів, сільськогосподарських акціонерних товариств, у тому числі створених на базі радгоспів та інших державних сільськогосподарських підприємств паювання земель, наданих у колективну власність. До загальної площі, що підлягає паюванню, включається і площа земельної ділянки, наданої для ведення особистого підсобного господарства в частині, що припадає на пайовика з розрахунку на члена сім'ї.

4. Передати кожному члену колективного сільськогосподарського підприємства, сільськогосподарського кооперативу, сільськогосподарського акціонерного товариства, в тому числі створеного на базі радгоспів та інших державних сільськогосподарських підприємств, включаючи пенсіонерів з їх числа, безплатно у приватну власність земельну ділянку, без виділення в натурі в розмірі визначеного паю в кадастрових (у повних) гектарах з урахуванням середньої якості землі господарства.

5. До видачі державних актів посвідченням права колективної власності на землю і приватної власності на земельний пай є рішення відповідної Ради народних депутатів, на території якої знаходиться земельна ділянка.

6. Власники земельних ділянок мають право добровільного об'єднання належних їм земельних ділянок (паїв) для створення спільних підприємств, асоціацій, спілок, акціонерних товариств та інших кооперативних підприємств і організацій, передавати їх у спадщину, дарувати, обмінювати, здавати під заставу, безперешкодного (без згоди з іншими співвласниками) виходу з колективного сільськогосподарського підприємства із своїм земельним паєм для створення самостійних і кооперованих виробництв, надавати в оренду і продавати громадянам України без зміни цільового призначення. Першочергове право на придбання земельної ділянки (паю) при рівних цінових умовах надається членам колективного сільськогосподарського підприємства.

При виході громадянина з колективного сільськогосподарського підприємства з рішенням відповідної Ради народних депутатів йому надається земельна ділянка в натурі, площа якої визначається з урахуванням якості землі і місцерозташування земельної ділянки.

Президент України розраховує на активну підтримку всіх зацікавлених осіб у повній та ефективній реалізації основних положень цього Указу.

Потрібно законодавчо відрегулювати і таке вельми важливе питання. Йдеться про сприяння з боку держави розвитку особистих підсобних господарств населення. Вони мають користуватись всіма формами та видами пільг, передбачених чинним законодавством щодо фермерських господарств. Президент України має намір відрегулювати це питання своїм Указом.

Нам необхідно також у найкоротші строки законодавчо відрегулювати всі наявні проблеми, пов'язані з утвердженням приватної власності на земельні ділянки під виробничі площі та службові приміщення. Потрібно передбачити механізми купівлі та продажу цих ділянок. Як перехідний захід Президент України має намір запропонувати механізм продажу майнового права на довгострокову оренду землі на 49 і більше років. Власник цього права може продати, закласти, подарувати його без згоди орендодавця.

Комерціалізація аграрних відносин

У здійсненні сільськогосподарської політики Президент України виходитиме з того, що ефективне здійснення земельної реформи можливе лише на основі комплексного поєднання її основних заходів із реалізацією радикальної програми комерціалізації всього комплексу аграрних відносин. Без забезпечення відповідної синхронізації в аграрному секторі економіки можуть отримати розвиток деструктивні тенденції, які призведуть до його ще більшого розбалансування.

Основні заходи комерціалізації аграрних відносин включатимуть:

а) ефективну приватизацію з наданням пріоритетних прав сільськогосподарським товаровиробникам об'єктів переробної промисловості, заготівлі сільгосппродукції та підприємств торгівлі продовольчою групою товарів. Цивілізована приватизація продовольчих магазинів із забезпеченням протягом 3- річного періоду збереження їх профілю має відбутися у першочерговому порядку;

б) заміну існуючого механізму закупок сільськогосподарської продукції та продовольства. Йдеться про ліквідацію, починаючи з 1995 року, державної монополії не лише на переробку, а й заготовку сільськогосподарської продукції. З цією метою передбачається утворити дворівневу структуру закупок сільгосппродукції:

- державно-контрактну систему, яка має охоплювати лише закупки продукції для спеціальних потреб держави, здійснювані на основі бюджетних асигнувань. Це буде складати 20-30 проц. сьогоднішніх державних закупок. Такі закупки мають доводитись сільськогосподарським товаровиробникам по основних видах продукції в натуральному виражені з урахуванням розмірів і якісної оцінки землі та їх регіональної (зональної) спеціалізації;
- біржово-контрактна система може охоплювати закупки будь-якої кількості, якості та асортименту продукції з урахуванням інтересів підприємств-виробників і покупців продукції, у т.ч. посередників. Покупцями і продавцями продукції можуть бути державні підприємства, організації, установи і уповноважені органи;

в) ефективна реалізація всього комплексу заходів по комерціалізації аграрних відносин передбачає поетапне здійснення лібералізації цін на сільгосппродукцію та продукти харчування, їх визначення на основі реально існуючого попиту та пропозицій. Цей виключно складний і відповідальний захід дозволить забезпечити поступове утвердження незалежно від адміністративних важелів управління і «волі» державного чиновника, надійного, соціально справедливого ринкового механізму забезпечення цінового паритету на продукцію сільського господарства та промислових виробів і послуг, що споживаються селом.

Враховуючи складність всього комплексу проблем, пов'язаних із необхідністю суттєвого поглиблення та радикального прискорення аграрних перетворень, Президент України виступатиме за прийняття Державної програми розвитку в Україні аграрних реформ.

6. Зовнішньоекономічна політика

Здійснення радикальних перетворень в економіці України потребує глибоких змін у зовнішній політиці держави, суттєвого підвищення її ефективності, якісної перебудови на принципах демократизації, демонополізації та деідеологізації. З урахуванням цього зовнішньоекономічна політика Президента України зосереджуватиметься на вирішенні слідуючих завдань:

1. Забезпеченні переходу до активної експортноорієнтованої стратегії економічного розвитку на базі цілеспрямованого формування і ефективної реалізації експортного потенціалу України в пріоритетних галузях економіки. Саме така стратегія має стати матеріальною основою поступової інтеграції нашої країни в світовий економічний простір, служити одним з тих «локомотивів», які витягуватимуть українську економіку з глибокої кризи, в якій вона перебуває, забезпечуватимуть структурну перебудову господарства.

2. Другою найважливішою особливістю нової зовнішньоекономічної політики стане органічне поєднання заходів щодо послідовної лібералізації сфери зовнішньоекономічних зв'язків, створення справді рівних можливостей для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності різних форм власності і управління з ефективною регулюючою роллю держави в цій сфері при переважному використанні ринкових, а не адміністративних засобів такого регулювання. Такий підхід передбачає активне використання валютних, податкових, кредитних, страхових та інших ринкових важелів регулювання зовнішньоекономічних зв'язків.

3. Можливості інтеграції України в світове господарство і суттєвої динамізації її зовнішньоекономічних зв'язків в значній мірі залежать від того, наскільки правові та інституційні засади зовнішньоекономічної діяльності в Україні будуть відповідати загальновизнаним принципам, які сформульовані ООН та її спеціалізованими організаціями. Політика Президента України буде спрямована на послідовне наближення до вимог ГАТТ і світової торговельної організації, що створюється за рішенням Уругвайського раунду переговорів в рамках Генеральної Угоди по тарифах і торгівлі.

4. Президент України приділятиме постійну увагу вдосконаленню регіонального спрямування зовнішньоекономічної політики.

Виходячи з об'єктивної історичної взаємозалежності економік країн, що утворились після розпаду СРСР, активна участь України в економічному співробітництві з Росією та іншими країнами колишнього Радянського Союзу та розвиток відносин у зв'язку з існуванням економічного союзу країн СНД буде одним з найголовніших зовнішньоекономічних пріоритетів нашої держави. В цьому напрямку буде вжито рішучих заходів щодо відновлення штучно розірваних господарських зв'язків, ліквідації економічно необгрунтованих митних і платіжних перешкод для здійснення експортно-імпортних операцій. Разом з цим здійснюватимуться заходи, спрямовані на радикальну перебудову діючої системи співробітництва з цими країнами на засадах взаємної вигоди та економічної доцільності. Першочергова увага приділятиметься виробничій і науково-технічній кооперації, створенню спільних підприємств, фінансово-промислових структур, розвитку спільних об'єктів інфраструктури, взаємодії на ринках третіх країн.

Водночас Президент України виходитиме з того, що Україна не зможе повернутися до рубльової зони. Такий крок був би не лише безперспективним, а й таким, що загрожуватиме втратою нашої державності. У цьому зв'язку Президент України виступатиме за укладання між країнами СНД заснованої на функціонуванні наднаціональної грошової одиниці рівноправної та симетричної валютноплатіжної угоди.

Україна послідовно проводитиме політику географічної диверсифікації своїх зовнішніх економічних зв'язків. Цього потребують інтереси економічної безпеки держави, яка не може бути надійно гарантована при однобічній залежності від окремих країн або ринків збуту і постачання. Економічна

Доповідь Президента України

безпека держави має бути обумовлена не господарською самоізоляцією, а більш рівномірним, збалансованим розвитком економічних зв'язків з різними країнами світу.

У відносинах з країнами з розвинутою ринковою економікою та з країнами, що розвиваються, буде вестися пошук нових джерел критичного імпорту і нових ринків збуту української продукції. Особливо слід підкреслити те, що Президент України надаватиме перевагу не тим країнам та їх регіональним угрупованням, які бачать в Україні лише джерело дешевих сировини і робочої сили (причому в царині як фізичної, так і розумової праці) або ринок збуту за завищеними цінами товарів не вищої якості. Пріоритет буде віддаватися тим, хто вбачає в нашій країні рівноправного партнера по співробітництву в галузях високої технології, хто виявляє готовність сприяти інвестиціям у пріоритетні переробні галузі промисловості, сільське господарство, транспорт, зв'язок, інші об'єкти, які будуть допомагати значно підвищити якість економічного потенціалу суспільства. Держава всіляко заохочуватиме вкладення іноземного капіталу в Україну, пов'язаного з новітніми технологіями, передовими формами організації виробництва і менеджменту при дотриманні найжорсткіших вимог щодо охорони навколишнього середовища і здоров'я населення.

5. Визначаючи курс на суттєву динамізацію розвитку зовнішньоекономічних зв'язків, їхню лібералізацію, Президент України в той же час виходитиме з неприпустимості такого становища, коли реальний розвиток процесів у сфері зовнішньоекономічних зв'язків породжує вкрай негативні наслідки для економіки України. Йдеться про потужний відток національного капіталу за межі України, що ставить під знак питання інвестиційно-фінансове забезпечення національних програм реформування економіки. Боротьба з цим явищем вимагає вжиття комплексних заходів щодо радикального поліпшення інвестиційного клімату в Україні. В той же час наша держава не може більше існувати без ефективної системи експортного і валютного контролю. Впровадження такої системи розглядатиметься як один з пріоритетів зовнішньоекономічної політики держави.

Сучасний стан економічних перетворень потребує від держави втручання в процес формування структури імпорту України, тимчасового застосування в окремих випадках заходів обмеженого протекціонізму з метою створення належних умов структурної перебудови для пріоритетних галузей економіки. З врахуванням того митна політика України буде виходити з необхідності заохочення ввозу інвестиційного, особливо високотехнологічного, обладнання, деталей і вузлів, що використовуються по кооперації, запасних частин до обладнання. Водночас враховуватиметься і те, що Україна здатна сама ефективно виробляти багато з того, що складає сьогодні імпорт товарів широкого вжитку.

6. Враховуючи складність реалізації зазначених вище завдань Президентом України, буде вжито заходів щодо завершення роботи над проектом концепції довгострокової зовнішньоекономічної політики України і внесення її на розгляд Верховної Ради. Буде також розроблено Державну програму розвитку експортного потенціалу України.

7. Соціальна політика

Весь комплекс заходів, що обійматиме соціальна політика Президента України, зосереджуватиметься на тому, щоб у відповідності із наявними фінансовими можливостями забезпечити органічне поєднання макроекономічної трансформації із соціальною спрямованістю реформ. У цьому зв'язку здійснювана соціальна політика базуватиметься на реалізації того, що вона має бути, по-перше, адекватною стану економіки, по-друге, сприяти виходу з кризи, і по-третє, забезпечувати задоволення мінімально необхідних стандартів життєвого рівня населення. Водночас весь комплекс заходів соціальної політики спрямовуватиметься на збереження та відтворення трудового потенціалу народу, утвердження необхідної мотивації продуктивної праці, запобігання масовому безробіттю, прогресуючому розпаду соціальної сфери — охорони здоров'я, освіти, культури, інших галузей сфери соціальної інфраструктури. Вся суть діяльності Президента та Уряду України — їх висока відповідальність перед народом в кінцевому підсумку визначатиметься здатністю втілення в життя цих складних завдань: їх реалізація здійснюватиметься по таких основних напрямках.

1. Основний зміст політики соціального захисту працездатного населення зводитиметься до утворення необхідних умов підвищення кожним трудівником свого добробуту за рахунок особистого трудового вкладу, підприємництва та ділової активності. З цією метою Президент України ініціюватиме скасування існуючих нині штучних обмежень фонду споживання, проведення політики не стримування, а стимулювання ефективного платоспроможного попиту.

2. Стрижневим питанням, на якому буде зосереджено першочергову увагу, стане поетапне здійснення глибокої структурної реформи заробітної плати, що матиме за мету забезпечення переходу від діючої моделі, що зорієнтована на низьку ціну робочої сили і високу частку безкоштовних соціальних послуг, до нової моделі, яка передбачає високу ціну робочої сили і платне задоволення відповідних послуг. Проведення такої реформи дасть змогу не лише суттєво збільшити частку заробітної плати в структурі суспільного доходу, підняти її обсяги до зрослого масштабу цін, а й істотно зменшити тиск соціальних втрат на бюджет держави. Суттєве зростання ціни робочої сили матиме винятково важливе значення і з точки зору її захисту в процесі входження України в світовий економічний простір.

В процесі реформи оплати праці будуть здійснені заходи щодо впорядкування регулюючої функції мінімальної заробітної плати.

Мінімальна заробітна плата не повинна бути нижче офіційно встановленої межі малозабезпеченості. У зв'язку з цим протягом 1995 р. буде здійснено поступове підвищення мінімальної заробітної плати до рівня 30—40 % середньої заробітної плати в народному господарстві, а на кінець 1996 р. — до 60 проц., як це рекомендує Міжнародна Організація Праці. Якісним кроком вперед в реформуванні оплати праці і підвищенні її функціональної ролі стане встановлення, починаючи з середини 1997 р., мінімального рівня погодинної оплати. Удосконалюватиметься система і механізм визначення оплати праці у виробничих та невиробничих галузях економіки.

Принциповою позицією Президента України є й те, що в період між черговим введенням нового розміру мінімальної заробітної плати повинен діяти механізм його індексації. Рівень такої індексації визначатиметься відповідно до конкретної економічної ситуації.

4. Важливим заходом реформування системи оплати праці має стати забезпечення прогресивних змін у співвідношенні між тарифною і надтарифною частками оплати праці. Йдеться про необхідність підвищення долі тарифу в середній заробітній платі від критичного рівня (15—25 проц.) до оптимальних розмірів (70—80 %). Це сприятиме підвищенню продуктивності праці і забезпечуватиме оптимальну, обгрунтовану міжгалузеву, міжкваліфікаційну, міжпосадову диференціацію заробітної плати.

При реформуванні системи оплати праці особлива увага приділятиметься обгрунтованому встановленню міжгалузевих коефіцієнтів у Генеральній тарифній угоді, які передбачали б встановлення рівнів оплати праці в різних галузях народного господарства в залежності від трудомісткості, шкідливості виробництва і кваліфікації працівників. Використання прийнятих коефіцієнтів по оплаті праці має бути обов'язковим для підприємств усіх форм власності.

5. У зв'язку зі здійсненням лібералізації цін та валютного курсу буде вжито комплекс заходів з метою нагромадження необхідних фінансових ресурсів для здійснення відповідної допомоги по безробіттю, збереженню робочих місць в процесі роздержавлення та приватизації, стимулювання розвитку малих підприємств та індивідуальної трудової діяльності, запровадження системи громадських робіт, фахової перепідготовки осіб, що втратили роботу. Водночас будуть вжиті заходи по суттєвому піднесенню функціональної ролі та рівня роботи служби зайнятості.

Водночас буде реалізовано спеціальну програму захисту малозабезпечених багатодітних і неповних сімей, непрацюючих пенсіонерів, інвалідів. Буде запроваджено щомісячне індексування грошових виплат зазначеним категоріям населення відповідно до фактичних темпів інфляції.

6. У зв'язку з лібералізацією квартирної плати та комунальних платежів буде встановлено відшкодування витрат на оплату житла з урахуванням матеріального розшарування населення. Рівень дотацій передбачається поступово знижувати таким чином, щоб оплата житла не перевищувала 15 проц. середньомісячного грошового доходу окремої сім'ї. Для соціально незахищених громадян допомогу у зв'язку з підвищенням плати за житло передбачається надавати адресно, використовуючи при цьому таку форму компенсацій, як майнові сертифікати (житлові ваучери).

7. Президент та уряд України ініціюватимуть проведення глибокої пенсійної реформи, забезпечення справедливої системи пенсійних виплат з урахуванням трудового вкладу особи.

8. Увага місцевих органів самоврядування зосереджуватиметься на ефективній реалізації принципу адресності соціальної допомоги, що здійснюватиметься на диференційній основі в грошовій та натуральній формах, у вигляді необхідної медичної допомоги, різного виду комунальних та побутових послуг, фінансових пільг. Держава запроваджуватиме моральні та фіскальні стимули утворення та розширення сфери діяльності територіальних фондів соціальної підтримки населення, розвитку благодійних організацій.

9. Важливим напрямком соціальної політики стане передача у приватне користування населення державного майна, забезпечення на цій основі формування широкого прошарку акціонерів, їх реальної участі у розподілі прибутків. Президентом України буде ініційовано прийняття законодавства, що надійно захищатиме права акціонерів. Будуть внесені пропозиції по створенню системи державного страхування депозитних вкладів населення, поточної індексації заощаджень в ощадних касах, поетапної компенсації втрат минулих заощаджень шляхом їх конверсії у майнові активи.

10. Предметом постійної турботи Президента та уряду України буде сприяння всебічному державному захисту інтелектуального потенціалу суспільства, його ефективному використанню та примноженню, неухильному зростанню ролі та престижу інженерно-технічних кадрів, менеджерів, наукової та творчої інтелігенції — вчених, діячів літератури та мистецтва, медиків, вчителів, працівників закладів культури, еквівалентній оцінці та оплаті їх праці.

11. Президент України все робитиме для запобігання комерціалізації та забезпечення стабільного фінансування та державної підтримки розвитку духовної сфери, освіти, науки і культури. Водночас стимулюватиметься розвиток недержавних закладів науки, культури, освіти, як і становлення страхової медицини, здійснення партнерства держави з приватними інституціями у вирішенні багатоаспектних питань соціальної політики.

12. Президентом України проводитиметься активна молодіжна політика, політика підтримки сім'ї, материнства та дитинства. Здійснюватимуться заходи по соціальній адаптації молоді до умов ринкової економіки, наданню юнакам та дівчатам гарантованих можливостей на отримання освіти, професійної підготовки та працевлаштування. Буде запроваджено систему довгострокового кредитування підготовки кадрів, розвитку студентства та молодіжного підприємництва.

13. Суттєвим моментом соціальної політики Президента України стане її децентралізація та роздержавлення. Передбачається, що основний обсяг соціальних витрат все більшою мірою переноситиметься на місцевий та регіональний рівні. Здійснюватимуться заходи по збереженню в процесі приватизації профілю установ соціального призначення, що знаходяться на балансі державних підприємств та організацій, та їх передачі місцевим органам влади. Для їх фінансування будуть запроваджені місцеві комунальні податки. Водночас засобами фіскальної політики стимулюватимуться соціальні інвестиції підприємств та організацій недержавного сектора. Передбачається, що їх частка в загальній структурі соціальних витрат буде неминно зростати.

Завданням держави залишається будівництво об'єктів соціальної сфери республіканського підпорядкування і тих, що передбачені національними програмами.

14. Президент України стоятиме на позиції запровадження системи платних соціальних послуг для високооплачуваних верств населення.

15. Президент та уряд України проводитимуть активну екологічну політику. Для забезпечення раціонального природокористування та охорони навколишнього середовища першочергове значення надаватиметься розробці та впровадженню відповідної правової бази. Буде розроблено та представлено на розгляд Верховній Раді Національну програму охорони навколишнього середовища і використання природних ресурсів.

8. Умови реалізації ринкових реформ

Як засвідчує світовий та власний досвід, успішне здійснення ринкової трансформації економіки залежить не лише від наявності цілісної науково обгрунтованої стратегії та тактики її проведення, а й цілого ряду організаційних, соціально-політичних та ідеологічних факторів. Вони мають особливу вагу на нинішньому переломному етапі реформ, коли першочергової значимості набуло забезпечення радикальної зміни здійснюваного в попередні роки економічного курсу, уточнення довгострокових орієнтирів.

Щодо сучасної політичної та економічної ситуації в країні, то першочергове значення має забезпечення:

- жорсткої виконавчої вертикалі та відновлення на цій основі керованості соціально-економічними процесами;
- глибокої координації в діяльності органів законодавчої та виконавчої влади;
- комплексності та взаємної узгодженості виконавських заходів та механізмів, що мають за мету забезпечити реформування тих чи інших ланок економічної діяльності;
- розширення соціальної бази ринкових реформ, забезпечення їх масової підтримки.

З метою реалізації цих передумов Президент України здійснюватиме такі заходи:

1. Президент України вважає за доцільне звернутися до Верховної Ради з пропозицією про утворення Вищої економічної ради України, до складу якої могли б увійти Голова Верховної Ради України, Прем'єр-міністр України, міністри економіки та фінансів, Голова Національного банку України, представники профспілок, Президент УСПП, Президенти провідних асоціацій приватного бізнесу. Вища економічна рада могла б взяти на себе прийняття рішень з найважливіших питань стратегії та тактики економічних реформ, здійснювати відповідні координаційні функції.

2. Для забезпечення вертикальної узгодженості та координації заходів економічного реформування при Президентові України утворено консультативну Раду регіонів.

3. Президентом України здійснюватимуться подальші заходи в напрямку структурної перебудови та забезпечення більш жорсткої централізації загальнодержавних органів виконавчої влади. Без такої централізації реалізація складних завдань реформування економіки неможлива.

4. Для забезпечення наукової обгрунтованості стратегії та тактики економічних реформ при Президентові України утворено Колегію радників та групу наукових консультантів. Розроблено заходи, що мають забезпечити відповідну координацію діяльності наукових колективів вчених економістів, залучення до цього необхідних джерел фінансування, в тому числі іноземних, використання консультативної допомоги іноземних фахівців.

5. Президент України виступатиме за всебічне посилення конструктивного впливу на розвиток економічних реформ четвертої влади — засобів масової інформації — газет, радіо, телебачення.

6. З метою утворення сприятливих умов успішної реалізації всього комплексу соціально-економічних перетворень Президент України ініціюватиме проведення активної політики соціального партнерства, конструктивного співробітництва та узгодження шляхом діалогу інтересів виробничників, підприємців та держави. Вважаючи, що це справа надзвичайної державної ваги, було б доцільним, якби Верховна Рада ухвалила спеціальний закон «Про соціальне партнерство в Україні», в якому мають бути чітко визначені основні суб'єкти соціального партнерства, процедура узгодження їх інтересів, механізми прийняття рішень та їх виконання.

Президент України виступатиме за всебічну підтримку та підвищення ролі профспілок у всіх сферах суспільного життя і перш за все соціально-економічної політики.

Президент України має також намір за прикладом Росії ініціювати укладення загальнонаціональної Угоди про суспільну злагоду в Україні. Без досягнення такої злагоди, без реальної консолідації законодавчої та виконавчої влади, консолідації політичних партій та рухів, всієї громадськості ефективне здійснення курсу на економічні реформи і подолання на цій основі кризових явищ і подальшого падіння життєвого рівня населення неможливе.

Україна сьогодні як ніколи раніше готова до конструктивних дій у справі радикального оновлення своєї економічної системи і забезпечення на цій основі не лише зупинення стрімкого падіння життєвого рівня населення, а й виходу у стислі строки на якісно нові параметри з метою задоволення всього комплексу життєвих потреб народу. Вся суть економічної та соціальної політики Президента України, основні напрямки якої обгрунтовано в цій доповіді, полягає в тому, щоб спираючись на висловлену мені політичну довіру виборців, волю народу, на всебічну підтримку Верховної Ради, основних політичних сил та громадськості, реалізувати цю готовність.

ОФИЦИАЛЬНОЕ ПРЕДСТАВИТЕЛЬСТВО СУКРЕМЛЬСКОГО ЧУГУНОЛИТЕЙНОГО ЗАВОДА В УКРАИНЕ ПРОДАЕТ:

трубы ЧК-50, трубы ЧК-100
и фасонные части к ним
за украинские карбованцы
по безналичному расчету.
Телефон — 452-27-97.
Факс — 452-28-29.

ARTMASTER'94

Возрождение Легенды

Лучшие традиции фирмы "MINOLTA"
Новый продукт в Украине и Европе

Лазерные принтеры SP-1000; SP-1500

Экономичность. Надежность. Скорость.
Мы уверены в своей технике:

3 года гарантии

MINOLTA
Оригинальный продукт
Оригинальный сервис
Оригинальное качество

Салон-магазин "Минолта": бул. Леси Украинки, 26. Тел. 296-5475, 296-3854, факс 295-6840

Все гениальное — просто!

ТЕХНОЛОГ UKRAINE

Газосварка без карбида!

У Вас проблемы с **карбидом, кислородом, ацетиленом?**

Не беда, обращайтесь к нам. Мы производим промышленные электролизно-водные газосварочные установки

ТЕРЕ-1.5Т

Толщина свариваемого металла 0.5 ... 5мм,
Выход газовой смеси 1500 л/час,
Максимальная потребляемая мощность 4.5 КВт
Обеспечиваем гарантийное и послегарантийное обслуживание

Звоните: (0572) 23-0127, 32-1903, 20-5396
Пишите: 310115 Харьков-115, а/я 3151
Приходите: г. Харьков, ул. Котлова, 29

Только установки фирмы "Технолог" заменяют ацетиленовый сварочный пост!

Одесское главное территориальное управление приглашает промышленные и малые предприятия, организации и учреждения принять участие в

ЯРМАРКЕ

«ОСЕННЯЯ ОДЕССА-200»,

которая состоится с 18 по 20 октября 1994 года с 10.00 до 15.00 часов в помещениях Дворца культуры Студентов по адресу: г. Одесса, ул. Маразлиевская, 34-а.

За справками обращаться по телефонам : код 8- 0482 47-67-77, 47-66-30, 44-04-07, 24-14-97, 22-96-46

Ярмарком

За карбованцы — любые запчасти
к болгарской погрузочной технике
СО СКЛАДА в Луганске и по контрактам

в т. ч. аккумуляторные батареи,
шины,
двигатели и т. п.
А также авто-элетропогрузчики
электротельферы
Купим списанные автопогрузчики

Украинско-болгарское СП «ГЛОБУС Лтд»
Тел/факсы: (0642) 54-00-71, 54-70-72, 54-90-39, 54-01-02. Факс 54-73-02. Телекс 118028 STAR UX

«Научно-производственное коммерческое предприятие **«БКФ»**
ИЗГОТОВИТ
из полиэтилена: пленку-рукав шириной до 1500 мм, пакеты хозяйственные, обложки для тетрадей, мешки и вкладыши транспортные, пробку винную и коньячную;
ПРИОБРЕТЕТ
линию рукавной пленки; г.Рубежное Луганской обл., ул.Ленина,4 Тел.(06453) 5-21-61, 5-50-37; т/факс 5-14-71

ИЗВЕСТИЯ

До 1 декабря 1994 г. продлится подписка на газету «Известия» на 1 полугодие 1995 г. с доставкой с 1 января.

Подписка проводится в карбованцах во всех почтовых отделениях Украины за наличные и в пунктах подписки по безналичному расчету.

Кроме того, киевляне могут подписаться на «Известия» без доставки газеты на дом в пунктах подписки «Киевских ведомостей» и универсамах г. Киева, что обойдется в два раза дешевле.

В 1995 г. наши подписчики по-прежнему будут получать бесплатное приложение «Известия-Экспертиза» и «Известия -ТВ».

Надеемся, что газета «Известия» будет желанной гостьей в каждом доме.

Филиал «Известий» в Украине

ХОЛДИНГОВАЯ ГРУППА "ВІСПЕР"

СТРАХОВАНИЕ
- имущества юридических лиц
- залога
- грузов
- финансовых и коммерческих рисков
- гражданской ответственности владельцев автотранспортных средств

САО "ВІСПЕР"
г.Киев, бульвар Л.Украинки,26
комн.710
тел. 296 6278
факс 296 6278

ТРАСТ

ДОВЕРИТЕЛЬНОЕ УПРАВЛЕНИЕ
- имуществом
- денежными средствами
- приватизационными счетами

ЮРИДИЧЕСКИЕ УСЛУГИ

ДТ "РЕСПЕКТ"
г.Киев, ул. Леонтовича,6
3 этаж
тел. 224 1565
факс 224 3297

АУДИТ
- независимые аудиторские проверки
- экспертизы
- консультации по учету, отчетности, налогообложению и анализу хозяйственной деятельности
- научно-исследовательские работы в области аудита

"ВІСПЕР-АУДИТ"
г. Киев, бульвар Л.Украинки,26
комн.710
тел. 296 3721
факс 296 6278

РУХ — ДВОСТОРОННІЙ. І ДУЖЕ АКТИВНИЙ...

— Пане Талер, розкажіть, будь ласка, про торгово-економічні зв'язки між нашими країнами.

— Торговий баланс між Австрією і Україною торік становив 1,5 млрд шилінгів. Особливо активно обидві країни співробітничали в першому півріччі, що закономірно: нині в Україні працює 118 спільних підприємств, 43 представництва різноманітних фірм. Люди знайшли свій бізнес, тож і результати вагомі.

— Чи можете ви щось сказати про австрійські інвестиції в Україну?

— Звичайно, австрійські підприємці вкладають кошти у розвиток економіки України. Але цей процес стримує ваше недосконале законодавство. А підприємцям потрібна впевненість, що закони не змінюватимуться щоразу з приходом до влади інших людей.

— Назвіть, будь ласка, галузі, яким ви надаєте пріоритети у співробітництві.

— Це не секрет: вони відповідають українській урядовій програмі. Насамперед австрійські підприємці зацікавлені в співробітництві зі створення нових технологій, а також у переробній, металургійній, природоохоронній галузях. В Австрії є чимало фірм, які мають світовий досвід роботи у цих галузях.

— Якою ви бачите економічну ситуацію в Україні?

— Кращою, ніж про неї пишуть у зарубіжній і, даруйте, українській пресі. Ми просимо австрійських підприємців не дуже довірятися «середній» статистиці, що друкується в газетах і радимо їм приїжджати в Україну, з тим щоб переконатися особисто: ситуація не безнадійна і зовсім не збігається з цифрами в пресі...

Із досьє «Голосу України»

Торговий аташе посольства Австрії в Україні Рудольф Талер народився 1955 року. Закінчив університет в Інсбруку зі спеціальності «економіка виробництва». Там же захищав і докторську дисертацію, в якій досліджував тему стратегічного підприємництва. Працював у науково-дослідному центрі у Відні, Палаті економіки Австрії, торгових представництвах у Швеції, Об'єднаних Арабських Еміратах і Польщі. Протягом останнього року працює в Києві.

Одружений, має дев'ятимісячного сина Марка.

***Коротка довідка.** Для Австрії Україна є другим за розміром експортним ринком серед держав СНД. Торік австрійський експорт в Україну становив 641,1 мільйона шилінгів.*

Найбільшими були темпи приросту з поставок виробничої техніки, двигунів, нафтопродуктів, електротехніки, продукції хімічної промисловості, дорожнього транспорту, синтетичних матеріалів первинної обробки, обладнання зв'язку, офісної техніки.

За перше півріччя нинішнього року двосторонні відносини набули розвитку: австрійський експорт зріс на дев'ять відсотків, а імпорт з України на 55 відсотків.

*Кореспондент «Голосу України» взяла інтерв'ю у торгового аташе Посольства Австрії в Україні **Рудольфа Талера**.*

Не думайте, що я задля компліменту хочу впорснути адреналіну вашим читачам. Але ті, хто порівнює Україну з країнами, що розвиваються, забувають про її потенціал, про виробництво з найвищими технологіями, де будувалася космічна техніка, де працюють висококласні спеціалісти.

— Я знаю, що ваше торгове представництво надзвичайно активно працює не тільки зі своїми фірмами, а й з українськими партнерами.

— А як інакше? Адже торгівля — це вулиця з двостороннім рухом, у ній не можна їхати лише в один бік. А щоб рух був активний, то ми щороку організовуємо економічні місії.

Активно працюємо з окремими регіонами — Львівською, Донецькою, Одеською, Харківською та іншими областями. Зорганізували (і надалі це будемо практикувати) навчання українських підприємців, провадимо семінари у багатьох галузях — за останні два роки їх було 27, де одержали підготовку 700 чоловік. Адже вигідніше мати грамотного партнера. Між іншим, навіть за той рік, що я в Києві, помітно зросла підготовленість до роботи в ринкових умовах українських підприємців.

До речі, я хотів би це особливо підкреслити: двері нашого представництва відкриті для всіх партнерів.

Ми готові надати — причому, безплатно — інформацію для українських підприємців. Маємо для цього широкі можливості. Зокрема, володіємо інформацією, який бізнес в Україні шукають австрійці, які галузі їх найбільше цікавлять.

З другого боку, інформацію про українські фірми та їхні можливості маємо змогу друкувати в австрійському економічному бюлетені чи передавати її по комп'ютерному зв'язку. Думаю, така допомога стане в пригоді нашим українським колегам. Наш телефон-факс: 225-03-18. Адреса: 252001, Головпоштамт, а/с 62.

— Пане Талер, ви приїхали в Україну у складний час. Скажіть, будь ласка, яку мету ви ставили собі: заробити багато грошей, займатися цікавою роботою чи це було щось інше?

— Мені подобається моя робота, яка для мене ще й хобі. А в Україні це ще й можливість розпочати її майже з нуля, адже представництво діє лише рік.

У Києві мені подобається. Нинішнього літа я відпочивав у Австрії і якось несподівано відчув, що в Україну їду вже як ... додому. З другого боку, це зрозуміло: тут народився мій первісток — синочок Марк!

Інтерв'ю взяла Валентина ПИСАНСЬКА.
Фото Олександра КЛИМЕНКА.

Спорт

Футбол

Молодші виходять у лідери

Молодіжна збірна України — молодіжна збірна Словенії. 1:0 (0:0).

Гол: Парфенов (77).

Україна: Шовковський, П'ятенко, Парфенов, Ващук, Коваль, Кардаш, Ковальчук (Мороз,46), Прудиус, Ребров, Кривенцов, Шевченко (Пушкуца, 46).

Словенія: Лалич, Булаїч, Вршич, Кнаус, Кржишник, Брезич, Пешич, Спасоєвич, Устич (Вулич, 88), Шиляк, Цимеротич (Грашич, 65).

Покарання: Ковальчук, Кнаус, Ребров (попередження). На 12-й хв. Парфенов не реалізував пенальті.

Суддя Казимир Знайдинський (Білорусь).

11 жовтня. Київ. Стадіон «Динамо». 4000 глядачів.

Коли захисник господарів Парфенов, виявивши ініціативу, підключився до атаки, пробився в штрафну і сильним ударом під воротарем відправив м'яч у сітку, вся команда кинулася обнімати і вітати одесита. В екзотичний танець пішов наставник нашої команди Володимир Мунтян. А радіти було чому, бо, маючи величезну територіальну та ігрову перевагу над суперником, який обрав тактику гри від оборони, з реалізацією моментів в українських футболістів виходило, як кажуть, слабенько. Більше того, той же Парфенов у дебюті зустрічі не реалізував пенальті. Пробив у руки воротареві. Лалич не втримав м'яча, але й Парфенов не скористався нагодою, щоб добити. І от уже в кінці поєдинку він реабілітувався. Та ще й як: забив єдиний гол у зустрічі.

Епізодами, особливо в першому таймі, українська команда демонструвала цілком привабливу гру в атаці. То Ребров віддавав чудові передачі на Шевченка після флангових проходів, то вони мінялися місцями. Але, на жаль, щоразу технічний брак ставав на заваді атакуючим. Часто-густо перетримував м'яч Кардаш. Не можна сказати що свій найкращий матч зіграв Кривенцов. Можливо, хлопець перехвилювався. Адже ми знаємо, що він здатний продемонструвати гру найвищого гатунку.

А в цілому настрій і в команди, і в її прихильників має бути піднесений. Адже здобуто другу перемогу поспіль над дуже кваліфікованим суперником, яка вивела наших у лідери.

Як кажуть у таких випадках: так тримати!

Віктор БРАНИЦЬКИЙ.

***

Першість країни. Перша ліга. 14-й тур. Ворскла — Буковина. 3:2. Мочалан, 4, Манасян, 23, Глухий, 87 — Гордєй, 19, 90. Сталь — СБТС. 1:0. Олещенко, 88. **Бажановець — Нафтовик. 3:5.** Дяк, 23, Теркулов, 81, Барабаш, 88 — Грачов, 12, 21, 38, 71, Костюков, 31. **Закарпаття — Металург. 0:3.** Олійник, 51, Бабич, 57, Коваленко, 67. **Карпати — СК Одеса. 2:1.** Бако, 51, Карібов, 56, з пенальті — Лозовський, 55. **Скала — Динамо-2. 0:3.** Венглинський, 22, Гусин, 56, Самойлов, 78. **Кристал — Хімік (Житомир). 0:0. Поліграфтехніка — Хімік (Сіверськодонецьк). 2:0.** Шажко, 25, Лактіонов, 41. **Дніпро — Металіст. 2:1.** Осташов, 19, Четверик, 68 — Суворов, 29.

Першість країни. Друга ліга. 14-й тур. Динамо (Луганськ) — Віктор — 3:1, Металург (Костянтинівка) — Сіріус — 1:0, Шахтар — Газівник — 0:0, Медіта — Галичина — 2:0, Чорноморець-2 — Десна — 0:3, Таврія — Явір — 1:0, Артанія — Рось — 1:0, Меліоратор — ФК Львів — 2:1, Чайка — Азовець — 3:0, Динамо (Саки) — Дружба — 2:0.

Долі

Якби знав Дизенгоф...

Ім'я Меїра Дизенгофа, засновника й першого мера Тель-Авіва, відоме в Ізраїлі кожному. На його честь названо головну торговельну вулицю міста. А 55-річного Геннадія Дизенгофа, москвича, котрий три роки тому виїхав на «історичну батьківщину», не помічають навіть мешканці тих будинків в Єрусалимі, де він старанно миє сходові клітки. І звичайно ж, люди, котрі мимохіть переступають через відро з водою й ганчіркою, не знають, що за чистотою їхнього житла стежить двоюрідний брат покійного тель-авівського мера.

Геннадій Дизенгоф — інженер-будівельник, автор низки винаходів в галузі створення нових будівельних матеріалів. Його дружина Людмила — інженер-хімік. Тепер вона заробляє тим, що прибирає квартири заможних ізраїльтян.

Торік уряд схвалив план забезпечення роботою цінних спеціалістів-іммігрантів. Проте справа не рушила з місця. З 58000 інженерів, котрі приїхали до Ізраїлю з останньою хвилею репатріації, лише 18000 працюють за фахом, у тому числі 6000 — як техніки.

Можливо, сім'я Дизенгофів припустилася помилки, оселившись в Єрусалимі. Певне, тель-авівська мерія врахувала б заслуги їхнього знаменитого родича і підшукала Геннадієві почеснішу роботу. Приміром, він міг би охороняти місцеву визначну пам'ятку — фонтан на майдані Дизенгоф. Щоправда, тепер цю відповідальну посаду обіймає інший репатріант з колишнього Союзу, але також з вищою освітою.

Олександр ЖУДРО.

Погляд

А мир — краще...

Словенія — маленька за територією, проте дуже мальовнича та своєрідна держава, з тих, що утворилися на уламках колишньої Югославії. У 1991 році мудрість її керівництва та рішучість народу відвернули від Словенії загрозу збройного конфлікту, який от-от міг розпочатися. У той час, як колишні югославські республіки охопило полум'я війни, словенці продовжують жити повноцінним мирним життям. Працюють, кохають, зустрічаються з друзями і у вільну хвилину полюбляють посидіти теплим осіннім днем за чашечкою кави, десь у такому, як на знімку, затишному кафе, яких багато на старовинних вуличках Любляни та інших міст Словенії. І вкотре подумати: як чудово жити у мирі.

Фото з альманаху «Словенія»

ГОЛОС УКРАЇНИ

Засновник — Верховна Рада України. Видавець — Президія Верховної Ради України.
252019, м. Київ-19, вул. М. Грушевського, 5. Газета виходить з 1 січня 1991 року.

Головний редактор С. ПРАВДЕНКО.
Редколегія: О. БІЛИК (заст. головного редактора), Л. БРОВЧЕНКО (в.о. заст. головного редактора), А. ГОРЛОВ (перший заст. головного редактора), І. ГРУШКО, В. КРАСНОДЕМСЬКИЙ, С. ПИСАРЕНКО, Б. СИДОРЕНКО, А. СОЛОНСЬКИЙ, В. СУДДЯ (заст. головного редактора).

Адреса редакції: 252047, Київ-47, вул. Нестерова, 4.

- **ТЕЛЕФОНИ: для довідок — 441-88-23; телефакс — 224-72-54; відділ реклами — 441-89-34, 441-89-44.**
- **Рукописів не повертаємо.**
- **Листування з читачами — тільки на сторінках газети.**

- **За зміст та достовірність інформації у рекламних публікаціях відповідальність несе рекламодавець.**
- **Редакція не завжди поділяє позицію авторів публікацій.**
- **За точність викладених фактів відповідальність несе автор.**

Газета виходить 5 разів на тиждень (крім неділі й понеділка) українською і російською мовами. Індекс 60955. Тираж 385117.

Комбінат друку видавництва «Преса України». 252047, Київ-47, проспект Перемоги, 50. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 0 Зам. 0311195.

Газету набрано і зверстано в комп'ютерному центрі «Голосу України».

Свідоцтво про реєстрацію періодичного друкованого видання — КП № 1 від 18.09.1990 р.